

TAUTU SAVIENĪBAS MĒRĶI UN ORGANIZĀCIJA

SASTĀDĪJIS
TAUTU SAVIENĪBAS
SEKRETĀRIĀTS

ŽENEVĀ, 1930. G.
KĀ ROKAS GRĀMATU SKOLOTAJIEM

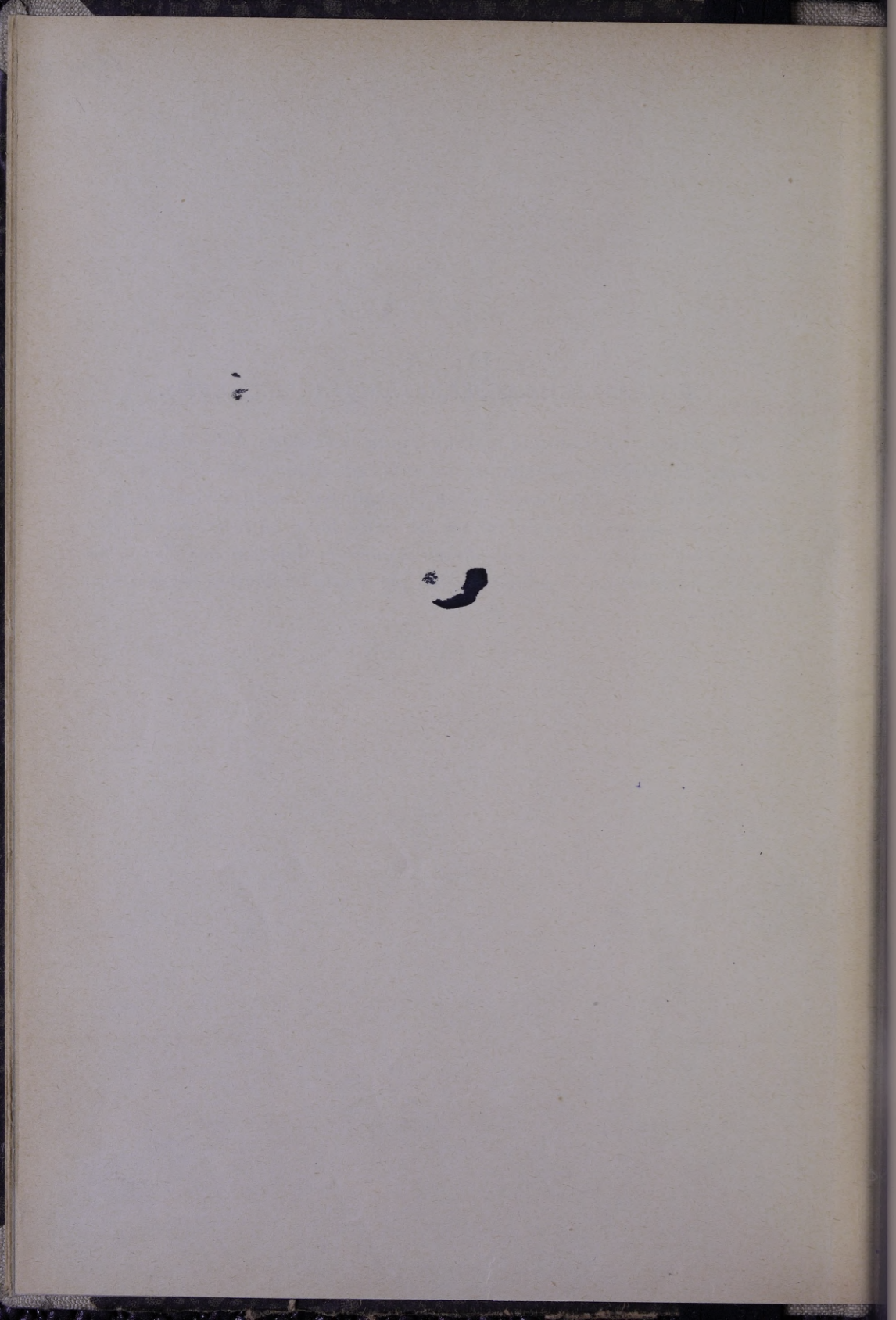
NO FRANĀU VALODAS TULKOJIS
KĀRLIS DUCMANS
BIJUŠAIS PASTAVIGAIS DELEGĀTS
PIE TAUTU SAVIENĪBAS

RIGĀ, 1931.

IZGLĪTĪBAS MINISTRIJAS IZDEVUMS

TAUTU SAVIENĪBAS SEKRETĀRIĀTA PAZIŅOJUMS.

Šī grāmata, kas sastādīta izpildot Tautu Savienības Asamblejas norādījumus un piesūtīta valdībām, ir nolemta lietošanai skolās, kā rokas grāmata skolotājiem. Viņa sniedz pilnu pārskatu par Tautu Savienības mērķiem un organizāciju, un to var vai nu lietot tādu, kā tā ir, vai arī likt par pamata nodaļu dažādās zemēs sarakstāmiem darbiem par Tautu Savienību, kuŗu mērķis ir sniegt mācības par Tautu Savienības organizāciju un vēsturi.

34 m/f
417

L 12

TAUTU SAVIENĪBAS MĒRĶI UN ORGANIZĀCIJA

SASTĀDĪJIS
TAUTU SAVIENĪBAS
SEKRETARIĀTS

ŽENEVĀ, 1930. G.
KĀ ROKAS GRĀMATU SKOLOTAJIEM

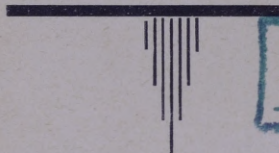
NO FRANĀU VALODAS TULKOJIS
KĀRLIS DUCMANS
BIJUŠAIS PASTAVIGAIS DELEGĀTS
PIE TAUTU SAVIENĪBAS

RĪGĀ, 1931.

IZGLĪTĪBAS MINISTRIJAS IZDEVUMS

Latv. Zemn. Sav. spiestuve Rīgā, Elīzabetes ielā 14-a
Tālrums 3-0-6-5-0

030906 8970

L. V. S.
n. 24284

Satura rādītājs

PRIEKSVārDS	Lapas puses	11
-----------------------	-------------	----

Pirmā daļa

Tautu Savienības Pakts

Moderno valstu savstarpējā atkarība	15
Tautu Savienības pirmsākumi	15
Liels karš	16
Tautu Savienības līgums (Pakts)	16
Divkāršs mērķis Tautu Savienībai	17
Tautu Savienības raksturīgās iezīmes	17
Tautu Savienības Locekļu pienākumi	18
Pastāvīgā Starptautiskā Tiesa	19
Starptautiskā Darba Organizācija	19
Ir nepieciešami pamatīgāki iepazīties ar Tautu Savienības organizāciju	19

Otrā daļa

Kā iekārtotā un kā strādā Tautu Savienība

PIRMĀ NODAĻA. — T. S. ORGANIZĀCIJA.

A. Tautu Savienības Locekļi:

Valstis kā Tautu Savienības Locekļi	23
Uzņemšanas noteikumi	23
Tautu Savienības Locekļu pienākumi	23
Izstāšanās no Tautu Savienības	25

B. Īss vispārējs pārskats par Tautu Savienības organizāciju.

Tautu Savienības organi	26
Pirmās analogijas	26

C. Tautu Savienības politiskie organi: Asambleja un Padome.

Asambleja un Padome	27
Attiecības starp Asambleju un Padomi	27
Vienbalsības princips	28
Ieteikumi	29

1. Asambleja:	Lapas puses
Sastāvs un sesijas	30
Asamblejas raksturs	30
Asamblejas un Padomes kopīgās kompetences	31
Asamblejas speciālās kompetences	31
T. S. Pakta grozījumi un papildinājumi	31
Asamblejas dienas kārtība	32
Procēdūra	32
Komisijas	32
Valodas	33
Asamblejas loma	33
2. Padome:	
Sastāvs	34
Kompetences	34
Procēdūra	36
D. Administratīvais organs. — Pastāvīgais Sekretāriāts.	
Sekretāriāts	36
Ģenerālsēkretārs	36
Sekretāriāta personāls	37
Sekcijas	37
Sekretāriāta loma	38
E. Palīga organizācijas.	
Viņu mērķis	40
Techniskās organizācijas	40
Konsultatīvās Komisijas	41
Šo organizāciju vijīgums	41

TECHNISKĀS ORGANIZĀCIJAS.

a.

Oikonomiskā un Financiālā Organizācija.

Sastāvs	42
Uzdevumi	42

b.

Satiksmes un Tranzīta Organizācija.

Sastāvs	43
Konsultatīvā un techniskā satiksmes un tranzīta komisija	44
Papildu organi	45
Vispārīgā satiksmes un tranzīta konference	46

	c.	Lapas puses
Higiēnas Organizācija.		
Iekārta		46
Uzdevumi		47

2. KONSULTATIVAS KOMMISIJAS.

	a.	
Atbrūņošanās.		
Problēma		48
Metode		48
Atbrūņošanās konferences sagatavošanas komisija un šķirējtiesas drošības komisija		48
Pastāvīgā komisija sauszemes, jūras un gaisa militārjautājumu pētīšanai		50
Atbrūņošanās sekcija		50

	b.	
Mandāti.		
Mandātu būtība		50
Mandātu komisija		51

	c.	
Sociālie un humānitārie darbi.		
Viņu mērķis		51
Komisijas		52

	d.	
Intellektuālās sadarbības komisija.		
Sastāvs		52
Uzdevumi		53
Starptautiskais Institūts intelektuālai sadarbībai		54
Starptautiskais Institūts privāttiesību ūnifikācijai un audzinošam kinematografam		54

OTRĀ NODAĻA. — TAUTU SAVIENĪBA DARBĀ.

Tautu Savienība ir dzīvs organisms	55
--	----

A. Personības un apkārtnē.

Darbojošās personas	55
Apkārtne (ierāmējums)	56
Tradīcijas	56

B. Asambleja.

Reformācijas zāle	56
Tribīne, kādas otras pasaulē nav	57
Izcilus personu loma	58

C. Padome.

Divi piemēri	58
------------------------	----

1. Financiēlā lieta:

Pieprasījums	58
Kā rīkojas Sekretāriāts	59
T. S. Financiēlā Komiteja	59
Padome sanāk uz sesiju	59
Finanču atjaunošanas programmas izpildīšana	60
Ženevas metodes	60

2. Strīdus lieta:

Piemērs	61
T. S. Pakta piemērošana	61
Griešanās pie Ženevas	61
Kā rīkojas Padome	62
Vienbalsīgs lēmums	62
Lēmums ar balsu vairākumu	63
Nākotne un pagātne	63

*Trešā daļa**Autonomas organizācijas***PIRMĀ NODAĻA. — PASTĀVĪGĀ STARPTAUTISKĀ TIESA.****A. Pirmsākumi.**

Hāgas šķīrējtiesa (arbitrāžas tiesa)	67
T. S. Pakta 14. pants	67
Tiesas nodibināšana	68

B. Organizācija.

Sastāvs	68
Tiesnešu ievēlēšana	70
Asesori	70
Pastāvīgums (permanence)	71

C. Kompetence.

Konsultatīvā kompetence	72
Tiesas spriešanas (judiciārā) kompetence	73
Pielietojamās tiesības	76
Kas var griezties pie Pastāvīgās Starptautiskās Tiesas?	76

OTRĀ NODAĻA. — STAUPTAUTISKĀ DARBA ORGANIZĀCIJA.**A. Pirmsākumi.**

Priekšvēstneši	78
Kaņa sociālās sekas	78
Miers	79
Darba Charta	79
Priekšvārds (Darba Charta)	80
Deviņi punkti	80
Starptautiskā Darba Organizācija	81

B. Starptautiskā Darba Konference.

Viņas raksturs	82
Sastāvs	82
Darba Konferences loma	83
Valodas	84
Darba konvencijas	85
Ieteikumi	89

C. Starptautiskais Darba Birojs.

Viņa raksturs un sēdēklis	89
St. D. B. Pārvaldes Padome	90
Starptautiskā Darba Biroja sastāvs	92
Divi Starpt. Darba Biroja pamata uzdevumi	92
Viņa trīs funkcijas	92
St. Darba Biroja kompetence	93
Organizācija	93

D. Palīga organizācija.

Izceļošanas un iecelošanas komiteja	95
Paritātes komisija jūrlietās	95
Iedzimto darba komisija	95
Darba konvenciju izpildīšanas komisija	95
Darba statistiķu konference	96
Techniskā bezdarba komisija	96

	Lapas puses
Sakaru komiteja sociālās apdrošināšanas lietās	96
Sakaru komiteja rūpniecības higiēnas lietās un drošības subkomiteja	97
Jaukta konsultātīva lauksaimniecības komisija	97
Konsultātīvā komisija garīgā darba jautājumiem	98
Kalpotāju (employés) konsultātīvā komisija	98
Pagaidu komisijas	98

Ceturtdā daļa

Saskaņošana, kontinuitāte, augšana

Vispārīgā saskaņošana	101
Tautu Savienības Padome un dažādās organizācijas	101
Iekšējā sadarbība	102
Tautu Savienība un Starptautiskā Darba Organizācija	102
Kontinuitāte un augšana	103

Pielikumi

I. Pielikums: Tautu Savienības Pakts	105
II. Pielikums: Tautu Savienības Locekļi	119

Sinoptiskas tabulas

Priekšvārds.

Uz T. S-bas Intellektuālās Kopdarbības Komisijas priekšlikumu Tautu Savienības Padome 1926. gadā iecēla īpašu ekspertu subkomiteju „Tautu Savienības mērķu mācīšanas lietā jaunatnei“. Šī subkomiteja ieteica sastādīt „speciālu grāmatu lietošanai skolām, kā skolotāju rokas grāmatu, kurā būtu sniegts pārskats par Tautu Savienības un Starptautiskās Darba Organizācijas darbību; šādu grāmatu forma laikam būtu dažāda dažādās zemēs. Tautu Savienības Ģenerālsēkretāru vajadzētu lūgt, lai tas ar viņa izraudzītu lietpratēju līdzdarbību uzņemas sagatavot tādas grāmatas to daļu, kas runā par Tautu Savienības organizāciju un mērķiem.“*)

Pie šīs grāmatas sastādīšanas ir līdzdarbojušies ievērojami franču un angļu augstskolu darbinieki: Teodors Rossé (Rosset) kgs, pamatskolu direktors un ekspertu subkomitejas loceklis; viņa līdzstrādnieks Charles ab der Halden kgs, tautas izglītības virsinspektors, un G. T. Hankin kgs, skolas mācības inspektors Anglijas izglītības ministrijā Londonā, — kopā ar Tautu Savienības ģenerālsēkretāru. Viņa ir tā darba daļa, kas bij sagatavojama Ženevā. Tādējādi visu zemju pamatskolu un vidusskolu skolotājiem ar šo grāmatu būs sniegts vissvarīgāko informāciju kopojums, un viņi varēs apzināties, ka viņi smeļ informācijas par Tautu Savienību no tā paša avota, kā viņu kollēgas visā pasaulē.

Izsakoties, ka „šādu grāmatu forma, laikam, būs dažāda dažādās zemēs“, ekspertu Subkomiteja to darīja ar labi pārdomātu nolūku. Subkomiteja, proti, apzinājās, ka sastādāmā grāmata savā kopībā attēlo Tautu Savienību kā dzīvu organismu, kurš bez mitēšanās attīstas tālāk, un ka šo iestādi vajadzētu aplūkot netikvien viņas organizācijā un viņas mēchanismā, bet arī no vēstures, tautsaimniecības un mūslaiku sociālo kustību viedokļa. Tematu tādā veidā apstrādājot, dabīgi jānonāk pie attiecīgo grāmatu dažādības, attiecoties uz vielas izvēli un sakārtojumu, atkarībā no dažādu zemju stāvokļa un attīstības līmeņa.

Modernās pasaules samazināšanos aiz pieaugušās savstarpējās atkarības, satiksmes un pazīšanās, kā arī tos notikumus, kuri noveda pie Tautu Savienības nodibināšanas, ik zemē gluži dabīgi aplūko no sava īpatnēja viedokļa. Ārpus pašiem kara piedzīvojumiem, starptautiskas sadarbības vajadzību nesajūt gluži vienādi visās Tautu Savienībā izejošās valstīs. Grāmatas nodaļas, kurās aplūkos šos jautājumus, tā tad, kā paredzams, būs visai dažādas atsevišķās valstīs.

*) Skat. T. S-bas Asamblejas dokumentu A. 26. 1927., viņa 12-to paragrafu. Šo dokumentu apstiprināja Tautu Sav. Asambleja 1927. g. septembrī.

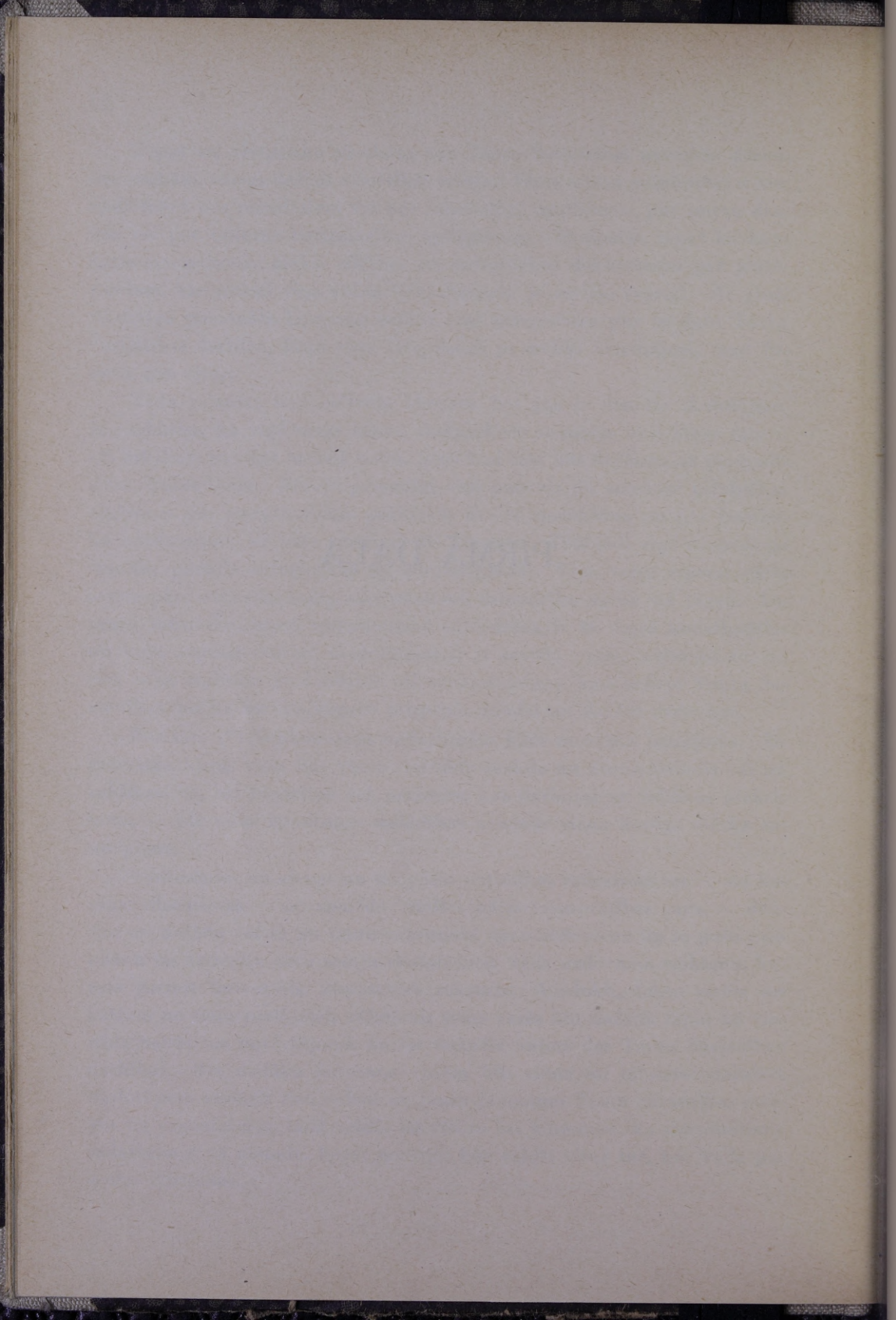
Tāpat arī vēsturisko pārskatu par Tautu Savienības paveikto darbu, bez šaubām, sniegs dažādi atsevišķās zemēs. Visas tautas neinteresējas vienādā mērā par mandātiem vai par minoritātu jautājumu, par purvu dru- dža vai par opiuma tirdzniecības apkaņošanu. Skolotājs, tāpat kā kuņš katrs cits pilsonis, meklē sīkākus un noteiktākus dokumentus par jautā- jumiem, kas priekš viņa valsts līdzpilsoņiem jo sevišķi svarīgi. Ar gluži likumīgu nacionālā lepnuma sajūtu viņš interesēsies par to daļu Tautu Savienības darbībā, kuŗu viņa līdzpilsoņi jo sevišķi veicinājuši, gan Že- nevā, gan citur.

Tāda grāmata nav nolemta bērnam, bet gan ir domāta skolotājam. Ir varbūtīgi, ka viņš savas klases skolniekiem nesniegs tieši viņas saturu vai arī darīs to tikai nelielā mērā, īpaši kad tam būs darīšana ar mazgadī- giem skolniekiem. Tomēr personīgi viņš pats no tās smelsies pilnīgākas zināšanas par starptautiskās politiskās dzīves apstākļiem un par jaunlai- ku notikumiem, kā paša zemē, tā arī ārzemēs. Tādējādi viņš varēs savas stundas padarīt saturīgākas un pievilcīgākas. Viņš varēs izprast ciešo savstarpējo atkarību starp starptautisko sabiedrību agrāk un tagad. Un taisni mūslaiku jaunā starptautiskā sabiedrība ir tā, kuŗā nodziļināties un kuŗu izprast dažiem skolotājiem ir it sevišķi grūti, ievērojot to, ka viņi savu izglītību ir dabūjuši vēl vecajos laikos, kad nebija Tautu Sa- vienības, un ka neretis viņiem jāizpilda daudzi un dažādi uzdevumi.

Bez tam vēl Subkomiteju nodarbināja kāds augstāks jautājums. Šīs grāmatas, kuŗās visās būs viena vienāda nodaļa un kuŗas sastādīs vai nu valdības, vai arī biedrības vai personas, kas darbojas ar valdības piekri- ŗšanu, — pie visas izteiksmes dažādības veicinās viena kopīga mērķa sa- sniegšanu.

Vadīdamies no vienas un tās pašas patiesības mīlestības un — aiz ko- pīgas disciplīnas — no vienāda intelektuālas taisnprātības gara, — dau- dzu un dažādu valstu un tautu rakstnieki apstrādās vienu un to pašu problēmu un atvieglos savu zemju skolotājiem tāda uzdevuma veikšanu, ku- ŗam piemīt ūniversāls, vispasaules raksturs. Viedokli, faktu izvēle un katram no tiem piešķirtais rēlatīvais svars varēs būt dažādi, tāpat kā vie- nāds nebūs tas novērtējums, ko šie dažādie autori dos Tautu Savienības darbībai. Bet dziļākā iedvesme visiem būs viena un tā pate: palīdzēt skolotājiem iemācīt visu valstu un tautu jaunatnei Tautu Savienības mēr- ķus un organizāciju, tādā veidā, lai rādītu šai jaunatnei, ka starptautiskā sadarbība ir tā metode, kuŗai normāli būs valdīt visur tur, kur vada pa- saules darīšanas.

PIRMĀ DAĻA

Tautu Savienības Līgums (Pakts).

MODERNO VALSTU SAVSTARPĒJĀ ATKARĪBA.

Pēdējie simts gadi ir padarījuši zemākus ļoti daudzus barjērus, kas šķīra tautas vienu no otras. Attālums, kas ilgus laikus bij liels kavēklis attiecībās starp cilvēkiem, ar modernās zinātnes atradumiem un pielietojumiem, lielā mērā zaudē šo savu nozīmi. Ceļojumi, kas kādreiz prasīja mēnešus, tagad prasa tikai dienas, bet jaunākās ziņas aplido zemes lodi dažās sekundēs, kam agrāk vajadzēja dažu nedēļu. Jauno laiku rūpniecības un tirdzniecības attīstība ir pavairojusi cilvēku savstarpējo atkarību, pat ja tos šķīr milzu attālumi un ja tie dzīvo dažādos sociālos apstākļos. Arvien jo vairāk cilvēciskās būtnes atkarājas cita no citas, kaut arī šai sa-atkarībai ne arvien ir sekojusi tāda pate attīstība arī savstarpējā uzticībā un miermīlīgā sadzīvē.

Arī kara raksturs ir pārveidojies. Aroda armijas vietu ie ieņēmusi apbruņota tauta. Nekareivji un pat neitrālie vairs nevar izvairīties no bruņotas sadursmes sekām. Pasaule ir tā sakot sašaurinājusies, tā miera, kā kara laikos, un karš ir kļuvis daudz šausmīgāks, daudz lipīgāks un daudz postošāks.

TAUTU SAVIENĪBAS PIRMSĀKUMI.

Visos pasaules vēstures laikmetos un visās pasaules daļās gudrības mācītāji un filozofi — dažreiz pat ķēniņi un valstsvīri — ir sludinājuši mieru un labu prātu starp cilvēkiem. Vakar-Eiropā XIX. gadu simtenī, kurš pats iesākās ar ilgiem un asiņainiem kariem, pamazām dzima un arvien vairāk izplatījās vēlēšanās darīt galu kariem, kā arī notika daži mēģinājumi organizēt starptautisko sabiedrību tā, lai aizkavētu kara izcelšanos. Vīri un sievas, bagāti un nabagi sāka nojaust, ka karš ir drausmīga un nosodāma vecu laiku palieka. Ap XIX. gadu simteņa beigām, kad pasaulei sāka arvien vairāk uzmākties nelaba paredzēšana par kādu vispasaules bruņotu katastrofu, tika likti pirmie vaļīgie meti starptautiskas šķīrējtiesas (arbitrāžas) organizētai sistēmai, un proti, Hāgas miera kon-

ferencēs 1899. un 1907. gadā. Bet visi šie mēģinājumi bij pārāk nedroši un virzījās par daudz lēni. Tad visu noslaucīja 1914. gada vētras brāziens.

LIELAIS KARŠ.

Četrus ilgus gadus pasaules viscivīlizētākās tautas cita citu apslaktēja. Šīs milzu cīņas iznākums bij drausmīgs priekš civilizācijas: desmit miljoni kritušu kaŗa laukos; neaprēķināms skaits smagi ievainotu, sakropļotu un badā vai sērgās mirušu, vai panīkušu; tautu dzīvā spēka samazināšanās; kultūras un tikumu pagrimšana; tautu bagātības izpostīšana neaprēķināmos daudzumos; naudas sistēmu sašķobīšana un pat sabrukumi; bezdarba posts, sērgas un bads, visvisādas ciešanas pēc prātam neapņējamām šausmām.

Bet kauju agonijā paši šo kauju dalībnieki no savas karstākās vēlēšanās dziļumiem piesauca un aicināja labdarīgo un galīgo mieru, kam bij attaisnot viņu ciešanas un tos pašus darīt cildenākus. Zem šī brāziena pamodās vispasaules sirdsapziņa, un nekad vēl cilvēce nebij labāk sagatavota miera vēstījuma saņemšanai.

Amērikā, Anglijā, Vācijā, Francijā, Skandināvijas zemēs un vēl citās tajā laikā dzima biedrības nākotnes miera organizēšanai un kaŗu novēršanai nākamībā. Vudro Vilsons (Woodrow Wilson), Amērikas Savienoto valstu prezidents, galīgi formulēja Tautu Savienības principu, kuŗai pēc miera noslēgšanas bij nodibināt jaunu starptautisko kārtību un aizkavēt jaunus kaŗus nākamībā.

Visu rasu un visu pasaules daļu cilvēki bij tikuši ierauti tajā bruņotā cīņā. Tāpēc jauno starptautisko kārtību vajadzēja celt nevis uz Eiropas bāzes vien, bet gan uz vispasaules bāzes. Un tāpēc vajadzēja, lai Tautu Savienības Līgums (Pakts) atrastos pašos miera līgumos iekšā, un lai visas valstis tiktu uzaicinātas šo T. S. Līgumu jeb Paktu parakstīt. Viņa pirmās ratifikācijas nāca 1920. gadā.

TAUTU SAVIENĪBAS LĪGUMS (PAKTS).

[Īsuma labad Tautu Savienības Līgums šē turpmāk arvien sauksies par T. S. Paktu vai vienkārši par „Paktu“, kā to arī parasti sauc visās Tautu Savienības sanāksmēs, dokumentos, literātūrā par T. S.-bu un visur

citur, kur veic Tautu Savienības neskaitāmos uzdevumus. Franču valodā: "le Pacte"; angļu valodā: "the Covenant"; vācu valodā: „Der Völkerbundspakt“; — no latīņu valodas „pactum“, kas nozīmē „līgumu.“ —

Tulkotāja piezīme.]

T. S. Pakts savā ievadījumā (le préambule) pasludina šī jaunā starptautiskā iestādījuma princīpus, un viņš to dara ar tādu viedokļu cēlumu un tik laimīgi izvēlētos izteicienus, ka visiem jaunekļiem un jaunām meitenēm civilizētās zemēs vajadzētu zināt no galvas šo modernās pasaules chartu:

„Augstās līgumslēdzējas Partes

„Atzīstot, ka lai attīstītu kopdarbību starp tautām un lai tām garantētu mieru un drošību, ir vajadzīgs:

„uzņemties zināmas saistības neuzsākt karu,

„apņemties uzturēt tādas starptautiskās attiecības, kas ir atklātas un dibinās uz taisnības un goda,

„stingri ievērot starptautisko tiesību noteikumus, kuŗi turpmāk atzīstami par valdību rīcības efektīvu likumu,

„likt valdīt taisnībai un rūpīgi cienīt un ievērot visus līgumu pienākumus organizēto tautu savstarpējās attiecībās, —

„Pieņem šo Paktu, kuŗš nodibina Tautu Savienību.“

DIVKĀRŠS MĒRĶIS TAUTU SAVIENĪBAI.

Tādā kārtā Tautu Savienība sev sprauž divkāršu mērķi: No vienas puses, viņa cenšas nodrošināt tautām mieru un drošību, tas ir, nosargāt, lai nākotnē vairs neatkārtojas kari, nodibinot starptautiskās attiecības uz taisnības un goda pamatiem; un, no otras puses, viņa grib attīstīt visos materiālās un gara dzīves laukos sadarbību starp tautām, un tādējādi padarīt visu cilvēku dzīvi vieglāku, laimīgāku un cildenāku.

TAUTU SAVIENĪBAS RAKSTURĪGĀS IEZĪMES.

Divdesmit seši panti, kas sastāda Tautu Savienības Paktu, nosaka tuvāk, kā pielietojami Pakta ievadījumā pasludinātie princīpi. Bet pirms kā šos pantus aplūkot sīkāki, ir svarīgi sev noskaidrot Tautu Savienības

vispārējo raksturu, jo viņas organizācijā un mērķos izpaužas jaunas un neparastas idejas — jaunas un neparastas pat tādiem, kas ir nodevušies starptautisko tiesību un starptautisko attiecību studijām.

Tautu Savienība ir valstu sabiedrība. Viņas darīšanas vada valdību priekšstāvji. Viņa neatceļ valsts suverenitātes princīpu, viņa nav it kā kāda virsvalsts (super-état), kas pastāvētu ārpus un virs tām valstīm, no kurām tā pate sastādās. Viņas pamata mērķis ir: atsevišķu valstu pašmīļības un interešu nenovēršamajās sadursmēs novest abas partes, kuŗas citādi varētu pārnest strīdu uz kuŗa lauku — novest tās pie vienošanās. Viņas galvenais ierocis ir griešanās pie pasaules sabiedrības domas, kā arī pasaules respekts pret taisnību. Jo plašāka ir šī publicitāte sabiedrības domas laukos, totiesu jo drošāki un spēcīgāki var izpausties šis respekts priekš taisnības.

Sakarā ar to, Tautu Savienības pielietoto metodu pamata raksturs izpaužas iekš tā, ka tur visus jautājumus apspriež atklātībā, publiski, un ka notikušās apspriedes un pieņemtus lēmumus pilnā mērā un bez kavēšanās izsludina atklātībā.

Tikai vienā gadījumā Tautu Savienība paredz varas pielietošanu ar efektīvām sankcijām taisītiem lēmumiem: kad — pretēji noteikumiem par strīdus atrisinājuma panākšanu miera ceļā — kāda valsts, laudzama pašas brīvi pieņemto T. S-bas Paktu, uzsāk kuŗu.

TAUTU SAVIENĪBAS LOCEKĻU PIENĀKUMI.

Parakstot Paktu, Tautu Savienību sastādošās valstis ir svinīgi apņēmušās ievērot starptautisko tiesību noteikumus un respektēt līgumus. Viņas patura savus īpatnējos centienus un apsargā savas speciālās intereses, bet tās ir brīvi vienojušās zināmā mērā ierobežot savu rīcības brīvību zināmos laukos; viņas ir solījušās neizlaist no acīm pasaules vispārējās intereses, kuŗas galu galā sakrīt ar viņu pašu interesēm, kaut ar' uz laiku liktos, ka tās ir savā starpā nesaskaņojamas. Katrai valstij, Tautu Savienības loceklei, Pakts sniedz pastāvīgu mēchanismu, ko katra valsts iepriekš brīvi pieņēmusi, ar ko ikkuŗas dabas starptautiskus strīdus var nokārtot miera ceļā, neķeroties pie kuŗa vai pie kuŗa draudiem.

Tautu Savienība nav kāda panāceja, ūniversāllīdzeklis pret katru starptautisku ļaunumu. Bez visu civīlizēto valstu ilgstošas labas gribas, bez visu tautu iekšķīgi izjustas un dziļas piekrišanas — vienģgi tikai pats

Tautu Savienības pastāvēšanas fakts vien nenodrošina visu grūtību atrisināšanu, kādas varētu izcelties. Bet tiem, kas grib mierā vienoties par strīdiem, viņa nodrošina samierināšanās lauku. Viņa sniedz tautām un individiem gadījumu saprasties, pieaicinot tos pie kopīga darba; un, beidzot, pret varbūtīgu uzbrucēju viņa saceltu kājās tautu kolektīvo sirdsapziņu, un zināmos gadījumos arī visu savu locekļu materiālos spēkus.

PASTĀVĪGĀ STARPTAUTISKĀ TIESA.

Tomēr Tautu Savienība nav nostumusi pie malas visu to, ko viņas mērķu virzienā cilvēce bij panākusi pagātnē. Turpinot savu priekšgājēju pūliņus, viņa radīja Hāgā — blakus jau 1907. gadā organizētai Pastāvīgai Starptautiskai Šķīrējtiesai (Arbitrāžas Tiesai), kuŗa arī mīt Hāgā — Pastāvīgu Starptautisku Tiesu. Par šo jauno iestādījumu var sacīt, ka tas ir Tautu Savienības tiesas varas organs.

STARPTAUTISKĀ DARBA ORGANIZĀCIJA.

„Tautu Savienības mērķis ir nodibināt vispasaules mieru, un tādu mieru var nodibināt vienīgi uz sociālas taisnības pamatiem.“ *)

Tā tad Tautu Savienības organizācija būtu acīmredzami nepilnīga, ja tā nodotos vienīgi politiskām lietām un neņemtu vērā arī sociālas un saimnieciskas problēmas, kuŗas modernās pasaules organizācija padara arvien plašākas un sarežģītākas. Tā tad — izpildot T. S-bas Pakta 23. pantu — Starptautiskā Darba Organizācija ir nodibināta, lai izpētītu un nokārtotu šādas dabas jautājumus.

IR NEPIECIEŠAMI PAMATĪGĀKI IEPAZĪTIES AR TAUTU SAVIENĪBAS ORGANIZĀCIJU.

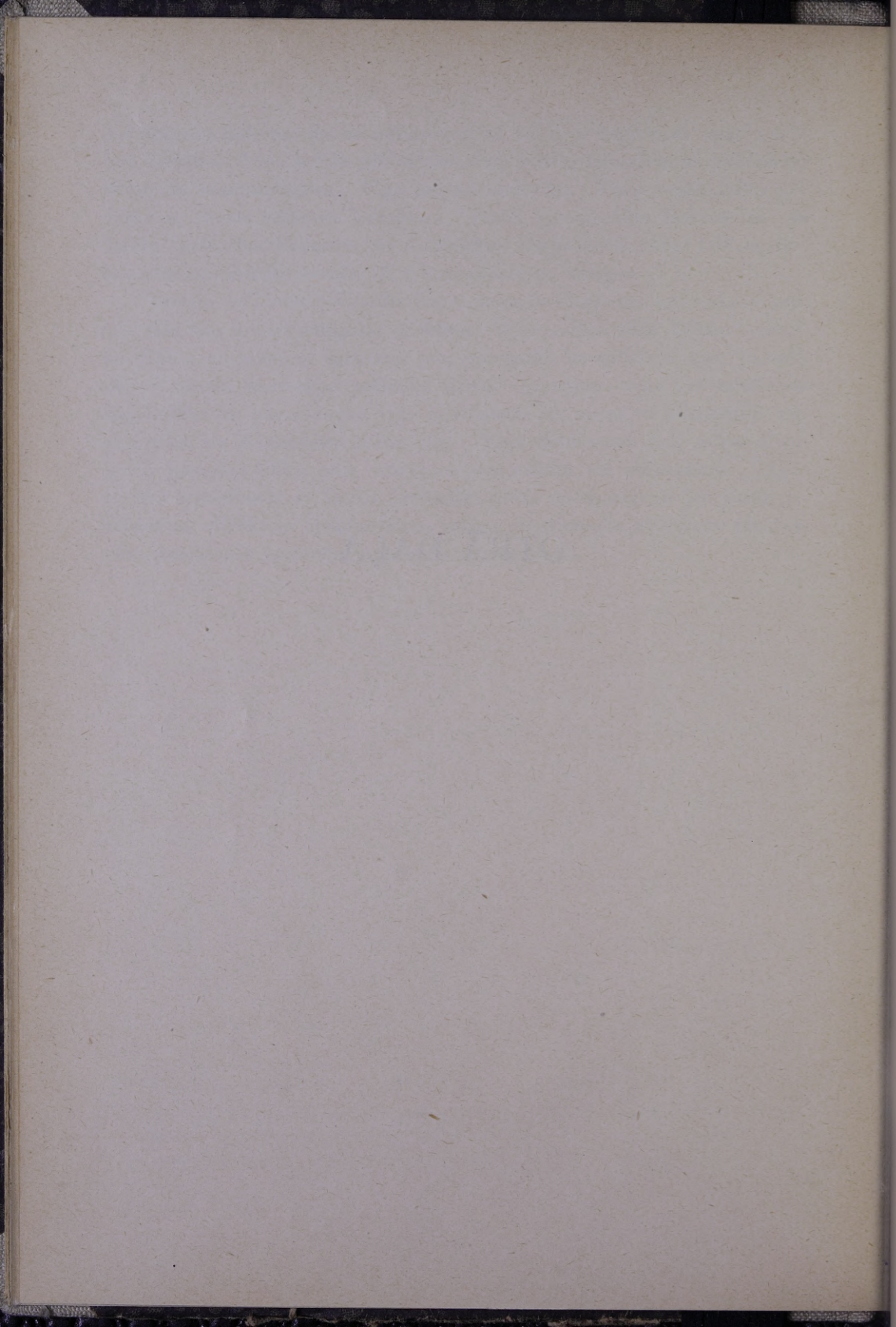
Bet dažādu zemju pilsoņiem Tautu Savienība nav kautkas acīm redzams un rokām taustāms. Visi izglītoti cilvēki gan zina, ka Tautu Savienība pastāv; daudzi apsveic viņas ideālu, bet maz ir to, kas labi pazīst viņas organizāciju, viņas iekārtu. Tautu Savienības darbība neizpau-

*) Versaļas miera līguma XII. daļas ievadījums (salīdz. še 80. l. p.).

žas dažādos ikdienas dzīves notikumos, kā tas ir ar atsevišķas valsts valdības darbību. Viņa neliek plīvināties savas krāsas karogiem uz publiskām ēkām un monumentiem. Viņa neņem nodokļus. Viņa nenāk laiku pēc laika ar tautas vēlēšanu kampaņu. Ziņas, kas parādas laikrakstos pa Tautu Savienības Padomes vai Asamblējas sesiju laiku, nevar labi saprast bez zināmas iedziļināšanās T. S.-bas iekārtā un mērķos.

Tiešām — Tautu Savienība jau ir jauns mēchanisms, kas ierīkots jaunai, līdz šim nekad nebijušai darbībai. Savu garīgo varu Tautu Savienība dibina uz jauniem spēkiem, jeb, pareizāki, uz spēkiem, kas parastā dzīves ritumā neuzstājas politiskā dzīvē. Joprojām, viņa bez mitēšanās aug lielāka un pārveidojas; viņa neatbalstās un nevarētu atbalstīties vienīgi tikai uz līdzšinējām tradīcijām. Viņa dzima tad, kad mūsu dienu jaunā paaudze tikko bija atstājusi pamatskolu vai vidusskolu. Tāpēc tuvāka iepazīšanās ar Tautu Savienību prasa no daudziem jau garīgi izveidotiem cilvēkiem neapšaubāmu garīgu piespiešanos, pierašanu pie jaunām domāšanas metodēm politiskās dzīves laukā.

OTRĀ DAĻA

Kā ir iekārtota un kā strādā Tautu Savienība

Pirmā nodaļa.

T. S. ORGANIZĀCIJA.

A. Tautu Savienības Locēkļi.

VALSTIS KĀ TAUTU SAVIENĪBAS LOCEKĻI.

Tautu Savienības locekļi ir valstis.

To valstu skaits, kas ir Tautu Savienības locekļi, 1930. g. 1. janvārī sasniedz piecdesmit četri;*) te ieiet bijušās karotājvalstis no abām pusēm lielajā karā un lielākā daļa no tām valstīm, kas tajā palika neitrālas.**) Šo valstu sarakstu skat. šīs grāmatas II. pielikumā.

UZŅEMŠANAS NOTEIKUMI.

Par Tautu Savienības locekli var kļūt katra valsts, dominija vai kolonija, kas sevi brīvi pārvalda, dod efektīvas garantijas par savu patiesu nodomu izpildīt savas starptautiskās saistības un pieņemt Tautu Savienības nolikto kārtību attiecoties uz tajā izejošo valstu bruņotiem sauszemes, jūras un gaisa spēkiem, zem noteikuma, ka par uzņemšanu balso mazākais divas trešdaļas no Asamblejā dalību ņemošiem Tautu Savienības locekļiem.

TAUTU SAVIENĪBAS LOCEKĻU PIENĀKUMI.

Tautu Savienības locekļi apņemas:

„Bez Padomes piekrišanas nepārsniegt tās robežas, kādas būs noliktas ar līgumu par valstu bruņoto spēku samazināšanu līdz tādām minimu-

*) Kopš 1. janvāra 1930. g. un līdz šīs grāmatas iznākšanai latviešu tulkumā, šis skaitlis un valstu sastāvs Tautu Savienībā nav grozījies.

Tulkotāja piezīme.

**) Grāmatas sastādītāji te ir aiz pārskatīšanās piemirsuši piebilst: un arī jaunās valstis (Somija, Igaunija, Latvija, Lietuva, Polija un Čehoslovākija), kuŗu lielā kara laikā kā neatkarīgu valstu vēl nebija. Tāpat arī Britānijas Impērijas dominijas un Britānijas Indija, kuŗas kara laikā kā atsevišķas ārpolitiskas vienības vēl neuzstājās.

Tulkotāja piezīme.

mam, kuŗš ir savienojams ar ik valsts drošību un ar kopīgas uzstāšanās labad uzlikto starptautisko pienākumu izpildīšanu.“ (Pakta 8. panta 1. un 4. punktu kombinējums);

„Sniegt cits citam visvaldsirdīgākā un vispilnīgākā veidā visas ziņas, kas attiecas uz viņu bruņoto spēku sastāvu, uz viņu programmām sauszemes, jūras un gaisa bruņotos spēkos un uz to savu rūpniecības iestāžu darbību, kuŗas varētu izlietot kara gadījumā.“ (Pakta 8. panta 6. pkt.);

„Respektēt un uzturēt spēkā (maintenir) pret katru ārēju uzbrukumu visu Tautu Savienības locekļu teritoriālo neaizskarāmību (intégrité) un politisko neatkarību.“ (Pakta 10. pants);

„Nodot vai nu šķīrējtiesas (arbitrāžas) procedūrai vai tiesas izspriešanai, vai arī T. S. Padomes caurskatīšanai katru strīdu, kas varētu novest pie mierīgu attiecību pārtraukšanas.“ (Pakta 12. panta 1. pkt.);

„Labā ticībā izpildīt pasludinātos lēmumus un neuzsākt karu ne pret vienu Tautu Savienības locekli, kas pēc tiem rīkojas.“ (Pakta 13. panta 4. pkt.);

„Tūlīņ paziņot T. S. Sekretāriātam „katru starptautisku līgumu vai saistību“, ko tie noslēguši, pēc kam tas „Sekretāriātam bez kavēšanās jāiereģistrē un cik drīz iespējams jāizsludina atklātībā.“ (Pakta 18. p.);

„Censties nodrošināt un uzturēt taisnīgus un cilvēcīgus darba apstākļus vīrietim, sievietei un bērnam.“ (Pakta 23. p., burts „a“);

„Nodrošināt taisnīgu apiešanos ar iedzimtiem iedzīvotājiem tajās zemēs, kuŗas atrodas viņu pārvaldīšanā.“ (Pakta 23. p., burts „b“);

„Nodot Tautu Savienībai kontroli par līgumiem, kas attiecas uz tirgošanos ar sievietēm un bērniem, uz opiuma un citu kaitīgu drogu tirdzniecību“ — kā arī, kas attiecas „uz tirdzniecību ar ieročiem un munīciju.“ (Pakta 23. p., burti „c“ un „d“);

„Darīt visu vajadzīgo, lai panāktu satiksmes un tranzīta brīvības nodrošināšanu un uzturēšanu, kā arī taisnīgu izturēšanos tirdzniecībā starp visiem Tautu Savienības locekļiem.“ (Pakta 23. p., burts „e“);

„Censties spert solus starptautiskā mērogā, lai izsargātos no sērgām un lai tās apkaŗotu.“ (Pakta 23. p., burts „f“);

„Atbalstīt un veicināt pienācīgi autorizētu brīvprātīgu nacionālu Sarkanā Krusta organizāciju nodibināšanos un sadarbību.“ (Pakta 25. p.).

Sastādīts no izvilkumiem no dažādiem Pakta pantiem, šis gaŗais saraksts rāda Tautu Savienības divkāŗšo mērķi un ir savēlkams kopā ne daudzos vārdos, ņemot tos no Pakta ievadījuma, kuŗu jau citējām:

Valstis apņemas attīstīt kopdarbību starp tautām un garantēt tām mieru un drošību.*)

IZSTĀŠANĀS. NO TAUTU SAVIENĪBAS.

Ik T. S. locekļa pilsoņam būs interesanti analizēt tikko minētos pienākumus un palūkot, kādā mērā tie skaņ viņa valsts suvĕrenitāti. Lai cik maza, vai lai cik varena būdama, katra valsts, attiecoties uz sevi pašu, lab-

*) Tā kā tulkojamās grāmatas oriģināla tekstā nav atzīmes, ka tas T. S-bas locekļu **pienākumu saraksts** ir tikai illūstratīvs, kas ieslēdz gan lielāko daļu svarīgāko pienākumu, bet ne visus svarīgākos, — tad tas ar šo piezīmi jāpapildina ar dažiem tādiem pienākumiem, kuŗu tādā iepazīstinājumā nekad nedrīkst trūkt, it īpaši, kad ir sacīts, ka T. S-bas pamata mērķis ir netikvien attīstīt kopdarbību starp tautām, bet arī un vispirmā kārtā „**garantēt tām mieru un drošību**“.

Šai sakarībā vispirms atgādināms Pakta **kardinālais pants** — 16. pants, bez kuŗa še augstāk citĕtais 10. pants paliktu tikai kā princips bez sankcijas, kā taisnība bez to sargājošā spēka.

Ņemot vĕrā, ka Pakta 16. panta 1. punktā ir nosacīts, ka — „ja kāds Tautu Savienības loceklis uzsāk kuŗu pretĕji saviem ar 12., 13. vai 15. pantu uzņemtiem pienākumiem, tas ar to pašu tiek uzskatīts, kā kuŗu uzsācis pret visiem citiem Tautu Savienības locekļiem“, — „**Tautu Savienības locekļi apņemas:** bez kavĕšanās pārtraukt ar viņu visus tirdzniecības un finansu sakarus, aizliegt visus sakarus starp saviem pilsoņiem un tās valsts pilsoņiem, kas lauzusi Paktu, un likt izbeigties katrai finansiĕlai, tirdznieciskai un personīgai satiksmei starp šis valsts pilsoņiem un katras citas valsts pilsoņiem, vienalga vai tā ir vai nav Tautu Savienības loceklis“. — Tā paša 16. p. 2. punkts turpina: „šādā gadījumā Padomei ir pienākums iĕteikt dažādajām ieinteresĕtām valdībām to bruņoto sauszemes, jūras un gaisa spēku daudzumu, ar kādu Tautu Savienības locekļi atticīgi pievairo bruņotos spēkus, kuŗi nolemti, lai piespiestu respektĕt Tautu Savienībā uzņemtos pienākumus“. — Un turpat tālāk 16. panta 3. punkts: „Tautu Savienības locekļi bez tam apņemas cits citu atbalstīt, pielietojot spērmos finansiĕlos un oikonomiskos soļus uz šī panta pamata, lai līdz minimumam samazinātu no tā rodošos skādi un neĕrtības . . .“ Un (3. punkta beigās) vēl šāds pienākums: „Viņi (t. i. T. S-bas locekļi) dara nepieciešamo, lai atvieglinātu cauriĕšanu caur viņu zemi katra Tautu Savienības locekļa bruņotiem spēkiem, kuŗš piedalās kopīgā uzstāšanās, lai piespiestu respektĕt Tautu Savienībā uzņemtos pienākumus“. — Pakta 17. pants noteic, ka viss tas pats notiek, ja uzbrucĕjs (kad uzbrūk T. S-bas locekļam) nav Tautu Savienības loceklis.

Vislielākais svars ir arī ar Pakta 15. pantu uzņemtam pienākumam, — stīdu, kas varĕtu novest pie kuŗa, nodot Padomes samierināšanas procĕdūrai, ja tas nav nodots šķirĕjtiesai vai tiesai. Tāpat Pakta 11. pants, ka T. S-ba apņemas gādāt par tautu mieru, uzskatot, ka katrs kuŗš interesĕ un aizskaņ visu T. S-bu.

Tulkotāja piezīmes.

prātīgi ir ierobežojusi savu rīcības brīvību nākamībā. Tomēr šīs saistības nav neatsaucamas. Jebkura valsts var izstāties no Tautu Savienības divu gadu laikā pēc tāda paziņojuma iesniegšanas, zem noteikuma, ka tajā brīdī viņa būs izpildījusi visus savus starptautiskos pienākumus, tāī starpā tos, kas izriet no T. S-bas Pakta. Līdz šim divas valstis ir izlietojušas šo juridisko iespēju: Kosta-Rika un Brazīlija.

Valsti, kura laužusi Paktu, var izslēgt no Tautu Savienības.

B. Īss vispārīgs pārskats par Tautu Savienības organizāciju.

TAUTU SAVIENĪBAS ORGANI.

Tautu Savienības organizācijas pamata metus ir devis jau pats Pakts, kurā tieši ir paredzēti un nodibināti:

1. Asamblēja;
2. Padome;
3. Sekretāriāts,

kurām pievienojas zināmi tehniski un konsultātīvi organismi.

Jau tika pieminētas divas citas — autonomas — pamata organizācijas:

1. Pastāvīgā Starptautiskā Tiesa;
2. Starptautiskā Darba Organizācija.

PIRMĀS ANALOĢIJAS.

Tautu Savienība ir tikusi salīdzināta ar akciju sabiedrību, kuŗas statūti ir Pakts, pārvaldes padome — Padome, akcionāri — Asambleja un personāls — Sekretāriāts.

Salīdzinot T. S-bu ar kādu parastu reprezentatīvu valsts iekārtu, rodas arī kārdinājums uzstādīt analogiju starp Asambleju un likumdošanas varu, starp Padomi un izpildu varu. Sekretāriāts atbilstu ministriju departamentu kopībai, un Pastāvīgā Starptautiskā Tiesa — tiesas varai.

Šīs analogijas var dot iespēju izveidot sev rupjos vispārīgos vilcienos pirmo nojēgumu par Tautu Savienību. Bet nav ieteicams risināt šīs analogijas līdz galējiem salīdzinošiem slēdzieniem, jo viņas neztur tuvākas pārdomāšanas kritikas.

Lai tikai atceramies, cik grūti ir vienas zemes ļaudīm pareizi saprast otras valsts satversmi, un tūlīņ nopratīsim, ka ir loģiski un jūridiski bīstami pielīdzināt analogijā Tautu Savienības organizāciju atsevišķas valsts organizācijai.

Par piemēru, Padomes un Asamblejas kompetences lauki nav noteikti nodalīti, un zināmas lietas var nodot kā vienam, tā otram, no šiem orgāniem. Pašu Asambleju, kuŗas delegāti tiek iecelti no valdībām un šīs valdības reprezentē, nekādi nevarētu analogijā pielīdzināt vispārīgās tautas vēlēšanās ievēlētam parlamentam atsevišķā valstī.

Jāsastāda sev vispārīgs nojēgums par abu Tautu Savienības politisko organu — Asamblejas un Padomes — funkcijām, pirms kā pārejam uz Sekretāriātu, uz tehniskiem un konsultātīviem organismiem, beidzot, uz Pastāvīgo Starptautisko Tiesu un uz Starptautisko Darba Organizāciju.

C. Tautu Savienības politiskie organi: Asambleja un Padome.

ASAMBLEJA UN PADOME.

Asambleja reprezentē Tautu Savienības locekļu kopību. Viņa ir tas T. S.-bas orgāns, kuŗa darbībai sabiedrības doma seko ar visvairāk uzmanības, un kuŗas sapulces, taisni tās atklātības dēļ, ar kādu tajās viss norisinās — jo dziļi atbalsojas starptautiskā apziņā.

Padomē — kuŗas sastāvs, locekļu skaita ziņā, ir vairākas reizes grozīts — tagad ieiē četrpadsmit T. S.-bas locekļi: pieci pastāvīgi (permanenti) locekļi — tādas lielas valstis, kuŗu intereses aptver visu pasauli — un deviņi nepastāvīgi (nepermanenti) locekļi, kuŗus no pārējām valstīm izraugas, vēlēšanu ceļā, T. S.-bas Asambleja uz trim gadiem.

Asambleja ir smaga mašīna, kuŗu darbā laižot, jāceļo uz viņas sapulču vietu visai daudzām personām. Padome, kā skaitā mazāka, var vieglāki un biežāki sapulcēties uz sesijām, kas atļauj ātrāki un vienmērīgāki veikt attiecīgos darbus.

ATTIECĪBAS STARP ASAMBLEJU UN PADOMI.

Bet sabiedrības doma ne arvien skaidri apjauš starpību starp šo divu organu kompetences laukiem. Jāatzīst gan, ka šī atšķirība nekur nav stingri nosacīta. Aplūkojot Pakta 3. un 4. pantu, redzam, ka šo divu or-

ganu vispārīgās kompetences laukā stāv gandrīz vieni un tie paši uzdevumi:

Asambleja (3. p.) vai Padome (4. p.) „ir kompetenta spriest (connaît) par katru jautājumu, kas pieder pie Tautu Savienības darbības lauka, vai skaņ pasaules mieru“.

T. S-bas Pakta sastādītāji (1919. g.) ar nodomu ir atstājuši Asamblejas un Padomes attiecībās zināmu vaļīgumu un elasticitāti. Padome patiešībā ir Asamblejas puspermanenta atspulga, emanācija. Padomes locekļi reizē ir arī Asamblejas locekļi. Sakarus starp abiem organiem, pie tam pastāvīgus un visai ciešus, uztura Sekretāriāts. Beidzot, ikgadus Padome iesniedz Asamblejai gada pārskatu par savu darbību notecējušos divpadsmit mēnešos.

Tomēr Pakts ir rezervējis zināmus jautājumus tikai Asamblejai un zināmus citus — tikai Padomei. Šinīs tieši nosacītos gadījumos ik organa kompetence ir ekskluzīva, t. i. katram no tiem vienīgi piederīga, kur otrs organs nevar lemt (skat. 30—31 un 33—35 l. p.p.).

VIENBALSĪBAS PRINCĪPS.

Kā vispārīgs noteikums valda šis: Asamblejas un Padomes lēmumi pieņemami vienbalsīgi, no T. S-bas locekļiem, kas piedalās sapulcē. Veicot Tautu Savienības darīšanas un attīstot sadarbību starp valdībām, vienbalsības princips neļauj spert tādus soļus, kuriem nepiekrīt visi klātesošie Tautu Savienības locekļi. Dažādo interešu un viedokļu nepieciešamā saskaņošana notiek iepriekšējās sarunās. Kas zīmējas uz pašu Asambleju, tur tas notiek kommisijās, kuru slēdzienus—pat ja tie taisīti tikai ar balsu vairākumu, Asamblejas plēnārsēde parasti pieņem bez iebildumiem.

Pakts paredz arī izņēmumus no vienbalsības princīpa. Visus procesuālos jeb procedūras jautājumus (kuriem pretstāv t. s. būtības jautājumi) izlemj ar balsu vairākumu, tai starpā arī visādu komisiju iecelšanu atsevišķiem uzdevumiem. Jaunus locekļus uzņemot Tautu Savienībā, Asambleja lemj ar divu trešdaļu balsu vairākumu. T. S-bas locekli, kas lauzis kādu no Paktā nosacītām saistībām, var izslēgt no Tautu Savienības ar to T. S-bas locekļu balsīm (atskaitot vainīgo pašu, ja tam ir sēdekļis Padomē), kuŗi tai brīdī ir Padomes locekļi. Ar Asamblejas vairākuma piekrišanu Padome — ar vienbalsīgi pieņemtu rezolūciju — var pavairot Padomē reprezentēto Tautu Savienības locekļu skaitu (jeb, ka allaž īsāki izsakās: pavairot T. S. Padomes locekļu skaitu).

Pakta 15. pantā ir speciāli noteikumi tam gadījumam, kad kāds konflikts, kas spējīgs novest līdz mierīgu attiecību pārtraukšanai starp valstīm, tiek nodots Padomes vai Asamblejas apspriešanai. Padomes un Asamblejas pirmais pienākums, protams, ir — censties panākt jautājuma nokārtošanu; bet ja viņām tas neizdodas, tām jāstāda, jāpieņem un jāpasludina atklātībā īpašs ziņojums, lai darītu zināmus konflikta apstākļus, kā arī atrisinājumus, ko šīs T. S. iestādes ieteic kā vistaisnīgākos un vislabāk pielaiktos dotiem apstākļiem. Šādu ziņojumu var pieņemt arī ar balsu vairākumu. Bet ja Padomes ziņojums ir pieņemts vienbalsīgi, tad tāds Tautu Savienības loceklis, kas uzsāktu karu pret to strīdus parti, kuŗa rīkojas saskaņā ar minēto ziņojumu, ar to pašu lauztu Tautu Savienības Paktu. Tāds pats efekts ir Asamblejas ziņojumam, kad tam piekrīt tie Asamblejas locekļi, kuŗi ir reizē arī Padomes locekļi, un pārējo (Asamblejā reprezentēto) Tautu Savienības locekļu vairākums. Abos šajos gadījumos vienbalsību aprēķinot, nav ieskaitāmas to valstu balsis, kuŗas pašas ir konflikta partes.

Beidzot Pakts pielaiž, ka Padome vai Asambleja var taisīt lēmumus ar balsu vairākumu tajos gadījumos, kad miera līgumu noteikumi tādus lēmumus paredz.*)

Arī citos starptautiskos līgumos ir dažādi noteikumi, kas atļauj T. S. Padomei pieņemt lēmumus ar balsu vairākumu — vienkāršu vai kvalificētu.

Vienbalsības princīpa mērķis ir dot gandarījumu Tautu Savienībā izejošo valstu suverēnitātei: šīm valstīm nevar uzlikt saistības pret viņu gribu. Tautu Savienība — atkarījam — nav virsvalsts (super-état). Nepieciešamība sadabūt vienbalsību kādam priekšlikumam, piešķir Tautu Savienībai tās diplomātisko īpašību un atšķir T. S. Asambleju no parasta parlamenta.

IETEIKUMI.

Vispārīgi tiek pieņemts, ka vienbalsības princīps nav jāpielieto tajos gadījumos, kad Asambleja pieņem ne lēmumu, bet kādu „ieteikumu“ (recommandation), vai izsaka kādu savu atzinumu (opinion). Tekstu, kas saucas ne par rezolūciju, bet par ieteikumu vai vēlējumu (voeu), tā-

*) Runa ir par tiem miera līgumiem, kuŗi noslēdza lielo karu. —

Tulkotāja piezīme.

pēc var pieņemt ar balsu vairākumu. Ieteikumam nav juridisku seku nedz saistoša spēka: tam ir vienīgi morālisks spēks, kāds piemīt vēlējumiem, ko izteikusi liela daļa no Tautu Savienības locekļiem.

1. Asambleja.

SASTĀVS UN SESIJAS.

Kā jau teicām, Asambleju sastāda visu Tautu Savienības locekļu priekšstāvji. Katrs Tautu Savienības loceklis var sūtīt Asamblejā ne vairāk kā trīs priekšstāvjus, vīriešus vai sievietes, un šiem trim priekšstāvjiem — *delegātiem* Asamblejā — par visiem kopā ir tikai viena balss: tās *valsts* balss, no kuŗas tie delegēti. Kuŗš no viņiem to balsi nodod, ir vienalga. Viņiem ir tiesība ņemt līdz kā palīgus: papildu delegātus, tehnikus lietpratējus un sekretārus.

Asambleja sanāk uz sesijām vienu reizi gadā, septembra mēnesī, Ženevā — vai arī kādā citā īpaši izvēlēta vietā (līdz šim Asamblejas vienmēr ir sapulcējušās Ženevā). Viņa tomēr var sapulcēties arī biežāk, dātumos, ko viņa pati noteikusi kādā iepriekšējā sesijā, vai arī uz Padomes ar balsu vairākumu pieņemtu lēmumu. Viņu var sasaukt uz speciālu sesiju (to tad sauc par „ārkārtēju sesiju“) — uz viena vai vairāku T. S.-bas locekļu pieprasījumu, ja šo pieprasījumu atbalsta Tautu Savienības locekļu vairākums. Asamblejas kārtējā sesija allaž ilgst apmērām vienu mēnesi un tā allaž sanāk septembra sākumā.

ASAMBLEJAS RAKSTURS.

Būdamā sastādīta no valdību delegātiem, ciešā kontaktā ar šīm valdībām, kā to atļauj modernās pasaules ātrie sazināšanās līdzekļi, Asambleja atspoguļo šo valdību domas. Katrai valstij — vai tā liela, vai maza — ir viena balss Asamblejā. Ja viņa reprezentētu visas valstis, cik vien to ir pasaulē, un ja vienmēr varētu panākt vienbalsību, tad Asamblejai, praktiski ņemot, būtu neaprobežota vara. Bet patiesā dzīvē šo vienbalsību nevar vienmēr panākt, un gluži visas mūsu zemes lodes valstis nav Tautu Savienības locekļi. Tomēr ar Asambleju, kāda tā ir jau tagad, pasaulei ir radies plašs diskusijas organisms, un mazticīgi gari varētu sajust kārdināšanu sacīt, ka aiz sava lielā plašuma Asambleja ir nolemta mazdarbībai

cekli, kas ie-iet Padomē un to Tautu Savienības locekļu vairākums, kuŗi sastāda visu Tautu Savienību. Tādā veidā līdz šim ir pieņemti un ratificēti piecī T. S. Pakta papildinājumi. Tie neieved nekādu dziļu pārgrozību Tautu Savienības iekārtā un darbībā.

ASAMBLEJAS DIENAS KĀRTĪBA.

Vispirmā kārtā Asamblejas dienas kārtībā tiek likts Padomes ziņojums par notecējušā gada darbību un par šai gadā spertiem soļiem Asamblejas lēmumu izpildīšanai. Joprojām tur liek visus jautājumus, kuŗus dienas kārtībā likt ir nolēmusi Asambleja kādā no savām agrākām sesijām, kā arī visādus jautājumus, kuŗu apspriešanu ir prasījusi Padome vai kāds Tautu Savienības loceklis; un beidzot Asamblejas dienas kārtībā arvien liek Tautu Savienības budžeta projektu (gadskārtējās Asamblejās).

PROCĒDŪRA.

(Procesuālie noteikumi.)

Asamblejas sesiju atklāj pašreizējais Padomes prezidents (starp divām Padomes sesijām par tās prezidentu joprojām skaitās tas, kas prezidējis iepriekšējā sesijā). Pēc tam viņa izvēl savu prezidentu un sešus viceprezidentus, sadala dienas kārtības jautājumus starp sešām ģenerālkomisijām, kuŗās katra valsts sūta savu priekštāvi kā komisijas loekli, un pēc tam stājas pie Padomes iesniegtā gada pārskata apspriešanas. Asamblejas sešas komisijas katra pate ievēl savu prezidiju, un seši komisiju prezidenti ieiet ipso jure pašas Asamblejas prezidija kollēģijā, blakus Asamblejas vēlētiem sešiem viceprezidentiem, un pēc tiesībām, bez īpašas tādas ievēlēšanas, skaitās par Asamblejas viceprezidentiem.

KOMMISIJAS.

Asamblejas sešas komisijas atbilst sekošiem komisijās apspriežamiem jautājumu kompleksiem:

- 1-mā komisija: Satversmes un jūridiskie jautājumi;
- 2-trā „ Technisko organizāciju darbība. (Starp tiem it īpaši oikomomiskie jautājumi.);

3-šā	"	Atbrūņošanās;
4-tā	"	Budžets un iekšējā organizācija;
5-tā	"	Sociālie jautājumi;
6-tā	"	Polītiskie jautājumi.

Asambleja nodod savām komisijām dažādu Tautu Savienības organu iesniegtos ziņojumus un T. S.-bas locekļu iesniegtos rezolūciju projektus. Komisija ieceļ referentu (skat. 36. l. p.), kurš sniedz Asamblejai pārskatu par komisijas debatēm un slēdzieniem (pēdējos visvairāk rezolūciju projektu veidā). Ar vai bez debatēm Asambleja tad attiecīgās rezolūcijas pieņem vai noraida.

VALODAS.

Tautu Savienības oficiālās valodas ir angļu un franču valodas, un vienā no šīm valodām sacītas runas tūlīn pārtulko otrā. Tiem, kas Asamblejas sesijā piedalās pirmo reizi, tas nav vis viens no mazākiem pārsteigumiem — redzēt, ar kādu virtuozu veiklību Tautu Savienības tulki veic šo savu uzdevumu. Angļu vai franču valodas lietošana tomēr nav obligātoriska, un katrs delegāts var runāt tādā valodā, kā pats vēlas, bet tādā gadījumā runātājam pašam jāgādā, lai kāds viņa runu pārtulko angļu vai franču valodā, pēc kam tad Tautu Savienības tulks to uz vietas pārtulko otrā oficiālā valodā.

ASAMBLEJAS LOMA.

Tagad nu varam skaidrāki apjaust, kādā mērā īsti ir pamatota nereti izsacītā analogija starp atsevišķas valsts parlamentu un T. S.-bas Asambleju. Pēdējās īpatnējais, viņai vien piemītošais raksturs izpaužas mazāk viņas procedūras sīkumos nekā viņas vispasaules iespaidā un nozīmē. Viņa noved tiešā kontaktā cilvēkus, kas pieder visai daudzu zemju visaugstākām politiskām un gara dzīves aprindām, — un debates, kas te ierosinas, var novest pie dažādu nacionālu viedokļu saskaņošanas. Bez tam šinīs debatēs noklausās visai daudz žurnālistu (ap 400) no visas pasaules, kuriem piešķirti visāda veida atvieglojumi jo ērtāka informācijas darba labā. Viņu tēlegrammas un rakstus iespiež un apspriež visas pasaules prese. Visas pasaules sabiedrības doma ar retu uzmanību seko Ženevas debatēm, it īpaši, kad tās skar miera un drošības jautājumus. Valsts-

vīri, kas piedalās šinīs debatēs, apzinās, ka viņu vārdi, viņu žesti, viņu darbi un pat viņu klusēšana atbalsosies tālumā, visās zemēs, vienalga vai tās pieder vai nepieder pie Tautu Savienības. Jo ilgāk, jo vairāk Tautu Savienība top par civilizētās pasaules domu atbalss (rezonances) instrumentu.

2. Padome.

SASTĀVS.

T. S.-bas Padome sanāk uz sesijām ik četri mēneši reiz — janvārī, maijā un septembrī — parasti Ženevā; tomēr viņu var sasaukt — steidzamos gadījumos — kautkuŗu katru brīdi (ārkārtējas Padomes sesijas). Padomē sēž četrpadsmit locekļi.*) No šiem 14 Padomes locekļiem pieci ir pastāvīgi jeb permanenti un nekad nav pārvēlami: Francija, Itālija, Japāna, Lielbritānija un Vācija. Pārējie deviņi Padomes locekļi ir periodiski pārvēlami, un tos izraugās Asamblēja starp tiem Tautu Savienības locekļiem, kuŗiem nav pastāvīgu sēdekļu Padomē.

T. S. Padomes organizācija ir tāda, kāda tā acumirkli ir, kopš 1926. gada septembra, kad Vācija iestājās Tautu Savienībā. Kopš šī laika Vācija ieņem pastāvīgu sēdekli T. S. Padomē, un katru gadu T. S. Asambleja ievēl trīs pārvēlamus (nepermanentus) locekļus Padomē, un proti, uz trim gadiem. Izejošos Padomes locekļus nevar no jauna ievēlēt triju gadu laikā pēc viņu mandāta izbeigšanās, izņemot, ja Asamblēja tieši nolemj pretējo, un tā lemt viņa lemj tikai uz paša izejošā locekļa (rakstiski paziņotu) lūgumu, pie tam ar ne mazāk kā divi trešdaļām nodoto balsu.

Ņemot vērā, ka Padomes svars starptautiskā dzīvē dienu no dienas pieaug, T. S. valstu savstarpējā konkurence nepermanento sēdekļu iegūšanā bieži ir visai dzīva un drāmatiska. Cik vien tas faktiski iespējams, Padomes locekļus ievēlot, Asamblēja cenšas panākt, lai Padomē būtu rēprezentētas visas pasaules daļas.

KOMPETENCES.

Te vairs neatkārtosim Asamblejai un Padomei *kopīgās* kompetences. Kādas metodes lieto Padome, veicot savu vissvarīgāko uzdevumu — proti,

*) Par Padomes — tāpat kā Asamblejas — locekļiem skaitās valstis, bet ne tās personas, kas piedalās Padomes sēdēs: tās reprezentē savas valstis — īstos „locekļus“, — ir valstu reprezentanti. — Tulkotāja piezīme.

starptautisku strīdu kārtošānu — par to sīku pārskatu sniegsim tālāk (sk. 61. l. p.). Šinī vietā tā tad aplūkosim vienīgi Padomes *speciālās* kompetences. No tām dažas atvasinās no Pakta, bet citas — no miera līgumiem.

Uz Pakta pamata Padome:

- a) Sagatavo plānu bruņošanās samazināšanai;
- b) Pārtrauga, kā zināmas valstis izpilda mandātus, kas tām piešķirti zemēs, kuŗu iedzīvotāji vēl nespēj paši sevi brīvi pārvaldīt;
- c) Apstiprina T. S.-bas Ģenerālsekretāra aktus, ar kuŗiem tas iecel ierēdņus T. S.-bas Sekretāriātā.

Uz miera līgumu pamata:

- a) Kā Saaras apgabala valdības fideikomisārs, Padome iecel šī apgabala Valdības Kommissijas locekļus un ik sesijā pieņem šīs Kommissijas ziņojumu. Uz Saaru attiecīgos lēmumus Padome pieņem ar balsu vairākumu. Šis uzdevums izbeigsies 1935. gadā, kad tautas nobalsošana (plebiscits) būs izšķīrusi šī apgabala dēfinitīvo stāvokli.*)
- b) Padome iecel Dancigas brīvpilsētas Virskomisāru, — jo Dancigas brīvpilsēta ir nolikta Tautu Savienības aizsardzībā, — un kārtot visus strīdus, kādi var rasties starp Dancigas brīvpilsētu un Poliju.**)
- c) Padome pārtrauga minoritātu aizsardzību dažādās valstīs, kuŗas ir saistījušās ar minoritātu aizsardzības līgumiem vai deklarācijām un ar to reizē atzinušas T. S. Padomes virsuzraudzības tiesības pār šo saistību izpildīšanu. Padome pārtrauga, lai respektē tautības, valodas un ticības minoritātu tiesības, un šo minoritāro pilsoņu kopskaits attiecīgās valstīs sasniedz 30—40 miljonu.***)

Par Padomes darbību šinīs dažādās lietās savu vārdu var teikt arī pate T. S. Asambleja.

*) Vai tam palikt zem Francijas vai zem Vācijas suverēnitātes. —

Tulkotāja piezīme.

**) Polijai uz Dancijas teritorijas ir piešķirti dažādi starptautiski servitūti, p. piem. attiecoties uz lietošanas tiesībām un rīcības pilnvarām ostā, uz Dancigas dzelzceļiem u. t. jopr. un v. c. tiesības. — Tulkotāja piezīme.

***) Sīkākas ziņas šai lietā var atrast Tautu Savienības Sekretāriāta Informācijas Sekcijas izdotā brošūrā: „La Société des Nations et la protection des minorités de race, de langue et de religion“ (Tautu Savienība un rāsas, valodas un ticības minoritātu aizsardzība), — tas pats arī angļu valodā).

PROCĒDŪRA.

(Procesuālā kārtība.)

Padomes prēzidents katrā Padomes sesijā ir cits. Alfabēta kārtībā tas nāk pēc kārtas no visām valstīm, kam sēdeklis Padomē.

Procēdūra jeb procesuālā kārtība Padomes darbībā ir visai vienkārša. Padome uzdod saviem locekļiem katram sava jautājuma izpētīšanu un ziņojuma sagatavošanu par to. Šis „referents“ (rapporteur) — kuram lietu uzdod ar tādu izvēli, lai būtu tā, kā referenta tēvijai nav speciālu interešu dotajā jautājumā — ar T. S-bas Sekretāriāta tehnisku palīdzību sagatavo ziņojumu Padomei, kurā ir priekšlikumi, kā panākt lietas atrisināšanu.*)

Parasti Padomes sēdes ir atklātas (publiskās), bet ja Padome to atrod par nepieciešamu, viņa var noturēt arī slēgtas sēdes. Tomēr abos gadījumos Padomes sēžu protokolus izsludina atklātībā.

D. Administratīvais organs — Pastāvīgais Sekretāriāts.

SEKRETĀRIĀTS.

T. S-bas pastāvīgu Sekretāriātu nodibina Pakta 3. un 6. pants. Zināmā mērā Sekretāriāts ir Tautu Savienības administrācijas organs, un to var bez pārāk rupjas kļūdas salīdzināt ar atsevišķas valsts dažādām ministrijām, — pie tam visnotāl paturot vērā grūtības, kādas rodas, uzstādot analogijas starp Ženevas orgāniem un atsevišķu valstu orgāniem.

Sekretāriātā ir kādi seši simti visvisādu ierēdņu, kas visi padoti Ģenerālsekretāram.

ĢENERĀLSEKRETĀRS.

Tautu Savienības pirmais Ģenerālsekretārs Sers Džemss Eriks Drummond (Sir James Eric Drummond) ir saukts vārdā vienā no Pakta pielikumiem. Turpmāk T. S-bas Ģenerālsekretāru ieceļ Padome, ar Asamblejas vairākuma piekrišanu.

Tautu Savienības Ģenerālsekretārs pēc tiesībām un bez īpašas ievēlēšanas (de plein droit) ir arī Asamblejas un Padomes ģenerālsekretārs.

*) Kad Padome šādu ziņojumu — ar vai bez grozījumiem — pieņem, tad tas top par oficiālu Padomes aktu ar attiecīgu spēku un dažādām sekām starptautiskā dzīvē. —

Ar Padomes piekrišanu (pareizāki — ar Padomes sekojošu apstiprināšanu jeb ratihabīciju) viņš ieceļ Sekretāriāta personālu.

SEKRETĀRIĀTA PERSONĀLS.

Kā palīgi Tautu Savienības Ģenerālsēkretāram ir doti: viens viceģenerālsēkretārs un trīs apakšģenerālsēkretāri (un Secrétaire général adjoint et trois Sous-Secrétaires généraux).

Tautu Savienības Sekretāriāta ierēdņi ir starptautiski ierēdņi; kā tādi viņi ir atbildīgi vienīgi Ģenerālsēkretāram; viņi nevar saņemt rīkojumu nedz norādījumu ne no vienas citas autoritātes, arī ne no savām pašu valdībām. Izpildot savu amatu, viņi bauda diplomātiskas privilēģijas un immunitātes (ne visi vienādā mērā).

SEKCIJAS.

Sekretāriātā ir vairākas sekcijas, dažas no tām direktora, dažas dienesta priekšnieka (chef de service) vadībā. Katrā sekcijā ir dažādu valstu pilsoņi kā ierēdņi. Sekretāriāta ierēdņus pieņem dienestā un sadala pa sekretāriāta nodaļām ne pēc viņu valsts piederības, bet pēc lietpratības.*)

Katra tehniskā sekcija faktiski izpilda sekretāriāta lomu attiecīgai komisijai vai organizācijai, kuŗas aplūkosim tuvāk šē sekojošā rubrikā „E“.

Sekretāriāta galvenās sekcijas ir šīs:

- Politiskā sekcija;
- Oikonomiskā un Financiālā sekcija;
- Satiksmes un Tranzita sekcija;
- Minoritātu un administratīvo komisiju (Saaras un Dancigas) sekcija;
- Mandātu sekcija;
- Athruņošanās sekcija;
- Higiēnas sekcija;
- Sociālo jautājumu un opiuma tirdzniecības sekcija;

*) Blakus lietpratībai faktiski ņemot vērā arī valsts piederību, tai nozīmē, ka cenšās panākt, lai šīs vispasaules iestādes ierēdņu starpā būtu pēc iespējas un cik neik samērīgi visādu valstu pilsoņi. — Tulkotāja piezīme.

Intellektuālās kopdarbības un starptautisko Biroju sekcija;
 Jūriskā sekcija;
 Informācijas sekcija.

Šo dažādo sekciju nosaukumi jau paši par sevi rāda, kāds tām ierādīts darba lauks. Jūriskā sekcija faktiski ir pārējo sekciju jūriskais padomdevējs; starp citu tai vēl ir arī uzdots — izpildot Pakta 18. pantu — ierēģistrēt Sekretāriātā un izsludināt atklātībā starptautiskus līgumus.

Bez tam vēl Tautu Savienības Sekretāriātā ir šādi „dienesti“ (services): budžeta un kontroles dienests, redakcijas, tulkošanas, rakstu un dokumentu publicēšanas, dokumentu izdalīšanas un daži citi dienesti.*)

SEKRETĀRIĀTA LOMA.

T. S. Sekretāriāts savāc visas ziņas, kas nepieciešamas Tautu Savienībai nodoto lietu izlemšanai un izpētīšanai. To darot, Sekretāriāts netikvien savāc faktus un statistiskus datus, bet tos arī apstrādā un sašķiro, kā arī novērtē dažādus „nesveramus“ un brīžiem gandrīz nenotveramus faktorus (imponderabīlijas), kas starptautiskā dzīvē spēlē tik ievērojamu lomu.

Sekretāriāts, protams, pastāvīgi seko pasaules preseī. Tomēr viņš ņem vērā arī citādā ceļā izpaustu sabiedrības domu, p. piem. to, kas

*) Ko šīs grāmatas sastādītāji sauc par „**techniskām** sekcijām“, to lasītājs varēs pareizi un adekvāti izprast, kad lasīs šē tekstā tālāk sekojošo rubriku „E“. Lai pie tā izsargātos no pārpratumiem, šē paskaidrojams sekojošais. Kā rādīs rubrika „E“, Tautu Savienības „**technisko organizāciju**“ ir tikai trīs, un tām atbilst trīs sekcijas no augstāk tekstā uzskaitītām: 1) Oikonomiskā un Financielā, 2) Satiksmes un tranzita, un 3) Higiēnas sekcija. Visas pārējās nav **techniskas** sekcijas tai nozīmē, kādā Tautu Savienībā pastāv tā sauktās „**techniskās organizācijas**“.

Vēl paskaidrojams, ka Sekretāriāta Jūriskās sekcijas vadītāju pirmajā laikā gan sauca par direktoru, bet tad šo nosaukumu atvietoja ar nosaukumu „**Jūriskais padomnieks**“ (t. i. Sekretāriāta Jūrid. pad.).

Beidzot atgādināms, ka augšminētās dažādās sekcijas, ik pēc savas speciālitātes, izpilda sekretāriāta lomu arī tajās daudzajās starptautiskās konferencēs, kuŗas notiek Tautu Savienības vadībā. Šī sekciju funkcija ir vēl svarīgāka par dažām komisijām sniegto līdzdarbību, it īpaši, kad pie tām iegaumējam Sekretāriāta sekciju lielo darbu, kas veicams, tās konferences sagatavojot, allaž gadiem ilgi, sazinoties ar valdībām u. t. t. Tas pats sakāms par Sekretāriāta sekciju lomu T. S. Asamblejās un viņu komisijās. —

Tulkotāja piezīme.

atspoguļojas dažādās organizācijās, kā bijušo kaņavīru, aroda, sieviešu, Sarkanā Krusta un citās organizācijās; tāpat arī, kas izpaužas zinātniskās, praktiskas pētniecības, labdarības u. c. biedrībās. Pie tam viņš pilnā bezpartējībā ņem vērā visādus politiskus, sociālus, reliģiskus u. c. virzienus. Ar politiskām un oikonomiskām ziņām vien — kaut arī drošām un noteiktām — nepietiek. Ar visu vajadzīgo simpātiju Tautu Savienībai jāinformējas arī par cilvēcisko būtņu gara stāvokli, kuŗu labklājības dēļ viņa pate galā ir radīta.

Sekretāriāts neapmierinās ar to vien, ka visas šīs ziņas ievāc: viņš tās arī izdala tālāk. Vairāk kā simts laikrakstiem un aģentūrām ir savi pastāvīgi priekšstāvji Ženevā. Pēdējo gadu laikā Ženevā ir apgrozījušies pie 1200 žurnālistu no kādām 50 valstīm, reprezentējot apm. kādu tūkstošu dienas laikrakstu. Sniedzot ziņas par Tautu Savienību savu laikrakstu lasītājiem visā pasaulē, žurnālisti tad var smelties ziņas netikvien no pašu — vairāk vai mazāk nejausiem — novērojumiem uz vietas, bet arī pēc Sekretāriāta izdotiem dokumentiem, bez kuŗu uzmanīgas studijas nopietni avīžu raksti par Tautu Savienību nav domājami.*)

Ik mēnešus Sekretāriāts izdod īpašu „Mēneša pārskatu“ (Résumé mensuel, Monthly Summary) par Tautu Savienības darbību. Viņš laiž klajā arī T. S.-bas sasaukto starptautisko konferenču aktus. Katru gadu viņš izdod kopsārskatu par T. S.-bas darbību. Daudzās Sekretāriāta izdotās brošūrās (neperiodiskās) tiek sniegti pārskati par atsevišķām nozarēm Tautu Savienības darbībā. Vajadzības gadījumā tās izdod no jauna.

Šo darba lauku apkopj Sekretāriāta Informācijas Sekcija. Ar to viņa nodibina kontaktu starp Tautu Savienību un visu pasauli, un tāpēc arī še tuvāk uzskatāmajos pie šīs nozares. Tautu Savienības uzdevumos ietilpst šādu ziņu izplatīšana, jo tikai tāda informācija spēj sniegt pamatu tam sabiedrības domas labi apsvērtam atbalstam, kuŗš ir tik svarīgs priekš Tautu Savienības.

Visā visumā Sekretāriāta uzdevumiem ir liela līdzība ar atsevišķas valsts ierēdņu korpusa uzdevumiem.

Sekretāriāts sagatavo visu sapulču un konferenču dienas kārtību, izpilda pieņemtos lēmumus un uztura pastāvīgus sakarus starp valstīm.

*) Sacītais zīmējas arī uz daudzo Ženevā un citur noturāmo starptautisko konferenču dokumentiem, kuŗu sagatavošanā, publicēšanā un izdalīšanā atkal darbojās tā pate — tikpat visur esošā kā nemanāmā — T. S.-bas Sekretāriāta roka. — Tulkotāja piezīme.

Tautu Savienībā viņas Sekretāriāts ir stabilitātes elements. Katrs zin, cik nepieciešama ir tāda stabilitāte darbībā, kuŗa aprēķināta ilgam laikam. Savā ziņā Sekretāriāts ir Tautu Savienības atmiņa.

E. Palīga organizācijas.

VIŅU MĒRĶIS.

Pārskats par Tautu Savienību būtu nepilnīgs bez nojēguma par ziņāmiem organismiem, kuŗi Tautu Savienībai dod iespēju, vieglāki un derīgāki veikt savus uzdevumus. Tie ir Tautu S-bas palīga organismi, kuŗu radīšana nozīmē svarīgu pieaugumu starptautiskā sadarbībā. Daži no šiem organismiem ir pastāvīgi (permanenti) un atbilst attiecīgai pastāvīgai funkcijai T. S-bā; citus rada pārejošu grūtību novēršanai, ar kuŗu izbeigšanas izbeidzas arī viņi.

Ir svarīgi paturēt vērā izšķirību starp tehniskām organizācijām un konsultātīvām komisijām.

TEHNISKĀS ORGANIZĀCIJAS.

Technisko organizāciju ir trīs:

- Financiēlā un Oikonomiskā Organizācija;
- Satiksmes un Tranzīta Organizācija;
- Higiēnas Organizācija.

Modernā pasaulē ir daudz tādu oikonomisku, financiēlu, tirdzniecisku un satiksmes jautājumu, kuŗi kādā brīdī var sacelt politiskus konfliktus. Laižot darbā minētās Tautu Savienības organizācijas, šos jautājumus apspriež vispirmā kārtā ievērojami tehniski lietpratēji no dažādām zemēm. Tie nu lūko kopīgi vienoties par vislabākiem praktiskiem atrisinājumiem, un viņiem ir totiesu jo vairāk izredžu tādus atrast, ka tie „operē auksti“, kā mēdz teikt chirurģi.

Šinīs komisijās un konferencēs Tautu Savienības darbība norisinās cauru gadu. Šinīs sapulcēs satiekas visādu zemju eksperti, te vijas jaunas saites starp tautām un nostiprinās vecās. Speciālisti satiekas ar speciālistiem un kopīgi apspriež tehniskus jautājumus, kuŗi ir īsts saprašanās un vienošanās lauks. Tādā kārtā veiktu darbu vērtību var pilnā

mērā izprast, protams, vienīgi speciālisti; tomēr daži piemēri (skat. 58. l. p. un sekoj.) ļaus dabūt nojēgumu par tā darba dabu un svaru, kuŗš visā klusībā un bez mitēšanās norisinās Ženevā.

KONSULTATĪVĀS KOMMIŠIJAS.

Konsultatīvās Kommissijas ir pastāvīgas (permanentas) vai uz laiku ieceltas (temporāras).

No pastāvīgām kommissijām svarīgākās ir:

- Kommissija sauszemes, jūras un gaisa militārjautājumiem;
- Mandātu kommissija;
- Bērnu un jaunatnes aizsardzības kommissija;
- Opiuma un citu apdullinošu vielu kommissija;
- Intellektuālās kopdarbības kommissija.

Šīm kommissijām nav nekādas lemjošas varas; viņas sagatavo darbu, kas tālāk nododams Tautu Savienības politiskiem organiem.

Asamblejas (kārtēja) sesija notiek reizi gadā un ilgst apm. vienu mēnesi; Padome sanāk uz sesijām, vispārīgi ņemot, trīsreiz gadā, un ik sesija parasti aizņem tikai vienu nedēļu. Tomēr Tautu Savienības darbībai jābūt nemitošai (permanentai), un faktiski viņa tāda aridzan ir. Nepaiet ģandrīz neviena nedēļa, kad kāda no T. S-bas palīga organizācijām ne-noturētu savas sesijas.

ŠO ORGANIZĀCIJU VIJĪGUMS.

Nav labāka līdzekļa kā raksturot šīs dažādās organizācijas, kā nocītēt to, ko T. S-bas Ģenerālsēkretārs sers Eriks Drummonds rakstūja savā priekšvārdā „Tautu Savienības Gada-Grāmatai“ (Annuaire de la Société des Nations), kas iznāca 1927. gadā (neoficiāls izdevums):

„Šīs gada grāmatas lasītājs, ja vien tas nav radis sistēmātiski sekot Tautu Savienības darbības pārskatiem, bez šaubām būs pārsteigts par to organu daudzumu un dažādību, kuŗi darbojas vai ir darbojušies Tautu Savienības vadībā. No tā viņš gūs iespaidu par iestādījumu ar apbrīnojamu dzīvības spēku (vitalité), kuŗš katrā laikā ir gatavs — ar saviem pastāvīgiem organismiem kā darbības rīku — apspriest lielāko daļu problēmu, kādas stāda starptautiskās attiecības, — vai arī spējīgs tai

pašā laikā nodarboties ar problēmām, kuŗas neietilpst šo pastāvīgo organisumu rāmjos, pielietojot pie tam metodes, kuŗas gan pazina jau pirms Tautu Savienības, bet kuŗām piemīt gandrīz bezgalīgu variāciju spēja“.

1. *Techniskās organizācijas.*

a) *Oikonomiskā un Financiēlā Organizācija.*

SASTĀVS.

Šī organizācija, kuŗu aicināja dzīvē Briseles starptautiskā financiēlā konference (1920. g.), sadalās divās komitejās: Financiēlā Komiteja un Oikonomiskā Komiteja. Katra no šīm divām komitejām pastāv un darbojas atsevišķi, bet vajadzības gadījumā viņas sanāk uz kopēju sēdi.

Organizācijas locekļi ir ne valstis, bet personas. Šie locekļi nav savu attiecīgo valdību delegāti. Viņus — ar *ekspertu* kvalitāti — iecel T. S.-bas Padome (uz attiecīgi sagatavotiem priekšlikumiem). Tie ir augsti ierēdņi, lielbanku direktori, saimnieciska rakstura biedrību priekšsēdētāji vai ģenerālsekretāri, statistiķi un citādi speciālisti, kuŗiem visiem ir izcilus stāvoklis saimnieciskā dzīvē un kuŗi bez kādām patīgām interesēm atbalsta Tautu Savienības darbu.

Šīs organizācijas sekretāriāta uzdevumus izpilda T. S.-bas Sekretāriāta oikonomiskā un financiēlā sekcija.

UZDEVUMI.*)

Šīs oikonomiskās un financiēlās organizācijas klēpī darbojas daudzas komitejas un subkomitejas, — būtu par garu, še sniegt viņu sarakstu, — kuras pētī, katra savā speciālitatē, visus tos oikonomiskos un financiēlos jautājumus, kuŗi interesē Tautu Savienību. Tas bij šis organisms, kas sagatavoja projektus par dažu valstu finanču glābšanu un rekonstrukciju, kuŗu krēdītu un valūtu jo sevišķi bij satricinājušas lielā kaŗa sekas (vispirmā kārtā Austrijas un Ungārijas finances, mazākā mērā arī dažām citām valstīm). Tas pats organisms sagatavoja projek-

*) Dēļ tuvākām ziņām var griezties pie T. S. Sekretāriāta Informācijas sekcijas brošūras „Tautu Savienības oikonomiskā un financiēlā organizācija“ (L'organisation économique et financière de la Société des Nations), — franču un angļu valodās.

tus, kā novietot simtiem tūkstošu bēgļu, kuŗu straume plūda dažādu kara un pēckara satricinājumu un postījumu dēļ dažās zemēs. Pēc šiem projektiem tika izlaisti starptautiski aizņēmumi, kopsummā par vienu miljardu septiņi simti miljoniem zelta franku.

Šis pats organisms veica lielos priekšdarbus tai vispasaules oikonomiskai konferencei, kas sanāca Ženevā 1927. g. maijā un izstrādāja programmu pasaules oikonomiskā stāvokļa uzlabošanai. Uz šīs konferences ieteikumu T. S. Padome iecēla — no dažādu zemju ekspertiem — īpašu Konsultātīvu Oikonomisku Komiteju, kuŗas uzdevums ir sekot lielās oikonomiskās konferences lēmumu izvešanai dzīvē, attiecoties uz tirdzniecības, rūpniecības un lauksaimniecības jautājumiem.*)

b) Satiksmes un Tranzita Organizācija.

SASTĀVS.

Tautu Savienības Pakta autori bij novērojuši, cik lielā mērā pasaules kaŗš bij kāpinājis tautu un valstu savstarpējo atkarību visā pasaulē, sevišķi Eiropā, kuŗas lielās ķeizarvalstis nu bij tikušas sadalītas mazākās valstīs. Pēdējās ieguva politisku neatkarību, bet totiesu atkal nevar tādā mērā iztikt tikai pašas ar savu saimniecību un iekšzemes bagātību vien, kā to varēja lielās impērijas.**)

Tautu Savienības Satiksmes un Tranzita Organizācijas nodibināšanu ierosināja pirmā T. S. Asambleja 1920. gadā. Saskaņā ar to, pirmā vispārīgā satiksmes un tranzita konference Barselonā, Spānijā (1921. g.), tādu Organizāciju arī nodibināja. Šīs Organizācijas augstākais organs ir

*) Tāda dzīvē izvešana ir domāta kā ar atsevišķu valstu pilsoņiem, tā arī ar tālākām speciālām starptautiskām konferencēm atsevišķās nozarēs, kādas p. piem. bij trīs konferences — 1927./29. g. g. — ievadumu un izvedumu aizliegumu un aprobežojumu atcelšanai. — Tulkotāja piezīme.

**) Tas ir tikai viens elements pieaugušās savstarpējās atkarības cēloņu ķēdē, un ne no lielākajiem. Pamata cēloņi ir meklējami dziļāk un arī plašākā frontē: visā jaunlaiku tehniskā progresā, pasaules saimniecības dziļajos pārveidojumos pēc kara un revolūcijām, modernā politikā, gara dzīvē, satiksmes teknikā u. t. jopr., visā pasaulē, netikvien kā Eiropā. — Tulkotāja piezīme.

periodiski sasaukamās vispārīgās satiksmes un tranzīta konferences.*) Otrs pamata orgāns ir konsultatīvā komisija.***) Un Satiksmes un Tranzīta Organizācijas Sekretariāta lomu izpilda Tautu Savienības Sekretariāta satiksmes un tranzīta sekcija.

SATIKSMES UN TRANZĪTA KOMISIJA.

Šī komisija sastādās no delegātiem, ko tajā sūta T. S. Padomes pastāvīgie locekļi un no delegātiem, ko tajā ievēl vispārīgā satiksmes un tranzīta konference no pārstājiem Tautu Savienības locekļiem.***)

Satiksmes un tranzīta komisija rūpējas, kā nodrošināt pasaulē starptautiskās satiksmes un tranzīta brīvību. Dodama atzinumus un iesniegdama priekšlikumus Tautu Savienības Padomei, viņa ar to panāk

*) Otrā vispārīgā satiksmes un tranzīta konference sanāca apm. divi gadi pēc pirmās, proti 1923. gadā, Ženevā. Kopš šīs otrās konferences tiek ņemts četru gadu starplaiks starp sat. un tranzīta konferencēm: tām nu jāsanāk ik par 4 gadiem reiz. Trešā tad arī sanāca Ženevā 4 gadi pēc otrās — 1927. g. augustā, un ceturta jāsanāk 1931. gadā — u. t. t. Šīs konferences sastādās no Tautu Savienības locekļu delegātiem. Katrai valstij ir tikai viena balss, kaut ar delegātu būtu vairāk. — Tulkotāja piezīme

**) Viņas pilns nosaukums ir: „Konsultatīvā un Tehniskā Satiksmes un Tranzīta Komisija“. Šī komisija ir pastāvīgs permanents orgāns, kas darbojas starplaikā starp sat. un tranzīta konferencēm un notura sesijas 1—2 reiz gadā. — Tulkotāja piezīme.

***) Īstenībā šī lieta ir šāda: Te nevar runāt par valstu delegātiem, ne arī par to, ka konference ievēlētu šīs komisijas locekļus, vēl jo mazāk: „delegātus šīnī komisijā“. Jo satiksmes un tranzīta komisijā sēd nevis valdību delegāti (kuŗi, kā zināms, pēc savas būtības tās valdības ar savu rīcību saista, angažē, un arvien rīkojas pēc valdības instrukcijām), — bet tur sēd komisijas locekļi kā neatkarīgi eksperti, lietpratēji (un kā tādi nav saistīti ar valdību instrukcijām, var rīkoties bez un pat pret tām, un ar savu rīcību nekādā ziņā nesaista, neangažē valdības). Viņi arī rūpīgi izvairās saukties par „delegātiem“, kas viņi nav, bet saucās par „komisijas locekļiem“, kas viņi ir. Sakavā ar to, arī pašai komisijai ir pievārds „konsultatīva un tehniska“. Komisijā locekļus deiznēt — šo tiesību konference dod trešai daļai no Tautu Savienības locekļiem. Sat. un Tranzīta Konference nebūt neievēl pašus individuālos locekļus sat. un tr. komisijā, bet tikai nozīmē tās valstis, kuŗu valdībām uz 4 starpkonferenču gadiem ir tiesība nozīmēt tās personas — ik no valsts pa vienai — kuŗām būs būt komisijas locekļiem, — atskaitot tās 5 lielvalstis, kuŗām ir pastāvīgi sēdekļi T. S. Padomē un no kuŗām locekļi Sat. un Tranzīta komisijā sēž vienmēr. — Tulkotāja piezīme.

šīs augstās starptautiskās iestādes sankciju saviem priekšlikumiem, savām idejām — sankciju, kuŗa jau var saistīt valstis. Reizē ar to šī komisija tādā eļā palīdz T. S. Padomei nokārtot starptautiskus strīdus un konfliktus satiksmes un tranzita laukā. Viņa arī ir tā, kas sagatavo satiksmes un tranzita konferenču dienas kārtību un veic šo konferenču priekšdarbus, bez kuŗiem nekā praktiska nevarētu panākt.

Satiksmes un tranzita komisijas darbība ir vispirmā kārtā tehniska. Tomēr tai var rasties arī politiska nozīme, var būt arī politiska iedarbība uz starptautiskām attiecībām. Joprojām viņas darbu gaitā paceļas arī jūridiski jautājumi no starptautisko satiksmes tiesību lauka: tāpēc viņas daudzo subkomiteju starpā ir arī pastāvīga jūridiska komiteja (pāra locekļu tajā nāk no galvenās komisijas, bet viss vairums tiek kooptēti no dažādu zemju jūristiem).

Lai uzskatāmi apjaustu, cik ciešs nereti var būt tehnisku uzdevumu sakars ar politiku, pietiek atcerēties Donavas upes kuģniecību. Kuģošana pa šo milzu upes ceļu, upes šaurumu un piekrastes apgaismošana, slūžu, krastmalu un piestātņu uzturēšana — tie visi ir tehniski jautājumi, kur kompetenti ir vienīgi inženieri un kuģniecības lietpratēji. Bet Donava tek caur vai gar septiņām valstīm, kuŗu intereses un viedokļi var sanākt pretešķībā savā starpā: un šie momenti pieder jau pie diplomātijas un politikas. Tāpēc jāņem vērā visai dažādi redzes punkti — gan tehniski, gan politiski — kad Donavas piekrastes tautu dzīvi grib nokārtot saskaņā ar kādu visiem pieņemamu praktisku plānu.

T. S. satiksmes un tranzita komisija neatvieto tos dažādos organismus starptautiskās satiksmes un tranzita nokārtošanai, kuŗi pastāvēja jau pirms lielā kara. Viņa turpretīm gan pūlas saskaņot viņu darbību un veicināt, lai viņu lēmumiem ir jo vairāk praktisku augļu, kā tas ir p. piem. tai pašā Donavas kuģniecības jautājumā.

PAPILDU ORGANI.

Še mūs novestu par tālu, ja sāktum tuvāk aplūkot tās subkomitejas, kas pastāv pie T. S.-bas palīga organizācijām. Tomēr jau tas vien, ka uzskaitam tās — skaitā pāri par duci — speciālkomitejas, kas pastāv

pie satiksmes un tranzita komisijas*), dod noģiedu par Tautu Savienības praktisko lomu starptautiskās sadarbības laukā, par viņas rūpēm pat par sīkumiem, par šē uzplaukstošo sevišķo tehnisko kompetenci, kā arī par to vijīgumu, piemērojoties visdažādākiem uzdevumiem, par kuŗu runā sers Eriks Drummonds augstāk pievestā izvilkmā no kāda viņa priekšvārda.

VISPĀRĪGĀ SATIKSMES UN TRANZITA KONFERENCE.

Vispārīgās satiksmes un tranzita konferences sasauc Tautu Savienības Padome. Tajās piedalās delegācijas no katras Tautu Savienības valsts (katrai valstij ir viena balsis konferencē). T. S. Padome var uzaiņcināt piedalīties šajās konferencēs arī ārpus Tautu Savienības stāvotšas valstis.

Šo konferenču procēdūras kārtības rullis ir apmērām līdzīgs tam, kāds ir T. S. Asamblejai. Satiksmes un tranzita konferenču akti ir dažādi. Starp citu, tajās var izstrādāt un pieņemt starptautiskas konvencijas, kā arī rezolūcijas un dažādus ieteikumus valdībām.

c) Higiēnas Organizācija.

IEKĀRTA.

Starptautisko higiēnas organizāciju, — kuŗas tīri tehniskajam uzdevumam ir pirmās šķiras svars modernā pasaulē ar tās ātro un dzīvo satiksmi, — nodibināja sadarbībā ar kādu organismu, kas pastāvēja jau agrāk: ar „Starptautisko publiskās higiēnas Biroju“.

Viņas sastāvā ir:

Konsultātīvā Padome, kuŗa ir Starptautiskā Biroja Komiteja;

Higiēnas Komiteja, ar sēdekli Ženevā;

Sekretāriāts; viņa uzdevumus, kā parasts, veic īpaša sekcija

T. S.-bas Sekretāriātā: Higiēnas sekcija.

*) Ostas un jūras kuģniecība, iekšzemes kuģniecība, dzelzceļu transports, elektrības jautājumi, satiksme pa zemes ceļiem, jūridiskie jautājumi, tēlegrafa lietas, piekrastu apgaismošana un bākas, jūras kuģu mērišana, iekšzemes kuģniecības privāttiesības, iekšzemes kuģniecības statistika, konkurence starp ūdens ceļiem un dzelzceļiem, kombinētais transports, bezpavalstnieku personas aplieciņu jautājums, immigrantu tranzitkartes.

Valstis, kas nav Tautu Savienības locekļi, kā Amerikas Savienotās Valstis un Padomju Krievija, šinī starptautiskās sadarbības laukā noliek pie malas tos politiskos motīvus, kuŗi tās attura no iestāšanās Tautu Savienībā, un darbojas T. S.-bas Higiēnas organizācijā līdz.

UZDEVUMI.

Higiēnas komitejas darbība, protams, ir tūri tehniska; tomēr viņas pielietotās metodes skaidri parāda starptautiskās sadarbības iespējamību. Ar T. S. Padomes piekrišanu Higiēnas komiteja, p. piem., ir iecēlusi īpašu komisiju purvja drudža apkaŗošānai, lai izpētītu šīs sērgas stāvokli dažādās pasaules malās un lai ieteiktu ceļus un līdzekļus, kā ierobeŗot un apkaŗot tās sacelto postu. Šīs komisijas locekļi, speciālisti no visādām zemēm, uz vairāku zemju uzaicinājumu — Palestīnas, Spānijas, Amerikas Savienoto Valstu, Jūgoslāvijas, Itālijas, Bulgārijas, Grieķijas, Padomju Krievijas — ir apceļojuši pētīšanas nolūkā šīs zemes. Uz vietām viņi izpētīja apstākļus, kādos attīstas minētā sērga, iedzīvotāju paraŗas, attiecīgo odu dūrienus un viņu paraŗas, kā arī vietējos izsargāšanās un ārstēšanās paņēmienu. Salīdzinot savus slēdzienus, šie lietpratēji sastādīja kopīgu memorandu un iesniedza to Higiēnas komitejai; ar T. S. Padomes piekrišanu šo memorandu iespieda un darīja zināmu atklātībā. Tagad memorands atrodas sanitāriestāŗu rīcībā visā pasaulē. Tā visā pasaulē izplatītu postu apkaŗo ar starptautisku sadarbību.

Vēl kāds cits pasākums raksturo Higiēnas Komitejas darbību: viņas nedēļas pārskats, kuŗš uzrāda mēra, koleras, baku slimības gadījumu skaitu katrā seviŗki apdraudētu apgabalu ostā, no kuŗām šīs sērgas var ievazāt pārējā pasaulē. Ar tautu Savienības līdzekļiem Singapūrā uztur īpaŗu sanitārstaciju, kuŗa pa bezdrāts tēlegrafu pārsniedz steidzamas ziņas visām ostām, kuŗās tāda informācija varētu noderēt. Šinīs ziņās ir aridzan uzdots ar mēri saslimuŗu ŷurku skaits, jo mēra bacīli, kuŗi pielīp ŷo ŷurku blusām, kad tādas kuŗu ŷurkas ceļo pa pasauli līdz ar kuŗiem, nepazīst nekādu starptautisku barjēru.

2. Konsultatīvās Komisijas.

a) Atbrūošanās.

PROBLĒMA.

Tautu Savienības locekļu pienākumus attiecoties uz bruņošanās samazināšanu nosaka T. S. Pakta 8. pants.

Šī panta pirmajā punktā Tautu Savienības locekļi atzīst:

1. Ka miera uzturēšana prasa bruņošanās samazināšanu līdz zināmam minimumam;
2. Ka šim minimumam jāskaidro ar valsts drošību, un ar to ir teikts savukārt, ka Tautu Savienības locekļiem atbrūošanās problēma jāatrisina sakarībā ar dažādo valstu drošības problēmu;
3. Ka šim minimumam jāskaidro arī ar to pienākumu izpildīšanu, kādus uzliek T. S.-bas locekļu kopīga uzstāšanās pret miera laužēju, proti, ar Pakta 16. pantā paredzēto pienākumu izpildīšanu.

Tādi ir vispārīgie pamati atbrūošanās problēmā, kas Tautu Savienībai jāatrisina.

METODE.

Paktā nosacīto metodi šīs problēmas atrisināšanai izteic tā paša 8. panta sekojošie divi punkti (2. un 3. pk.):

„T. S. Padome, visnotal ņemdama vērā katras valsts ģeografisko stāvokli un speciālos apstākļus, sagatavo šīs samazināšanas plānus, lai tad dažādās valdības tos apspriež un par tiem lemj.“

„Mazākais ik desmit gadus šie plāni jāapspriež par jaunu un, ja vajadzīgs, jārevidē.“

ATBRUŅOŠANĀS KONFERENCES SAGATAVOŠANAS KOMISIJA UN ŠĶIRĒJTIESAS UN DROŠĪBAS KOMITEJA.

Lai pielietotu šo metodi, T. S. Padome atbrūošanās problēmas dažādo aspektu pētīšanu ir uzdevusi dažādiem konsultatīviem orgāniem, no kuriem pašreiz galvenie ir sekojošie:

- a) Atbrūošanās konferences sagatavošanas komisija (saukta arī par „atbrūošanās priekškonferenci“), līdz ar tās subkomisijām. Viņas galvenais uzdevums ir — izstrādāt pienācīgi pārdo-

mātu projektu konvencijai par bruņošanās samazināšanu un ieroču bežošanu, lai pirmo konferenci bruņošanās samazināšanai un ieroču bežošanai varētu sasaukt ar izredzēm uz panākumiem. Šinī sagatavošanas komisijā ieiet priekšstāvji no visām valstīm, kurām ir sēdekļi T. S.-has Padomē, un bez tam vēl no vairākām citām valstīm, tai starpā no dažām arī tādām, kuŗas nav Tautu Savienības locekļi; šīs pēdēji minētās valstis ir: Amerikas Savienotās Valstis, Padomju Krievija un Turcija.

- b) Šķīrējtiesas (arbitrāžas) un drošības komiteja, kuŗa meklē līdzekļus, kā pavairot gan vispārīgo drošību, kāda T. S. Paktam jādod visām valstīm, kas to parakstījušas, gan arī īpašu drošību tām valstīm, kuŗas pastāv uz to, ka pēc Pakta 8. panta noteikumiem „jāņem vērā katras valsts ģeogrāfiskais stāvoklis un speciālie apstākļi“. Šinī komitejā ir aicināti to pašu valstu priekšstāvji, kuŗas ieiet atbruņošanās konferences sagatavošanas komisijā.*)

Tā tad atbruņošanās problēmai ir piesaistīta cieši klāt visa miera organizēšanas problēma, tai starpā arī metodes, kā nosargāt no konfliktu izcelšanās un kā nokārtot jau radušos konfliktus. Tautu Savienības darbus šinī laukā var savilkt kopā pazīstamajā trīsvienībā: „šķīrējtiesa (arbitrāža), drošība, atbruņošanās“. Šīs trijādības treju locekļu savstarpējā atkarība būtu garāka apcerējuma vērtā. Šeit an aprobežosimies tikai ar īsu piezīmi: Kad šķīrējtiesu (arbitrāžu) padara par vispārīgu saistošu iestādījumu, vai nu šī jēdziena tiešā nozīmē, vai arī plašākā nozīmē kā starptautisku strīdu izšķiršana miera ceļā vispār, tad tas var dot iespēju izsargāties no kariem, kā konfliktu izšķiršanas līdzekļa starp tautām. Zināmas valsts drošība lielā mērā atkarājas no tās uzticības, kāda viņai ir pret citu valstu miermīlīgiem nodomiem, kuŗi savukārt var izpausties uz ārieni it īpaši ar to, ka tās valstis labprātīgi padodas konfliktu izšķiršanai ar citādām metodēm, nekā ar spēku. Bez tam vēl Tautu Savienības locekļa drošība atkarājas no tā, vai un kādā mērā tam ir uzticība

*) 1930. gada novembrī atbruņošanās konferences sagatavošanas komisija (un tamlīdz arī šķīrējtiesas un drošības komiteja) sanāca Ženevā uz savu pēdējo sesiju, noslēdzot ilggadīgo sagatavošanas darbu. Vairāk viņa nesanāks. Viņas sagatavoto konvencijas projektu nodod T. S. Padomei, kuŗa lems, kad sasaukt pirmo atbruņošanās konferenci, kas pēc Asamblejas lēmuma darāms tik drīz, cik vien iespējams (nolemts to sasaukt Ženevā 1932. g. februārī).

Tulko tā ja piezīme.

uz Tautu Savienības mēchanisma faktisko iespēju novērst karus, vajadzības gadījumā iebiedēt kara kārīgu valsti, kas — laužot Paktu — taisās ķerties pie varas līdzekļiem; un, beidzot, vai un kādā mērā ir uzticība uz T. S.-bas faktisko iespēju nākt ar pietiekošu spēku palīgā valstij, kurai uzbrūk cita valsts, nemaz nebīdamās no Tautu Savienības Paktā paredzētiem draudiem ar sankcijām pret uzbrucēju. Un, beidzot, zināmas valsts drošība atkarājas no tā, vai visu valstu bruņotie spēki ir vai nav samazināti uz T. S. Paktā paredzēto minimumu, jo „bruņošanās sacīkste“ ir un paliek miera uzturēšanai bīstama.*)

PASTĀVĪGA KOMMISIJA SAUSZEMES, JŪRAS UN GAISA MILITĀRJAUTĀJUMU PĒTĪŠANAI.

Savā 9. pantā T. S. Pakts paredz pastāvīgas komisijas radīšanu, kuŗas uzdevums lai būtu, visumā, dot T. S. Padomei „savus atzinumus sauszemes, jūras un gaisa militārjautājumos“.

Šinī komisijā piedalās valdības iecelti priekšstāvji no katras Padomē iecejošas valsts, pa trim no katras: viens sauszemes, otrs jūras un trešais gaisa militārjautājumos.

ATBRUŅOŠANĀS SEKCIJA.

Tautu Savienības Sekretāriāta atbrūnošanās sekcija izpilda šo dažādo komisiju sekretāriāta pienākumus. Izpildot Pakta 8. panta pēdējo punktu, tā pate atbrūnošanās sekcija sakārto un izdod atklātībā sīkas ziņas par atsevišķu valstu bruņotiem spēkiem, tai starpā arī tādu valstu, kuŗas nav Tautu Savienības locekļi. Sekcijas ikgadus izdodamā „Militārā Gada grāmatā“ (L'Annuaire militaire) ir apmērām astoņi simti lapas pušu.

b) Mandāti.

MANDĀTU BŪTĪBA.

Pēc lielā kara dažas zemes (seko Pakta vārdi)—„beidza atrasties zem to valstu suverēnitātes, kuŗas pār viņām valdīja agrāk, un ir apdzīvotas no tautām, kuŗas vēl nav spējīgas pārvaldīt pašas sevi jo sevišķi grūtajos modernās pasaules apstākļos“.

*) Pilnīgākas ziņas var atrast Tautu Savienības Sekretāriāta Informācijas sekcijas brošūrā „Atbrūnošanās un miera organizēšana“ (Le dédarmement et l'organisation de la paix), — franču un angļu valodās.

Sava 22. panta 2. punktā T. S. Pakts nosaka, ka aizbildniecību pār šīm tautām uzticēs „attīstītām tautām, kuŗas ar savu nācionālo bagātību, ar saviem piedzīvojumiem vai sava ģeografiskā stāvokļa dēļ vislabāk var uzņemt šo atbildību, un kuŗas ir ar mieru tādu uzņemt: šo aizbildniecību viņas izpildīs kā Tautu Savienības mandātāri un Tautu Savienības vārdā“.

MANDĀTU KOMMISIJA.

Sastādīta no vienpadsmit locekļiem, kuŗu vairums ņemts no ne-mandātārvalstīm, pastāvīgā (permanentā) mandātu komisija ir Tautu Savienības organisms, kas radīts, lai dotu T. S. Padomei savus atzinumus par to, kā mandātārvalstis izpilda savus uzdevumus mandātu zemēs. Kāmēr komisijas locekļi ieņem šo savu amatu, viņiem nav brīv ieņemt nekādu tādu amatu, kuŗš tos noliktu atkarībā no savām valdībām.

Mandātu komisija skata cauri gada pārskatus, kuŗi mandātārvalstīm jāiesniedz T. S. Padomei. Mandātārvalstis ir šīs: Lielbritānija, Francija, Austrālija, Jaunzēlande, Japāna, Beļģija un Dienvidus Āfrikas Savienība. Komisijai ir arī tiesība saņemt petīcijas no mandātzemju iedzīvotājiem. Mandātu komisijas ziņojums tiek iesniegts T. S. Padomei, un pēc tam to izziņo atklātībā visai pasaulei. Tajā var aplūkot visus jautājumus, kādi vispār var rasties mandātzemēs, tai starpā īpaši tautas veselības un tautas izglītības jautājumus. Šī atklātība ievesta ar nolūku nodrošināt iedzimto iedzīvotāju aizsardzību; bez tam viņa dod iespēju izplatīt vērtīgas informācijas, kas var noderēt šo zemju pārvaldes orgāniem.

Pastāvīgās mandātu komisijas sekretāriāta uzdevumus veic T. S. Sekretāriāta mandātu sekcija.

c) Sociālie un humanitārie darbi.

VĪŅU MĒRĶIS.

Lai sekmīgi veiktu savus sociālos un humanitāros darbus, Tautu Savienība lojāli aicināja palīgā attiecīgas starptautiskās organizācijas, kuŗas pastāvēja jau pirms Tautu Savienības dibināšanas. Šim visai daudzpusīgajam darbam piebiedrojās arī vairākas valstis, kas nav T. S.-bas locekļi. Šinī darbības laukā ir ievilkti netikvien tie uzdevumi, ko uzliek

T. S. Pakta 23. panta „c“ punkts, bet arī netiklu publikāciju izplatīšanas apkaņošana, pēdējo verdzības atlieku iznīcināšana, palīdzība kara dēļ bez pajumta pamestiem bēgļiem, kara gūstekņu novadīšana uz dzimteni, kad tiem nav līdzekļu ar ko pašiem mājās nokļūt, un kopš 1924. g. vēl arī bērnu aizsardzība.

Tautu Savienība visnotāl pūlas veicināt, lai tiktu parakstītas un ratificētas starptautiskas konvencijas par nelegālas opiuma un citu apdullinošu nezāļu tirdzniecības noliegšanu. Visas valstis gan nosoda šādu nebūšanu, tomēr ne vienmēr visas tās ir vienis prātis par to, kādā veidā to novērst, jo pastāv interešu dažādība starp zemēm, kas šos kaitīgos droģus un to izejvielas (p. piem. magones) ražo, un zemēm, kuŗās tādas ražošanas nav, resp. necik nav. Tāpat Tautu Savienība pūlas izskaust tirgošanos ar sievietēm un bērniem. Visai rosīgi viņa nododas arī problēmai par bērnu un jauniešu aizsardzību, tajā mērā, kādā T. S. Padome un Asambleja atrod, ka še ir vietā starptautiska uzstāšanās.

KOMMISIJAS.

Lietas par opiuma un citu kaitīgu nezāļu tirdzniecību, no vienas puses, un lietas par tirgošanos ar sievietēm un par bērnu aizsardzību, no otras puses — katras pārzina īpaša pastāvīga komisija. Abu šo pastāvīgo komisiju sekretāriāta lomu veic T. S.-bas Sekretāriāta sociālo jautājumu sekcija. Šīs komisijas ir šķiramas no T. S. higiēnas organizācijas sastāva, tomēr viņas ar pēdējo uztura pastāvīgus un ciešus sakarus, tāpat kā ar Starptautisko Darba Organizāciju. Viņu vispirmais uzdevums ir raudzīties uz to konvenciju izpildīšanu, ko valstis ir parakstījušas attiecīgajās lietās. Tomēr viņām jāsavāc arī dati un dokumenti par sev padotām lietām, kā arī jānāk ar dažādiem priekšlikumiem T. S. Padomē un Asamblejā.

d) Intellektuālās kopdarbības komisija.

SASTĀVS.

Zinātnieki, vēsturnieki, matemātiķi un rakstnieki nekad nav samierinājušies ar tādu kārtību, ka viņu darbību iežogotu starptautiski barjēri. Astronoms, kas zvaigzņu ceļus vērotu no nacionālista viedokļa, būtu nevēdzības kalngalos.

Aicinot tajā piecpadsmit izcilus raksniekus, zinātniekus un māksliniekus, T. S. Padome 1922. gadā iecēla īpašu starptautiskās intelektuālās kopdarbības komisiju, „lai tā nodotos starptautiskas sadarbības jautājumiem un attīstītu intelektuālos sakarus starptautiskā mērogā“. Ir svarīgi, lai augstākās kultūras darbinieki būtu kontaktā ar saviem kollēgām citās tautās, un no tāda kontakta var nākt daudz svētības zinātnei un pasaules mieram.

UZDEVUMI.

Intelektuālās kopdarbības komisijas galvenais uzdevums ir veicināt zināšanu un ideju apmaiņu starp tautām un atvieglot gara darbību.

P. piem., zinātnes un mākslas ideju apmaiņu viņa veicina, atvieglot vienas zemes zinātniekiem un studentiem iepazīšanos ar ievēribas cienīgiem sasniegumiem citās zemēs. Tā īpaša bibliografijas subkomisija pēta, kā vislabāk saskaņot ziņas, kas dara iespējamu pilnīgu un ātru orientēšanos par grāmatām un rakstiem dažādās zinātnēs; tāpat arī viņa pēta līdzekļus, kā maz izplatītās valodās rakstītus ievērojamus gara darbus novadīt lielo pasaules valodu klajumos: lai tie tiktu pārtulkoti un izdoti kādā no šīm valodām vai vairākās. Viena cita subkomisija — literātūras un mākslas subkomisija — pūlas veicināt, lai dažādu tautu literāriski un mākslas darbi taptu pazīstami visai pasaulei.

Arī sadarbību starp augstskolām intelektuālās kopdarbības komisija ieskata par visai svētīgu, lai tuvinātu gara darbinieku draudzi savā starpā. Tāpēc viņa ir nodibinājusi augstskolu sakaru subkomisiju, lai atvieglinātu jo sevišķi profesoru un studentu apmaiņu starp dažādām zemēm un lai veicinātu šādu sadarbību ar starptautisku studentu apvienību priekšstāvju starpniecību.

Lai uzlabotu garīgā darba apstākļus, i. k. komisija interesējas arī par literārisku un mākslas darbu aizsardzību, par kuŗu jau pastāv starptautiski līgumi. Vēl nav aizsargāti zinātniski atradumi, un i. k. komisija ir tajās domās, ka tādu aizsardzību var un vajaga panākt. To ievērojot, īpaša subkomisija nodarbojas ar autora tiesību jautājumiem, attiecoties uz zinātnes, mākslas un literātūras ražojumiem. Lai aizstāvētu garīgā darba strādniekus, intelektuālās kopdarbības komisija sadarbojas arī ar Starptautisko Darba Organizāciju: kā citiem darba darītājiem, arī garīgā darba strādniekiem ir jādabū taisnīgs atalgojums par saviem pūliņiem. Beidzot, kad gara dzīve ir sevišķi apdraudēta

zināmās zemēs, kur kaŗa sekas ir novedušas gara darbiniekus nenodrošinātā un atkarīgā stāvoklī, vai kur, p. piem., katastrofa ir izpostījusi kādu lielu bibliotēku, — komisija griežas pie starptautiskās solidaritātes, lai organizētu to cilvēces kopīgo dārgumu glābšanu, kādi ir zināmas tautas māksla, zinātne, izglītība.

Beidzot intelektuālās kopdarbības komisija T. S. Asamblejas uzdevumā sasauca ekspertu subkomiteju, lai izpētītu, kā vislabāk pamācīt jaunatni par Tautu Savienības mērķiem (skat. priekšvārdā).

Tepat piebilstams arī, ka kontaktā ar starptautisko intelektuālās kopdarbības komisiju ir nodibinātas vai taisās dzimt tādas pašas nacionālas komisijas atsevišķās zemēs. Tādas pastāv jau daudzās valstīs, tai starpā arī Amerikas Savienotās Valstīs. Viņas reizē savāc un izplata informācijas, turoties visnotālā ciešā kontaktā ar T. S.-bas intelektuālās kopdarbības komisiju Ženevā.

T. S.-bas Sekretāriātā ir īpaša (intellektuālās kopdarbības) sekcija, kuŗa veic intelektuālās kopdarbības komisijas sekretāriāta uzdevumus.

STARPTAUTISKAIS INSTITŪTS INTELEKTUĀLAI KOPDARBĪBAI

To Parīzē nodibināja Francijas valdība, 1925. gadā, un nolika Tautu Savienības pārziņā. Šis Institūts ir sagatavošanas un izpildīšanas orgāns T. S.-bas intelektuālās kopdarbības komisijai, kuŗa ir tā Institūta pārvaldes padome. Institūts sadalās sekcijās: literārisko sakaru sekcija, mākslas sakaru, jūriskā, augstskolu sakaru, zinātnisko sakaru sekcijas, kā arī informācijas sekcija. Sekcijas pēta jautājumus, ko tām uzdod intelektuālās kopdarbības komisija, un vajadzības gadījumā pieaicina ekspertus. Institūta personāls — tāpat kā T. S. Sekretāriāta personāls — ir starptautisks.

STARPTAUTISKIE INSTITŪTI PRIVĀTTIESĪBU UNIFIKĀCIJAI UN AUDZINOŠAM KINEMATOGRĀFAM.

Noliekot tos tāpat Tautu Savienības pārziņā, Itālijas valdība nodibināja Romā divus citus starptautiskus Institūtus: vienu — privāttiesību unifikācijai, otru — audzinošām kinofilmām (lai ievestu kinematografa izrādes skolas mācībās). Šim pēdējam Institūtam nākas cieši sadarboties ar Tautu Savienības intelektuālās kopdarbības komisiju.

Otrā nodaļa.

TAUTU SAVIENĪBA DARBĀ.

TAUTU SAVIENĪBA IR DZĪVS ORGANISMS.

Redzējām Tautu Savienības mēchanisma galvenos riteņus un šī pārskata gaitā uzrādījām principus, kas Tautu Savienību iedvesmē, kā arī metodes, ko viņa pielieto. Bet šī studija līdz šim vēl ir tikai abstrakta un teorētiska. Lai sniegtu pilnu ainu par šo lielo starptautisko iestādījumu, vērosim viņa dzīves saturu šinīs rāmjos; rādīsim, ka Tautu Savienība ir dzīvs organisms.

A. Personības un apkārtne.

DARBOJOŠĀS PERSONAS.

Gan uz īsāku laiku, gan ilgstoši — šis miera darbs pulcina ap sevi vīriešus un sievietes, kas nāk no visām pasaules malām un no visām sabiedrības aprindām. Politiķi, diplomāti, financisti, visādu nozaru tehniski speciālisti, profesori, žurnālisti, fiziska darba strādnieki riņķo ap šo magnētpolu, nākdami no visu pasaules daļu valstīm.

Eiropieši, amerikāņi, austrumnieki, austrālieši, āfrikāņi, vīrieši un sievietes no visām cilvēces rasēm un no visām tautībām sanāk tanī pilsētā — Ženevā — kuŗa tos visus vieno, — sanāk te ar bezgala dažādām rūpēm, dziņām un domām, ar dažādiem viedokļiem pasaules politikā un saimniecībā, kuŗi nereti šķiet būt nesamierināmi savā starpā. Viņi runā milzumu dažādu valodu; viņus ir veidojušas kultūras, kuŗām dažreiz nav pat kopīga mēra; viņiem dažreiz ir pavisam cits citam pretēji ideāli, tā kā Ženevā ierodoties tādu ideālu nesējiem dažreiz var likties, ka viņi nemaz neiespēs sadarboties un reprezentēs vienīgi savu ekskluzīvo zemi un tās karogu. Kā lai noved šos tik dažādos elementus uz kādu ciešu, patiesu un panākumiem veltītu savstarpēju sadarbību?

APKĀRTNE.

(Ierāmējums).

Vispirms atzīsim, ka personīgas — bieži ļoti tuvas un draudzīgas — attiecības starp šiem cits citam tik svešiem cilvēkiem nodibinās ātri, uz tā pamata, kuŗu dod kopīga lietu izpratne, uztvere. Kopīgie centieni, kopīgās iepriekšējās studijas viegli satuvinās tehniskus un vispār katra aroda speciālistus — par vislielāko svētību vispārībai. Bet arī pate šo sapulču apkārtne nebūt nav bez nozīmes šinī ziņā. Cildenās dabas ainavas un to līnijas, visa vēsturiskā pagātne, ko izsauc fantazijā Ženevas vārds — šis vecās un lepnās republikas, viņas pilnīgi Francijā iekšā ieliektā teritorijā, šī Šveices kantona vārds — Šveices, kuŗa pate tik ilgi bij nepārspēts modelis „mazām tautām“, kuŗas ir lielas ar savu miera un brīvības mīlestību; Sarkanā Krusta atmiņas, kuŗa karogs jau vairāk kā pusgadsimteni ir nesis ievainotiem mazu drusciņu cerības un uzturējis kautcik cilvēcības pat visniknākās kaujās: — viss tas aicina uz nopietnām pārdomām, uz apskaidrotu mieru, uz savstarpēju saprašanos, un atgādina, ka rupja vara beigu beigās tomēr ne vienmēr valda pār pasauli.

TRADICIJAS.

Un beidzot — kaut ar vēl tik jaunai — Tautu Savienībai tomēr jau ir sava pagātne un zināmas tradīcijas. Maz pamazām izkopjas zināms kopības gars, kuŗš apdveš un apvieno centienus. Ieviešas sava disciplīna; un gara kopība ir jau visai reāli sagatavota tanī brīdī, kad delegāti ieņem savas vietas tanī tagad nu jau vēsturiskā zālē, kur notur savas sesijas Tautu Savienības Asambleja.

B. Asambleja.

REFORMĀCIJAS ZĀLE.

Tā ir tiešām stingri veidota zāle, kuŗā sapulcējas T. S. Asambleja. Nekādu dekorāciju. Tas ir plašs četrstūris ar skolas galdiem un skolas krēsliem, kuŗos nosēžas delegāti. Zāles dibenā — estrāde ar ļoti vienkāršu tribīni. Aiz tribīnes — Asamblejas priekšsēdētāja kabinets. Abās estrādes pusēs — sekretāri, tulki, stenogrāfistes. Visapkārt zālei stiepjas divkārsa galerija, kuŗa uzņem publiku un žurnālistus.

Turpat gluži blakus ir kāda viesnīca („Victoria“). Daļu no tās Tautu Savienība noīrē sev pa Asamblejas sesiju laiku. Ar Asamblejas sēžu zāli to saista īpaši tam ierīkotas, improvizētas durvis. Šinī viesnīcā novietojas Asamblejas prezidija un sekretāriāta dažādie biroji un kancelejas. Turpat ir arī preses telpas.

Pēc dažiem gadiem nāks gatava īpaša pils, kuŗa būs Tautu Savienības cienīga un dos iespēju strādāt ērtākos un mazāk traucējošos apstākļos.

Bet lai cik krāšņa paceltos nākamībā šī Tautu Savienības pils un lai cik ērtas būtu viņas ierīces, viņa nekad neizdzēsīs no „pirmā iesaukuma“ darbinieku atmiņas šo kailo, kalviniski stingro Reformācijas zāli, kuŗā viņi noturēja pirmo Asambleju sēdes, pavadīti no vienu skepticisma un no otru — jau toreiz dzīvās — ticības Tautu Savienībai.*)

TRIBĪNE, KĀDAS OTRAS PASAULĒ NAV.

Kas še augstāk sacīts par T. S. Asamblejas vispasaules svaru un nozīmi, to vislabāk papildināsim, pievedot Brazīlijas jūrista Raula Fernandesas vārdus, kuŗus tas teica 1924. gada Asamblejā:

„Nav Asamblejas tribīnei līdzvērtīgas grāmatas, laikraksta vai diplomātiskas notas, lai pienaglotu netaisnības, izjauktu ļaunprātīgas machinācijas, sagatavotu morālisku mobilizāciju par labu taisnīgām prasībām. No Asamblejas tribīnes šogad tika runāts uz piecdesmit četrām valstīm, no kuŗām četrdesmit deviņām bij delegāti šinī Asamblejā; tajā sēdēja trīs valdību galvas un piecpadsmit ārlietu ministri. Vairāk kā divsimti žurnālistu pārsniedza civilizētai pasaulei no Ženevas ziņas, komentārus un iespaidus, un daudzas miera draugu savienības bij sūtījušas uz Ženevu savus korespondentus vai delegātus, it īpaši no Ziemeļ-Amerikas. . . Tādā kārtā Asamblejas publicitāte ir tāda, kam nav līdzīgas, kā skaita, tā arī kvalitātes ziņā; un šī atklātība nesīs visus tos augļus, ko dabīgi var sagaidīt no vienmēr pieaugošās sabiedrības domu kontroles par valdošā demokrātiskā tipa valdībām.“

*) Reformācijas zālē Tautu Savienības Asamblejas sanāca visu pirmo gadu desmitu Tautu Savienības dzīvē: 10 kārtējās (1920.—1929.) un vienā ārkārtējā (1926. g. martā) sesijā. Ar XI.-to kārtējo Asamblejas sesiju 1930. g. septembrī iesākās citu pagaidu telpu posms: Ženevas „vēlēšanu namā“ (Bâtiment Electoral), iepretim Tranšeju dārzam. Tur Asamblejas notiks, līdz kamēr nāks gatava Tautu Savienības pils. — T u l k o t ā j a p i e z ī m e.

IZCILUS PERSONU LOMA.

Līdz ar Raulu Fernandesu piemetināsim, ka T. S. Asambleja dod iespēju „mazo valstu“ diplomātiem un valstsvīriem darīt starptautisku iespaidu samērā ar viņu talantu: parādība, kas ir neiespējama ārpus Tautu Savienības. Tur ir kopā visi līdzekļi, lai „mazie“ varētu atnest labumu starptautiskai sabiedrībai ar savas gudrības, savu piedzīvojumu un sava rakstura dārgumiem, kuŗi nebūt nav „lielo“ monopols. „Vienādas priekšstāvības tiesības, vienādas balsstiesības un sacīkste debatēs, pie kam piecdesmit četras valdības ir tiesneši, bet auditorija ar klausītājiem — visa civilizētā pasaule.“

C. Padome.

DIVI PIEMĒRI.

Tomēr daudz labāk mēs uztversim Tautu Savienības darba ritumu, aplūkojot labi uzmanīgi, kā notiek darbs kādā šaurākā T. S. organismā — T. S. Padomē. Nosekosim posmu pa posmam, kā norisinās T. S. Padomē divas „lietas“ (savos sīkumos gan fiktīvas, šai vajadzībai izdomātas), lai skaidri atskārtu, kā strādā mēchanisma dažādie riteņi.

Ņemsim vienu tādu „lietu“, kur Tautu Savienība, uz viena sava locekļa pieprasījuma, darbojas kā starptautiskās sadarbības orgams, par piemēru — vienu financiēlu lietu; un otru „lietu“ — tādu, kuŗā Tautu Savienība veic savu nomierināšanas misiju: kādu strīdu, kuŗš ir spējīgs novest pie kara starp divām valstīm, un varbūt tālākās konsekvencēs arī pie kara starp daudzām valstīm.

1. Financiēlā lieta.

PIEPRASIJUMS.

Kāda no daudzajām zemēm, kas cietušas aiz kara sekām, nonāk lielās finanču grūtībās un nevar atjaunot savu valūtu un savas valsts finanses, nevar tikt galā ar savām saistībām un nevar nodrošināt saviem iedzīvotājiem normālu iztikšanu. Viņa lūdz Tautu Savienību nākt palīgā un griežas pie tās — caur T. S. Sekretāriātu — ar attiecīgu pieprasījumu (requête).

KĀ RĪKOJAS SEKRETĀRIĀTS.

Ar T. S. Padomes atļauju lietu nodod piekritīgai komitejai. T. S. ģenerālsēdētārs uzdod Financielāi sekcijai savākt vajadzīgos datus un dokumentāciju. Sekcija ķeras pie darba. Eksperti — (T. S. finanču komitejas locekļi un kā viņu palīgi sevišķi lietpratīgi T. S. sekretāriāta locekļi) — šie eksperti dodas uz attiecīgo zemi izpētīt lietu uz vietas. Viņu anketas iznākums ir akts ar visiem iespējamiem novērtēšanas elementiem; pēc šī darba, kuŗš var ilgt vairākus mēnešus, viņi šo aktu nodod T. S. Financielāi Komitejai.

T. S. FINANCIELĀ KOMITEJA.

Sasaukta uz sesiju apmērām kādu nedēļu pirms T. S. Padomes sesijas, Financielā Komiteja stājas pie pieprasījuma un tai nodotās ekspertu akts pamatīgas izpētīšanas, pēc kam sastāda un pieņem īpašu ziņojumu, kuŗu nodod Padomei.

Pa šo priekšdarbu laiku ieinteresētās zemes priekšstāvis manās satikties un izrunāties ar Financielās Komitejas, T. S. Sekretāriāta un pašas Padomes locekļiem. Viņam ir līdz mapē visādi tuvāki paskaidrojumi par viņa valdības lūgumu un par viņa zemes stāvokli.

PADOME SANĀK UZ SESIJU.

Beidzot Padome sanāk uz savu kārtējo sesiju. Mūs interesējošā lieta ir dienas kārtībā. Plašā zālē ar stikla sienām, kuŗā ir ap divi simti ziņkārīgās publikas un žurnālistu, Padome sēž ap pakavā izliektu galdu. Padomes priekšsēdētājs ieņem vietu galda vidū. Viņam pa kreisi turās T. S. S-bas ģenerālsēdētārs. Tās valsts priekšstāvis, kuŗa ir griezusies ar lūgumu pie Padomes, piedalās sēdē kā Padomes locekļiem līdztiesīgs šinī īpašā jautājumā. Arī T. S. Financielās Komitejas priekšsēdētājs piedalās sēdē.

Jautājumu cel priekšā Padomes nozīmēts referents. Viņš attēlo slēdzienus, pie kādiem nonākusi Financielā Komiteja. Pēdējā ieteic dažādus priekšlikumus, kas būtu darāms; ja šos soļus spertu — tā slēdz Komiteja — un ja tā valsts apņemtos to darīt, tad ar to varētu atjaunot minētās valsts budžeta līdzsvaru, savest kārtībā viņas valūtu jeb naudas

sistēmu, pacelt iekšējo un ārējo krēdītu. Referents ieteic Padomei pieņemt finanču lietpratēju atzinumus un noprasīt ieinteresētās valsts priekšstāvim, vai viņš ir ar mieru savas valdības vārdā pieņemt tam proponēto programmu.

FINANČU ATJAUNOŠANAS PROGRAMMAS IZPILDĪŠANA.

Ja pieminētā valdība pieņem tai ieteikto programmu, un ja viņa panāk, ka nacionālā satversmē paredzētā likumdošanas vara izstrādā un pieņem programmas izvešanai nepieciešamos likumus, tad šī programma top par svinīgu saistību tai valstij, kuŗa to Tautu Savienības priekšā ir pieņēmusi „pati reizē būdama Tautu Savienības loceklis. Ieinteresētās valsts un arī Tautu Savienības interesēs ir, iecelt īpašus organus, kas uzrauga tādu saistību izpildīšanu un pašas programmas izvešanu dzīvē.

Piedzīvojumi rāda, ka valstīm, kuŗas tādā kārtā ir lūgušas un pieņēmušas Tautu Savienības palīdzību un atzinumus, allāž ir izdevies savest kārtībā savas finances, atjaunot savu krēdītu, kā arī panākt ārzemju tirgos (kuŗiem ir uzticība uz Tautu Savienības tehnisko organu lietpratību) aizņēmumus, kādi viņām vajadzīgi, lai pārspētu šķietami nepārspējamas grūtības.

ŽENEVAS METODES.

Šinī atsevišķā gadījumā Ženevas metode ir: pilnīga un noteikta dokumentācija, vislietpratīgāko speciālistu atzinumi, lietas publiska apspriešana T. S. Padomē, kuŗa no sirds vēlas palīdzēt vienam no tautu saimes locekļiem grūtā brīdī un panākt atrisinājumus, kuŗus pēc tam pieskaitīs Tautu Savienības aktīvam; tāpēc tādus atrisinājumus Padome meklēs ar visu savu intelliģenci un, ja vajadzīgs, ar visu savu sirdi.

Bet šinī lietā, kuŗas beigas nosekot nav vajadzīgs priekš mūsu mērķa, nav nekādu konfliktu vai strīdus elementu. Tagad aplūkošim tāpat soli pa solim, kā notiek, kad T. S. Padomes apspriešanā nāk kāds konflikts, strīdus starp valstīm, un kas no tā var iznākt.

2. Strīdus lieta

PIEMĒRS.

Pieņemsim, ka starp divām valstīm ir izecīlies nopietns strīdus. Pieņemsim, ka robeža starp abām šīm valstīm ir slikti novilkta vai ar iebildumiem pieņemta. Mazu militārposteņu savstarpēji uzbrukumi pie robežas sarežģī un paasina strīdus jautājumu. Kopš laba laika jau pasāktās diplomātiskās sarunas pamirušas uz nedzīvā punkta. Te uzreiz kāds incidents, nopietnāks par citiem, draud novest pie uguns pielikšanas pulveram. Abu šo zemju sabiedrības doma sakarst, uzbudinās: jau rēgojas brīža tuvums, kur „šautenes pašas no sevis iet vaļā“. Ar *vecajām* mētodēm te kaš būtu nenovēršams.

TAUTU SAVIENĪBAS PAKTA PIEMĒROŠANA.

Bet visi Tautu Savienības locekļi ir apņēmušies (Pakta 15. p.), ka „ja starp viņiem izecīlās strīdus, kuŗš var novest pie mierīgu attiecību pārtraukšanas, viņi to nodos vai nu šķīrējtiesas vai tiesas izlemšanai, vai arī T. S. Padomei“. Joprojām, Tautu Savienības locekļi ir vienojušies (Pakta 12. p.), „ka nekādā gadījumā viņi nedrīkst uzsākt karu pirms kā būs pagājuši trīs mēneši pēc šķīrējtiesas vai tiesas lēmuma, vai pēc Padomes ziņojuma“.

Tā tad tāda valsts, Tautu Savienības biedrene, kuŗa nenodotu strīdu Tautu Savienībai un uzsāktu karu, būtu ar to pašu lauzusi Tautu Savienības Paktu un atklājusi ceļu Pakta 16. panta pielietošanai pret sevi, kuŗš pants paredz oikonomiskas piespiešanas soļus un, vajadzības gadījumā, arī bruņota spēka kolektīvu pielietošanu pret Pakta lauzēju.

Starp citu, Tautu Savienība var arī pati uz savu iniciatīvi ņemt tādu lietu savā apspriešanā, un T. S. ģenerālsekretārs var nekavējoši un steidzami sasaukt Padomi, uz ikuŗa Tautu Savienības locekļa pieprasījumu, pamatojoties uz Pakta 11. panta.

GRIEŠANĀS PIE ŽENEVAS.

Bet mēs še ņemam tādu gadījumu, kād viena no tieši strīdū iejauktām valstīm uz Pakta 15. panta pamata griežas pie Tautu Savienības Padomes un pieprasa, lai tā uzņemas strīda nokārtošanu. To darot, attiecīgā valdība vispirms dod ziņu T. S. Ģenerālsekretāram.

Ģenerālsēkretāram ir paziņots. Bez kavēšanās viņš sazinās ar T. S. Padomes priekšsēdētāju, kurš tad paziņo abām partēm, ka lieta nodota Padomei. (Vēl nav bijis tāda gadījuma, kad abas strīdus partes būtu liegušās paklausīt tādām uzaicinājumam — stāties Padomes priekšā).

Tā tad, ja vajadzība spiež, Padomi sasauc steidzamības kārtā. Abas strīdū esošās valstis tiek uzaicinātas piedalīties tajās Padomes sēdēs, kurās lietu apspriedīs. Ja tikai viena no partēm ir Tautu Savienības biedrene, un ja otra piekrīt lietas nodošanai T. S. Padomei, pēdējo šai gadījumā uzskata itkā kad tā arī būtu Tautu Savienības biedrene.*)

KĀ RIKOJAS PADOME.

Lietu ir izpētījusi, šādā gadījumā, T. S. Sekretāriāta politiskā sekcija. Ja abas valstis ir piedabūtas uz pagaidu vienošanos savā starpā, tad vajadzības gadījumā Padome nosūta uz vietām savus komisārus, kuriem tur jāvada anketas, izmeklēšanas, vietējās izziņas darbi, Tautu Savienības vārdā. Pēc pabeigtas izmeklēšanas Padome sapulcējas no jauna, tādā pašā sastāvā kā iepriekš, un ieceļ referentu, kurš tai sniedz ziņojumu par lietu.

Kad starp divām partēm izceļas strīdus, katra no tām deklarē — un bieži tā arī domā — ka viņai taisnība. Tomēr, ja Padomei izdodas panākt vienošanos starp abām partēm, tad tas ir labākais no visiem atrisinājumiem. Var arī būt tā, ka tāda vienošanās ir neiespējama. Tādā gadījumā Padome izsludina atklātībā savu ziņojumu (rapport), kas pieņemts Padomē vai nu vienbalsīgi, vai arī ar balsu vairākumu (strīdus partu balsis līdzī nerēķina), un kurā ir paziņots lietas atrisinājums, kādu Padome atradusi par pareizu un taisnīgu.

VIENBALSĪGS LĒMUMS.

Ja Padomes lēmums ir vienbalsīgs, tad katra valsts, kas uzsāk karu par spīti šādam lēmumam, ar to pašu tiek uzskatīta, kā karu uzsākusi pret visiem citiem Tautu Savienības locekļiem. Pēc Pakta 16. panta noteikumiem, tādā gadījumā visi citi Tautu Savienības locekļi „apņemas bez kavēšanās pārtraukt ar viņu visus tirdzniecības un finanču sakarus,

*) Tiktālu, cik tālu sniedzas Pakta 12.—15. pantu procedūra strīdu nokārtošanas ziņā miera ceļā. — Tulkotāja piezīme.

aizliegt visus sakarus starp saviem pilsoņiem un tās valsts pilsoņiem, kuŗa lauzusi Paktu, un likt izbeigties katrai financiēlai, tirdznieciskai un personīgai satiksmei starp šīs valsts pilsoņiem un katras citas valsts pilsoņiem, vienalga, vai tā ir vai nav Tautu Savienības loceklis“.*) Un pēc tā paša 16. panta „Padomei ir pienākums ieteikt dažādajām ieinteresētām valdībām to bruņoto sauszemes, jūras un gaisa spēku daudzumu, ar kādu Tautu Savienības locekļi attiecīgi pievairos bruņotos spēkus, kuŗi nolemti, lai piespiestu respektēt Tautu Savienībā uzņemtos pienākumus“.

Šis ir tāds gadījums, kur Tautu Savienība pielaiž kuŗu, lai nosargātu pasauli no kuŗa posta. Katrs varēs atskārt, kādu biedinošu iespaidu šāds piedraudējums atstātu uz tādas valsts liktenlēmējiem, kuŗa domātu uzsākt uzbrukšanas kuŗu.**)

LĒMUMS AR BALSU VAIRĀKUMU.

Ja Padomes lēmums nav vienbalsīgs, tad — pēc Pakta 15. panta — „Tautu Savienības locekļi patura sev tiesību rīkoties tā, kā viņi to atrādīs par vajadzīgu tiesību un taisnības uzturēšanai“. Bet pat šinī gadījumā strīdus Partes saista Pakta 12. panta noteikums — „nekādā gadījumā neuzsākt kuŗu pirms kā būs pagājuši trīs mēneši pēc ... Padomes ziņojuma“.***)

NĀKOTNE UN PAGĀTNE.

Nākotne rādīs, kādā mērā Tautu Savienības metodes ir spējušas iesakņoties tautu apziņā un kādā mērā tās kļūs par normālm Metodēm un

*) Šis (Pakta 16. panta fragmenta) citātes tulkojums šeitān ir sniegts pēc Pakta precīza teksta, bet ne pēc tās citātes no 16. p. teksta, kādu pieved tulkojamās grāmatas oriģināls (55. l. p.), tāpēc ka tur tas ir pievests: a) nepareizi un b) nepilnīgi. — T u l k o t ā j a p i e z ī m e.

**) Pēc Pakta 17. panta tāds pats liktenis sagaida arī tādu valsti, kas nepieņē pie Tautu Savienības, kad tā uzbrūk kādam Tautu Savienības loceklim, vai kad no viņas rīcības rodas kuŗa draudi, kas vērsās pret kādu Tautu Savienības locekli. — T u l k o t ā j a p i e z ī m e.

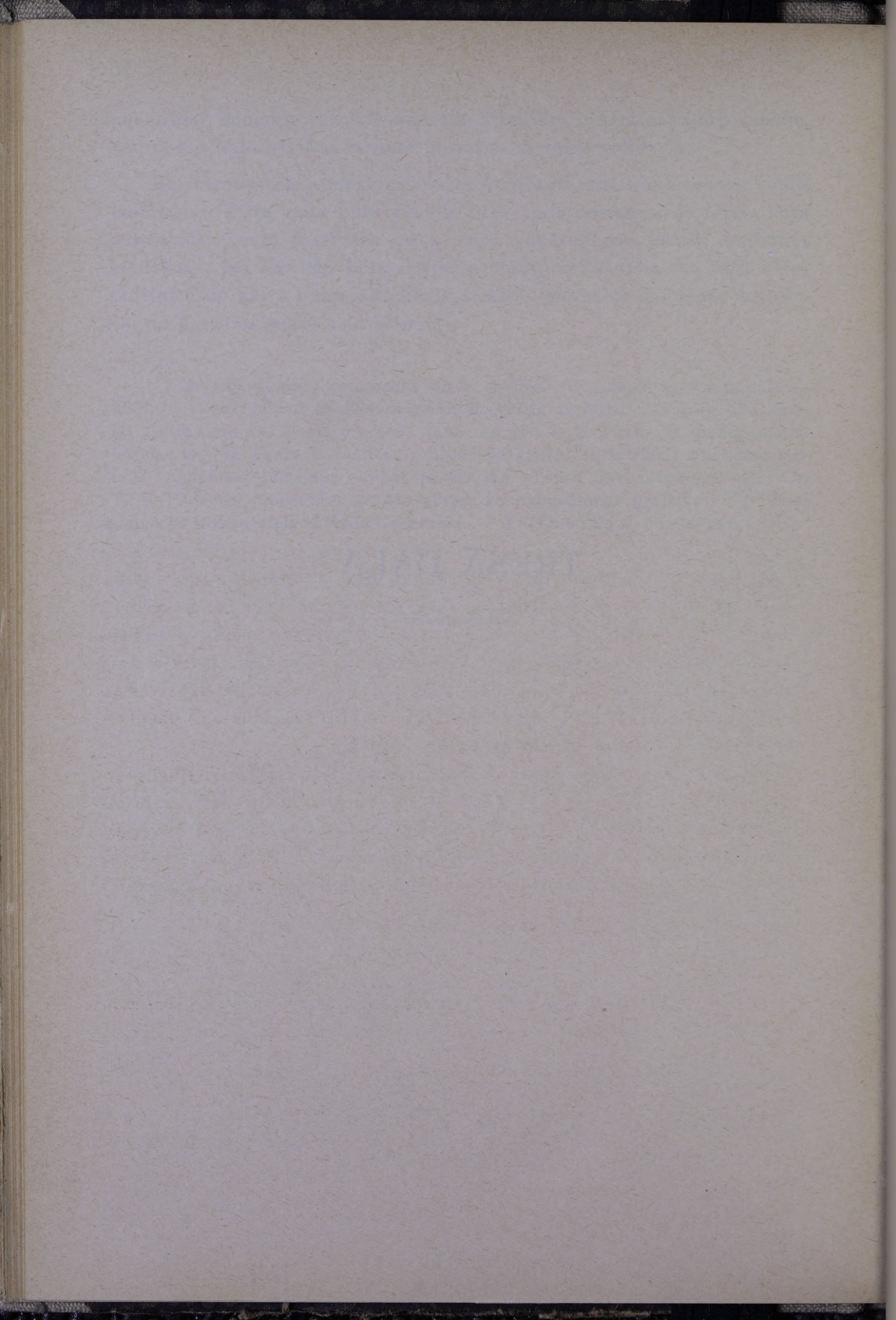
***) Saskaņā ar Pakta 12. pantu, šinī tulkojumā oriģinālgrāmatas izteiciens „nepieteikt kuŗu“, atvietots ar „neuzsākt kuŗu“, un izteiciens „pēc Padomes ziņojuma (rapport) izsludināšanas“ — ar „pēc Padomes ziņojuma (rapport) (t. i. pieņemšanas). — T u l k o t ā j a p i e z ī m e.

par praksē noderīgu līdzekli nopietnu konfliktu izšķiršanai starp valstīm, kad tiešas diplomātiskas sarunas no valsts uz valsti nelīdz.*)

Bez vientiesīgās pretenzijas, pārtaisīt vēsturi, atlausimies tomēr stādīt jautājumu: kādu gaitu būtu ņēmuši 1914. gada notikumi, ja toreiz būtu pastāvējusi Tautu Savienība un ja viņa, nokārtodama mazāk nopietnus konfliktus, jau iepriekš būtu devusi pierādījumu tautām, ka viņa katrā gadījumā un katrā lietas stāvoklī ir efektīvs rīks asins izliešanas novēršanai un pasaules miera uzturēšanai?

*) Še tulkojumā, pirms beigu vārda „nelīdz“, ir nolaisti nost oriģinālā — 56. l. p. — pēc „diplomātiskām sarunām no valsts uz valsti“ sekojošie divi līdzekļi „šķīrējtiesa vai tiesas process“, tāpēc ka pēc T. S. Pakta 12. panta pamatnormas un pēc Tautu Savienības prakses šķīrējtiesa (arbitrāža) un tiesas process (règlement judiciaire) tāpat pieder pie „Tautu Savienības metodēm“ kā T. S. Padomes procedūra, un tās nevar, kā nelīdzēšanas pretstatu, likt vienā grupā ar tiešām diplomātiskām sarunām. — T u l k o t ā j a p i e z ī m e.

TREŠĀ DAĻA

Autonomās organizācijas.

Pirmā nodaļa.

PASTĀVĪGĀ STARPTAUTISKĀ TIESA.)*

A. Pirmsākumi.

HĀGAS ŠĶIRĒJTIESA (ARBITRĀŽAS TIESA).

Ideja par pastāvīgas starptautiskas tiesas radīšanu, kuŗas uzdevums būtu iztiesāt strīdus starp valstīm, nav jauna. Nemeklējoties tālākā pagātnē, atgādināsim tikai, ka uz Krievijas ķeizara Nikolaja II. ierosinājumu 1899. gadā Hāgā sanākusē pirmā miera konference modināja lielas cerības miera draugu sirdīs. Šī konference ierosināja (un otrā miera konference 1907. g. izveidoja kaut nepilnīgā, tomēr tveŗamā formā) starptautiskas šķirējtiesas organizāciju. Par tādējādi nodibināto (pastāvīgo) starptautisko Hāgas šķirējtiesu, piemin visādas vēstures mācības grāmatas, kā arī starptautisko tiesību kursi. Divdesmitā gadu simteŗa pirmajos gados šī iestāde tiešām izdarīja dažus pakalpojumus miera lietai, visvairāk gan ar to, ka vispār veicināja pašas idejas nostiprināšanos par starptautisku strīdu kārtošanu ar šķirējtiesu.**)

Nodibinoties (1920. gadā) Pastāvīgai Starptautiskai Tiesai Hāgā, turpat (kopš 1907. g.) ierīkotais Hāgas starptautiskās šķirējtiesas organisms neizzuda, bet palika kā bijis. Vēl arvien valstis pēc sava ieskata var izlietot šo organismu, arbitrāžas vajadzībām, tāpat kā tās katrā laikā var vienoties savā starpā par arbitrāžas tribunāla radīšanu savām vajadzībām kuŗā katrā citā ceļā.

T. S. PAKTA 14. PANTS.

Pamata akmeni Pastāvīgai Starptautiskai Tiesai (Cour Permanente de Justice Internationale) lika Tautu Savienības Pakta 14. pants, nosakot:

*) Sastādīts pēc Pastāvīgās Starptautiskās Tiesas konklejas sniegtām ziņām.

**) Patiesībā tas, ko parasti sauc par „Hāgas starptautisko šķirējtiesu“, nav nekāda šķirējtiesas iestāde, bet ir tikai plāns un liste, pēc kā atsevišķos gadījumos sastādīt arbitrāžas tribunālu un pie kādām arbitrāžas procesa normām pieturēties. — Tulkotāja piezīme.

„T. S. Padomei tiek uzdots sagatavot Pastāvīgas Starptautiskas Tiesas projektu un to celt priekšā Tautu Savienības locekļiem. Šīs Tiesas kompetencē būs visi starptautiska rakstura strīdi, ko partes tai nodos. Viņa dos arī konsultātīvus atzinumus attiecoties uz katru strīdus lietu vai atsevišķu jautājumu, ko tai nodos T. S. Padome vai Asambleja“.

TIESAS NODIBINĀŠANA.

T. S. Padome ķērās pie lietas, nezaudējot laika. Viņa iecēla jūristu komiteju, kuŗā iegāja desmit ievērojami jūristi no dažādām zemēm, un uzdeva tai sastādīt Pastāvīgas Starptautiskas Tiesas statūtu projektu. Jūristi strādāja Hāgā un jau 1920. g. rudenī bij gatavi ar savu darbu, kuŗu nodeva T. S. Padomei. Ievedusi projektā dažus labojumus, Padome to iesniedza Tautu Savienības Asamblejai, kuŗa 1920. gada 13. decembrī apstiprināja šo projektu kā Pastāvīgās Starptautiskās Tiesas Statūtus. Reizē ar to tika nosacīts, ka Tiesas Statūti stāsies spēkā tikai pēc tam, kad tos būs ratificējis Tautu Savienības locekļu vairākums.

Tādā kārtā Pastāvīgās Starptautiskās Tiesas Statūtiem ir divējāds saistoša spēka avots: viņi ir pieņemti ar T. S. Asamblejas 1920. g. 13. decembra rezolūciju un, no otras puses, tiem ir spēks kā parakstītam (16. dec. 1920. g., īpaša protokola veidā) un ratificētam starptautiskam līgumam, ar kuŗu tagad ir saistītas gandrīz visas Tautu Savienībā ieejošās valstis.

Jau 1921. gada septembrī Tiesas Statūtus bij ratificējis Tautu Savienības locekļu vairākums, un tie stājās spēkā. Asambleja ar Padomi kopīgā procedūrā ievēlēja tiesnešus, kuŗi stājās amatā ar 1922. g. 1. janvāri. Jau 1922. gada jūnijā Pastāvīgā Starptautiskā Tiesa sanāca Hāgā uz savu pirmo sesiju, kad, starp citu, izstrādāja un pieņēma arī Tiesas reglamentu.

B. Organizācija.

SASTAVS.

Pastāvīgās Starptautiskās Tiesas sēdekļis ir Hāgā, slavenajā Hāgas Miera pilī, kuŗu uzcēla jau pirms lielā kara ar līdzekļiem, ko dāvināja augstsirdīgais Amerikas bagātnieks Andrējs Karnegi (Andrew Carnegie) un arī dažas valstis. Šī Tiesa sastāv no vienpādsmit tiesnešiem un četriem

papildu tiesnešiem, bet kad stāsies spēkā pārlabotie un revīdētie Tiesas Statūti, tad būs piecpadsmit tiesnešu bez nekādiem papildu tiesnešiem.

Pēc Statūtu 2. panta noteikumiem, „Pastāvīgā Starptautiskā Tiesa ir neatkarīgu maģistrātu kollēģija, kuŗus, neraugoties uz viņu valsts piederību, ievēl no personām ar visaugstāko morālisko cieņu un kuŗi apmierina visus noteikumus, kādi tiek prasīti, lai tie katrs savā zemē varētu ieņemt visaugstākos tiesu amatus, vai kuŗi ir mācīti jūristi ar atzītu kompetenci starptautiskās tiesībās.“*)

Tādā kārtā Pastāvīgā Starptautiskā Tiesā ir apvienoti vienā kollēģijā cilvēki no dažādām tiesiskām formācijām, kuŗiem ir augstas personīgas īpašības un dziļas aroda zināšanas, kā arī tādi piedzīvojumi praksē, kas aptver dažādu civilizāciju likumdošanas un dažādas tiesību uztveres šo civilizāciju formās.**)

*) Pie tā vēl piemināma Tiesas Statūtu 9. panta prasība, ka netikvien katram Tiesas loceklim individuāli un par sevi jāapmierina augšminētās 2. panta prasības, bet arī „visai tiesnešu kollēģijai kopā jāreprezentē lielās civilizācijas formas un galvenās tiesiskās sistēmas pasaulē“. — Tulkotāja piezīme.

**) Pārtulkojot šo nodalījumu „Sastāvs“, no oriģinālteksta ir izņemtas laukā divas rindkopas — aiz sekojošiem iemesliem:

I. Rindkopa: „Ja Tiesas sastāvā nav neviena tiesneša no strīdus partu valsts piederības, katra parte var dezinēt vai izvēlēties vienu tiesnesi“ — tādā formulējumā nesaskaņ ar Tiesas Statūtu noteikumiem par šo lietu un bez tam šādā veidā un no statūtu 31. panta kopsakarības izrauta tā ir lieka un var tikai sacelt pārpratumus. — Tā kā tomēr partu tiesība pieaicināt savas valsts piederības tiesnesi ir ļoti svarīga katrai valstij, kam kādreiz Hāgā būtu jātiesājas, tad še tomēr jāpaskaidro, ap ko lieta grozās. Pēdējo var pareizi atskārt tikai tad, kad atgādina Tiesas Statūtu 31. panta divas pirmās tezes (oriģinālgrāmatas teksts ir ņēmis — un arī nepilnīgā atstāstījumā — tikai trešo un pēdējo tēzi): 1) Pastāvīgajā Starptautiskā Tiesā partes nevar noraidīt tiesnešus (otvōd), pretēji tam kā tas ir visās nacionālās tiesās, un tāpēc tur tiesneši, kuŗi ir tās pašas valstspiederības kā strīdus partes, var palikt tiesas sastāvā arī tad, kad iztiesā šo partu strīdus lietu. — 2) Lai atdabūtu līdzsvaru starp partēm, Tiesas Statūtu 31. pants tālāk pielaiz: ja vienai partei ir savas valstspiederības tiesnesis Tiesas sastāvā, bet otrai nav, tad otrā var pieaicināt savas valstspiederības tiesnesi no papildu tiesnešu sastāva, bet ja arī tur tāda nav, tad pavisam no ārienes, pēc pašas izvēles no tām personu listēm, ko paredz Statūtu 4. un 5. p. p. — 3) Tikai pēc tam nāk gadījums, kuŗu piemin tulkojamās grāmatas oriģinālteksts (skat. augstāk tās rindkopas citāti): kad nevienai no partēm nav savas valsts piederības tiesnešu Tiesas sastāvā. Atrodot tādu institūtu par derīgu arī neatkarīgi no līdzsvara vajadzības starp partēm, Tiesas Statūti paredz, ka tad abas partes var pieaicināt katra pa vienam savas valstspiederības tiesnešam: vai nu izvēloties no papildu tiesnešiem, vai, ja tur tādu nav, dezig-

TIESNEŠU IEVĒLĒŠANA.

Tiesnešus ievēl uz deviņiem gadiem; pēc pilnvaru notecēšanas katru tiesnesi var tūlīn atkal no jauna ievēlēt uz tālākiem deviņiem gadiem. Viņus izvēlas pēc īpašas metodes, kuŗas nolūks ir — aizkavēt politisku iespaidošanu. Katrā valstī tiesnešu kandidātūras uzstāda — nevis valdība, bet — īpaša neatkarīgu jūristu kollēģija, pēc tam, kad tā iepriekš ir ievākusī atsauksmes no visaugstākās tiesas tanī valstī, no augstskolu jūriskām fakultātēm (vai atsevišķām tiesību augstskolām) un no jūriskām akadēmijām. Pēc tādā kārtā uzstādītām kandidātu listēm — un tikai no tām — Tautu Savienības Asambleja un Padome katra par sevi stājas pie tiesnešu vēlēšanām. Lai tiktu ievēlēts, kandidātam jādabū, kā Asamblejas, tā arī Padomes balsu vairākums. Šī diezgan sarežģītā vēlēšanu kārtība tiecas uz to — pienācīgi ievērot kā lielvalstu dabīgās intereses (lielvalstīm ir pastāvīgi sēdekļi T. S. Padomē), tā arī mazo un vidējo valstu intereses.

Tiesa pati ievēl — uz trim gadiem — savu priekšsēdētāju un vicepriekšsēdētāju. Viņa ieceļ Tiesas Kancelejas šefu (Greffier) un Kancelejas vicešefu. Tiesas priekšsēdētājs un Kancelejas šefs pastāvīgi dzīvo Hāgā.

ASESORI.

Kad Hāgas Tiesā nāk lietas, kas attiecas uz Starptautiskās Darba Organizācijas satversmē paredzētiem vai vispār citiem kādiem darba jautājumiem, tad viņa konstitūējās kā speciāla kamera no pieciem tiesnešiem.

nējot no ārpusē, zem tiem pašiem noteikumiem, kā šē augstāk minēts, zem „2“. — Kad stāsies spēkā pārlabotie Tiesas Statūti, tad 31. pantā viss paliks tāpat, izņemot tikai, ka vienmēr būs jāpieaicina no ārpusē, jo pārlabotie Statūti vairs nepazīst papildu tiesnešu institūta. —

II. Otrā šē tulkojumā izmestā rindkopā oriģinālteksts uzskaita, no kādām zemēm 1921. g. septembrī ievēlēja tiesnešus Pastāvīgajā Starptautiskā Tiesā. Tagad tam vairs nav nozīmes, jo 1930. gada septembrī Hāgas Starpt. Tiesas sastāvu pārvēlēja no jauna uz deviņiem gadiem, un jaunievēlētie tiesneši stājās amatā ar 1931. g. 1. janvāri. Ievēlēja 11 kārtējus un 4 papildu tiesnešus; bet kad nāks spēkā rēvidētie Tiesas Statūti, tad būs 15 kārtējo tiesnešu un neviena papildu tiesneša. Saskaņā ar 1930. g. septembra pārvēlēšanu, tagad 11 tiesneši un 4 papildu tiesneši ir no šādām zemēm: no Amerikas Sav. Valstīm, Francijas, Holandes, Itālijas, Japānas, Ķīnas, Kolumbijas, Kubas, Lielbritānijas, Polijas, Rumānijas, Somijas (papildu tiesnesis prof. Erichs), Salvadoras, Spānijas un Vācijas. — Tulkotāja piezīme.

Tādā gadījumā Tiesas sēdēs piedalās, ar padomdevēju balsi, arī četri tehniski asesori (piesēdētāji), kuŗus pēc īpašām kandidātu listēm izraugas, katrai atsevišķai lietai, T. S. Padome, ik pa divi no darbdevējiem un no algas strādniekiem. Šo asesoru uzdevums ir — rūpēties par attiecīgo interešu reprēzentēšanu ik izspriežamā darba lietā.*)

Tāda pati kārtība pastāv lietās, kas attiecas uz satiksmes un tranzita jautājumiem, tikai še asesori un to kandidāti netiek dalīti divās sociālās grupās.

PASTĀVĪGUMS (PERMANENCE).

Vārds „pastāvīgā“, kuŗš atrodas Starptautiskās Tiesas oficiālajā nosaukumā, ir jo sevišķi svarīgs.**)

Pretēji tam, kas notiek šķīrējtiesas jeb arbitrāžas institūtā, še, Pastāvīgajā Starptautiskā Tiesā, mums nav darīšana ar tādu jūrisdikeiju, kuŗa nozūd līdz ar lietas izbeigšanos, kuŗas dēļ tā tika radīta — bet gan ir darīšana ar Starptautisku Tiesu, kuŗa vienmēr, permanenti ir partu rīcībā (un arīdzan ir ar pastāvīgu sastāvu uz 9 gadiem). Sastādīta no aroda tiesnešiem, kas ievēlēti uz ilgiem gadiem, un ar augstu maģistrātu kā priekšsēdētāju, kuŗš — līdz ar Tiesas kanceleju un tās šefu — vienmēr ir piesniedzams Hāgā, — Pastāvīgā Starptautiskā Tiesa notura kārtējas sesijas katru gadu, iesākot tās 15. jūnijā. Tomēr to var sasaukt arī uz ārkārtēju sesiju, ikreizes, kad apstākļi to prasa. Un tiešām: līdz šim viņa arī ir noturējusi nevis tik sesiju vien, cik gadu tā pastāv, bet vairāk kā divreiz tik. Ir skaidrs, ka tādas starptautiskas tiesas pastāvīgumam, per-

*) Tulkojot šo nodalījumu „Asesori“, oriģinālgrāmatas attiecīgais teksts tika trīskārt paplašināts, tāpēc ka oriģināltekstā esošie pavisam divi īsi teikumi nav saprotami nevienam, kas arī bez tā jau iepriekš nav iepazinies ar šiem jautājumiem. — T u l k o t ā j a p i e z ī m e.

**) Ka nacionālās tiesas atsevišķās valstīs ir pastāvīgas iestādes, bet ne radītas katrai atsevišķai lietai un tikai tai, ik pēc vajadzības, — pie tā mēs esam pieraduši kā pie kā pašsaprotama, kā gaiss, ko ieelpojam; tālā vēstures dūmakā aizsniedzas tā pagātne, kad arī valstīm viņu iekšējā dzīvē tādu pastāvīgu tiesu vēl nebija, vai arī bija tik mazā mērā, ka viss vairums ļaužu iztika bez pastāvīgām tiesu iestādēm. — Starptautiskā sabiedrība turpretim līdz 1920. gadam (Past. Starpt. Tiesas dzimšanas gads) nevienas tādas pastāvīgas starptautiskas tiesas nepazīna, šis iestādījums līdz 1920. gadam starptautiskām tiesībām bij svešs. Līdz tam starptautiskā sabiedrība pazina tikai šķīrējtiesas (arbitrāžas tribunālus), ko sastāda ik pēc vajadzības. Tāda tiesa, kā Pastāvīgā Starptautiskā Tiesa Hāgā, cilvēcei 1920. gadā radās pirmo reizi viņas vēsturē. — T u l k o t ā j a p i e z ī m e.

manencei, stabilitātei ir vislielākā nozīme priekš starptautiskās saimes, kuŗas rīcībā tā nodota. Šīs P. St. Tiesas permanences raksturs vēl jo vairāk nostiprināsies, kad nāks spēkā pārlabotie, revidētie Tiesas Statūti, pēc kuŗiem (viņu 23. p.) „Pastāvīgā Starptautiskā Tiesa ir sesijā vienmēr, izņemot tiesas brīvlaiku, kuŗa periodus un ilgumu nosaka pati Tiesa.“*)

C. *Kompetence.*

Pastāvīgai Starptautiskai Tiesai ir divi kompetences lauki: 1) konsultatīvais lauks un 2) tiesas spriešanas (judiciārais) lauks.

KONSULTATĪVĀ KOMPETENCE.

T. S. Pakta 14. pants, starp citu, nosaka, ka Pastāvīgā Starptautiskā Tiesa dod arī „konsultatīvus atzinumus (avis consultatifs) attiecoties uz katru strīdus lietu vai atsevišķu jautājumu (point), ko tai nodod Padome vai Asambleja.“ Šiem *atzinumiem* (avis) nav saistoša (obligātoriska) rakstura tajā nozīmē, kādā tāds raksturs piemīt šīs pašas Tiesas lēmumiem starptautisku strīdu lietās (arrêts).

TIESAS SPRIEŠANAS (JUDICIĀRĀ) KOMPETENCE.

Kad nosekojam līdz kompetences sākotnei, galu galā Pastāvīgās Starptautiskās Tiesas judiciārā jeb tiesas spriešanas kompetence atkarājas no valstu vienošanās, savus savstarpējus strīdus šai Tiesai nodot. Tāda vienošanās var notikt jau iepriekš: „in blanco“, attiecoties uz strīdiem, kādi varētu rasties nākamībā: tādā gadījumā Tiesas kompetence top valstīm saistoša, tiklīdz kā kāds (zināma rakstura) strīdus izceļas. Tāda vienošanās, tālāk, var notikt vienīgi tad, kad uz to rodas aktuāla vajadzība, kad strīdus jau radies: šinī gadījumā parasti noslēdz īpašu nolīgumu („kompromisu“) par lietas nodošanu Starptautiskai Tiesai, un no šī brīža Tiesas kompetence un nākamais lēmums partēm top saistoši. Tur-

*) Pie tā vēl piemetināms to pašu revidēto Statūtu noteikums turpat: „Atskaitot kārtējo atvaļinājumu (kuŗš nav samaināms ar „tiesas brīvlaiku“. — K. D.) un traucējumus slimības vai cita nopietna iemesla dēļ, kas pienācīgi attaisnoti Tiesas priekšsēdētāja priekšā, — tiesnešu pienākums ir katrā brīdī būt Tiesas rīcībā.“ — Tulkotāja piezīme.

pretīm pirmajā gadījumā Starpt. Tiesas jūrisdīkijas saistošais spēks dzimst ar kāda lielāka starptautiska līguma vai pat daudzpusīgas konvencijas noslēgšanu, vai arī ar pievienošanos jau pastāvošai tādai konvencijai. *) Šis abstraktais ceļš, ar līgumiem, kas piemērojami pie turpmāk dzimstošiem strīdiem, ir pielietots, par piemēru, attiecībā uz minoritātu aizsardzību, uz mandātiem, uz zināmiem strīdiem darba jautājumos un satiksmes un tranzīta jautājumos.

* * *

„FAKULTĀTIVĀ KLAUZULA“.

[*Nemot vērā šīs „klausulas“ ārkārtīgi lielo nozīmi starptautiskā dzīvē un arī miera nodrošināšanā, es šē atstāju pie malas tulkojamās grāmatas oriģinālteksta īsās un ļoti nepilnīgās piezīmes par šo „klausulu“, un tā vietā še sniedzu pats savu — daudz plašāku — attēlojumu par šo svarīgo lietu, reizē ievedot tai arī pašai savu nodalījumu ar īpašu virsrakstu. — T u l k o t ā j a a i z r ā d ī j u m s .]*

Sakarībā ar iepriekšējā nodalījuma tēmatu, še mums jāuzkavējas pie viena īpatnēja līgumveida (par padošanos starptautiskai jūrisdīkijai nākamībā), kuŗam ir līdz šim vissvarīgākā — pasaulvēsturiska — nozīme tiesas un taisnības labā starptautiskā sabiedrībā. Mēs še zīmējamies uz bieži daudzīnāto — un arī bieži pārprasto vai nesaprusto — „*fakultātīvo klausulu*“ Pastāvīgās Starptautiskās Tiesas Statūtu 36. pantā.

Pēc tam, kad ar savu 1920. g. 13. decembra rezolūciju Tautu Savienības Asambleja bija pieņēmusi Pastāvīgās Starptautiskās Tiesas Statūtus, — turpat Ženevā 16. decembrī 1920. g. starp Tautu Savienības locekļiem tika noslēgts līgums, saukts par „*Pastāvīgās Starptautiskās Tiesas Statūtu parakstīšanas protokolu*“. Ar šo līgumu viņa parakstītāji pasludina, ka atzīst „parakstīšanas protokolam“ pievienotos Tiesas Statūtus, kādus tos 13. dec. 1920. g. pieņēmusi T. S.-bas Asambleja, un pieņem šīs Tiesas jūrisdīkiju tajā veidā, kā tas nosacīts viņas Statūtos.

Bet padošanās Past. Starptautiskās Tiesas *obligātoriskai* jūrisdīkijai tobrīd vēl Statūtos nebij — un nav vēl arī šodien; nav viņas arī pārlabo-

*) Salīdzinot ar oriģinālu (viņa 60.—61. l. p. p.), šie paskaidrojumi tulkojuma tekstā ir paplašināti, bet teikumā, kuŗš beidzas pie zvaigznītes — izsacīti citādi nekā oriģinālā, kur attiecīgais teikums ir pēc būtības nepareizs. — T u l k. p i e z ī m e.

tos, revīdētos Statūtos, kuŗi nāks spēkā paredzamā nākamībā. *Obligātoriskas* (tādas, kad ja viena parte sauc uz tiesu, tad otrai jāiet turp un abām jāpadodās tiesas lēmumam) — obligātoriskas starptautiskas jūrisdikcijas avoti plūst no citurienes: no tā, kādā mērā un kas ar svinīgu apņemšanos, padoties tādai obligātoriskai tiesai, apaugļo tam pašam 1920. g. 16. decembra „*parakstīšanas protokolam*“ pievienoto „*fakultātīvo nosacījumu*“, dodot savu parakstu zem tā.

Tādi paraksti zem šī „*fakultātīvā nosacījuma*“ sāka ienākt tikai daudz vēlāk, pamazām, viens pēc otra, un tad arvien vairāk, līdz kamēr 1929. g. septembrī, desmitā T. S. Asamblejā, 10 gadu jubilejas Asamblejā nāca tā pasaules impērija, kuŗa līdz tam visvairāk bij vairījusies no tādas saistīšanās (kas viņas vispasaules interešu un pienākumu dēļ viegli izskaidrojams): Lielbritānija — un ar savu parakstu atvēra debess vārtus auglīgam parakstu lietum no daudzām valstīm, kuŗas līdz tam bij šaubījušās. Kopš tam nu ar obligātorisku starptautisku tiesu saistījušos valstu ir ļoti daudz, lielākā daļa no Tautu Savienības locekļiem. Ir pamats cerēt, ka netālā nākamībā tur saradīsies viņi visi.

„Pastāvīgās Starptautiskās Tiesas Statūtu parakstīšanas protokolam“ pievienotais „*fakultātīvais nosacījums*“ skan šādi:

„Pienācīgi pilnvaroti, apakšā parakstījušies bez tam vēl pasludina savas valdības vārdā, ka no šī brīža atzīst par obligātorisku, pēc pašām tiesībām un bez īpašas konvencijas, Pastāvīgās Starptautiskās Tiesas jūrisdikciju saskaņā ar Tiesas Statūtu 36. panta 2. punktu, sekojošā formulējumā:“

Un Tiesas Statūtu 36. panta 2. punkts, uz kuŗu atsaucās tikko pievestais „*fakultātīvais nosacījums*“ (saukts allaž par „*fakultātīvo klauzulu*“) un kuŗu pilnā mērā zināt ir pilnīgi nepieciešami, skan šādi:

„Tautu Savienības locekļi varēs, vai nu parakstot vai ratificējot Protokolu, pie kuŗa šie Statūti pievienoti, vai arī vēlāk — deklarēt, ka no šī brīža atzīst par obligātorisku, pēc pašām tiesībām un bez īpašas konvencijas, iepretīm katram citam Tautu Savienības locekļam vai citai valstij, kas uzņemās tādu pašu saistību, Pastāvīgās Starptautiskās Tiesas jūrisdikciju visās vai dažās strīdu katēgorijās, kam ir jūridisks raksturs un kam par priekšmetu ir:

- a) kāda līguma iztulkošana;
- b) ikkuŗš starptautisko tiesību jautājums;

- c) ikkuŗa fakta īstenība, kuŗš, ja viņa esamība būtu pierādīta, nozīmētu kādas starptautiskas saistības pārkāpšanu;
- d) skādes atlīdzības daba un lielums, kas pienākās par kādas starptautiskas saistības laušanu.“

Turpat 36. p. 3. punkts paskaidro: „Augstāk minēto dēklarāciju varēs nodot bez kā tālāka, vai arī zem reciprocitātes noteikuma, ka uz to pašu saistās vairāki vai noteikti Tautu Savienības locekļi vai citas valstis, vai arī uz noteiktu laiku.“ — Viss vairums līdz šim doto dēklarāciju, parakstot „fakultātīvo klauzulu“, skan uz 10 vai uz 5 gadiem. Latvijas 1929. g. septembrī dotā dēklarācija skan uz 5 gadiem. Pēc šo termiņu noteicēšanas tādas pašas vai pārveidotas dēklarācijas var dot atkal uz vienu vai otru tālāku laika posmu (vai bez termiņa). Atgādināms, ka 36. p. 2. punkta teksts tieši nosaka, ka lieta grozās tikai ap *jūridiskas* dabas strīdiem: tā tad ne uz interešu un faktu strīdiem, kur nevar saskatīt strīda par kādām tiesībām; tos var nodot un parasti nodod šķīrējtiesai (arbitrāžai), kuŗai tāpat var nodot un nodod arī jūridiska rakstura strīdus. Vai arī — samierināšanas procedūrai (conciliation), vai nu T. S. Padomē, vai īpašā samierināšanas kommisijā. Visu to strīdu izšķiršanai, kuŗi nav pavadāmi zem augstāk minētās „fakultātīvās klauzulas“ un Tiesas Statūtu 36. panta 2. punkta, labs instruments ir 1928. g. septembrī Ženevā pieņemtais un pievienošanās parakstiem atklātais „Arbitrāžas un samierināšanas ģenerālakts“ (Acte Général). Ja tam pievienotos visas tās pašas valstis, kas saistījušās un saistīsies ar augšminēto „fakultātīvo klauzulu“, tad nepaliktu vairs neviena strīda starp šīm valstīm, kuŗš nebūtu padots vienai vai otrai *obligātoriskai* jūrisdīkīcijai: kas nenāktu zem „fakultātīvās klauzulas“, tas nāktu zem „Ģenerālakta“.

Beidzot vēl jāatgādina, ka viss augstāk sacītais par Pastāvīgās Starptautiskās Tiesas jūdičiāro jeb tiesas spriešanas kompetenci ir aplūkojams un izprotams tā nosacījuma gaismā, kādu atrodam Tiesas Statūtu 36. panta 1. punktā: „Pastāvīgās Starptautiskās Tiesas kompetence aptver visas lietas, ko partes tai nodod, *kā arī* visus gadījumus, kas īpaši paredzēti pastāvošos līgumos un konvencijās.“

K. D.

[Tālāk atkal seko tulkojums no oriģināla. — K. D.]

PIELIETOJAMĀS TIESĪBAS.

Pastāvīgā Starptautiskā Tiesa ir kompetenta tiesībās un faktos.

Bet vēl nav starptautisko tiesību kodeksa, kuŗā katrā laikā varētu uzmeklēt, ko tādā un tādā gadījumā nosaka starptautiskās tiesības, kā to dara strīdus gadījumos pēc nacionālām likumgrāmatām atseviķās valstīs. Kādus likumus un kādas tiesības tad nu pielieto Pastāvīgā Starptautiskā Tiesa?

Uz to atbildi dod Tiesas Statūtu 38. pants: „Tiesa pielieto: 1) starptautiskus līgumus, gan vispārīgus, gan speciālus, kuŗi uzstāda normas, ko noteikti atzīst strīdus partes; 2) starptautiskus ieradumus (parašas), kā pierādījumu vispārīgai praktikai, kas pieņemta un atzīta kā tiesības; 3) vispārīgus tiesību principus, ko atzinušas civilizētas tautas; 4) zem 59. panta rezerves*), tiesu lēmumus un viskompetentāko rakstnieku mācības, kā palīga līdzekli tiesību normu noteikšanai.“**)

KAS VAR GRIEZTIES PIE PASTĀVĪGĀS STARPTAUTISKĀS TIESAS?

Kā jau redzējām, konsultatīvās kompetences laukā pie Pastāvīgās Starptautiskās Tiesas var griezties Tautu Savienības Asambleja vai Padome, pieprasot no šīs Tiesas konsultatīvus atzinumus kādā strīdus lietā vai atsevišķā jautājumā.

Judiciārā jeb tiesas spriešanas laukā Pastāvīgā Starptautiskā Tiesa ir pieejama Tautu Savienības locekļiem. Kas zīmējās uz valstīm, kas nav

*) Tiesas Statūtu 59. pants nosaka: „Tiesas spriedumi ir saistoši tikai strīdus partēm un tikai izlemjamā lietā.“ — Tulk. piezīme.

**) Augstāk citētais Tiesas Statūtu 38. pants nobeidzas ar šādu punktu: „Augšējie noteikumi neskaŗ Tiesas kompetenci spriest pēc taisnības (ex aequo et bono), ja partes tam piekrīt.“ — Še oficiāli un no augstas vispasaules vietas ir atzīts t. s. dabisko tiesību — pareizāki, intuitīvo tiesību — oficiāli saistošais spēks starptautiskā dzīvē, spēks, kas ir augstāks par „valstu grūbi“ un suverēnitāti. Šim noteikumam ir liela vēsturiska un praktiska nozīme. Tam var būt svētīgas, tālu ejošas sekas kā tautu miera sargāšanā, tā arī starptautisko tiesību attīstībā. — Vēl piemināms, ka faktiski to pašu — t. i. taisnību, kas nekur nav rakstīta, nedz ieradumos fiksēta — atzīst, tikai ar citiem vārdiem, arī augstāk tekstā pievestais 3. pants (38. pantā), pēc kuŗa Pastāvīgā Starptautiskā Tiesa pielieto „vispārīgus tiesību principus, ko atzinušas civilizētas tautas.“ — Tulkotāja piezīme.

Tautu Savienības locekļi, Pastāvīgā Starptautiskā Tiesa ir pieejama arī tām, ja vien viņas pašas šai jūridikcijai padodas (ar līgumu attiecoties uz nākamību vai arī ar vienošanos — „kompromisu“ — jau radušos strīdus gadījumā). Tādējādi varam sacīt, ka Pastāvīgā Starptautiskā Tiesa ir pieejama visas pasaules valstīm, kad tās apņēmās šai Tiesai padoties un izpildīt viņas lēmumus.

Pēc Tiesas Statūtu norādījuma, noteikumus, zem kādiem Pastāvīgā Starptautiskā Tiesa ir pieejama valstīm, kuŗas nav Tautu Savienības locekļi,*) izstrādā Tautu Savienības Padome,**) ciktāl tas nav jau paredzēts kādos agrākos līgumos.

*) Tiesas Statūtu 35. panta 2. pk. runā par „autres États“ („citām valstīm“), tas ir — par valstīm, kuŗas nav Tautu Savienības locekļi. Tādā veidā un nozīmē šie tulkojumā arī tiek izsacīti, runājot par to, ka šīm „citām“ valstīm Tiesas pieejamības noteikumus izstrādā Tautu Savienības Padome, un piemētot: „ciktāl tas nav jau paredzēts kādos agrākos līgumos“, jo šīnī pēdējā gadījumā Padome neiemaisās, un lieta norisinās tā, kā to nosaka tie „agrākie līgumi“. Ar sacīto tulkojums šīnī punktā pilnīgi atšķiras no tulkojamās grāmatas attiecīgā oriģinālteksta, kas šie atzīmējams, līdzīgi citām analogām diverģencēm. (Oriģināltekstā, proti, ir nepareizi teikts, ka T. S. Padome tādus noteikumus izstrādā vispār visām valstīm, tā tad arī Tautu Savienības locekļiem, kas, kā zināms, nenotiek un pēc Statūtiem nevar notikt; tāpat oriģināltekstā nav pielikta svarīgā rezerve par „agrākiem līgumiem“, kuŗiem pastāvēt Padome neiemaisās). — Tulkotāja piezīme.

**) Visos tādos gadījumos, kad P. Starpt. Tiesā nāk valsts, kas nav Tautu Savienības loceklis, pēc Tiesas Statūtu 35. panta, rūpīgi jāraugās uz to, lai nebūtu nekādas nevienlīdzības starp partēm. Kad abas partes ir Tautu Savienības locekļi, tad tas ir saprotams pats no sevis. — Beidzot, īpaši uzsvēram Tiesas Statūtu 34. pantā noliktais pamata princips starptautiskā jūrisdikcijā: ka vienīgi valstis kā tādās var būt partes un meklēties Pastāvīgajā Starptautiskā Tiesā. Tā tad nekādā gadījumā to nevar privātas personas vai organizācijas, ne nacionālas, ne starptautiskas. — Tulkotāja piezīme.

Otrā nodaļa.

STARPTAUTISKĀ DARBA ORGANIZĀCIJA.)*

A. Pirmsākumi.

PRIEKŠVĒSTNEŠI.

Ideja par algas strādnieku efektīvu starptautisku aizsardzību nav gluži jauna. Tomēr viņa nesniedās pagātnē neko daudz tālāk par deviņpadsmitā gada simteņa pirmo pusi — toreiz, kad rūpniecības dzīves apstākļus strauji pārgrozīja mašīnisma maršs uz vēstures skatuves. 1900. gadā Parīzē nodibinājās Starptautiska Savienība strādnieku likumīgai aizsardzībai, ar kuņas pūliņiem 1906. un 1913. g. g. Bernē sanāca divas oficiālas starptautiskas konferences, kuņas izstrādāja un pieņēma attiecīgu starptautisku konvenciju projektus.

Kā daudzos citos laukos, tā arī šinī laukā lielā kara briesmīgais satricinājums noveda pie tāda sajukuma un apvērsuma, ka kaņam beidzoties, nācās domāt par jaunas ēkas uzcelšanu, kuņai tad arī lika pamatus miera līgumi.

KARA SOCIĀLAS SEKAS.

Robežu pārstatīšana un politisko situāciju maiņa nebij vienīgās sekas, pie kā noveda lielais kaņš. Viņam sekoja arī dziļi sociāli pārstatījumi. Četrus ilgus gadus dzīves normālais ritums bij apstājies. Visu aprindu un visu sociālo stāvokļu cilvēki nonāca kopīgā jūklī zem kopīgu briesmu nemitīgiem draudiem. Milzums strādnieku tika atrauti savam ikdienas darbam un, neskatoties uz viņu valdību pūliņiem, dabūja izciest — gan paši, gan savu tuvinieku personā — smagus materiālus pārbaudījumus. Visiem vēl ir atmiņā — un to te nevar noklusēt — 1917. gada revolūcionārie notikumi, kuņi piemeklēja lielākā vai mazākā mērā visas zemes. Mieru slēdzot šī kurnēšana un šis nemiers bij pienācīgi jāņem vērā, un to nedarīt būtu nozīmējis lielu politiski-sociālu tuvredzību: tad algas strādnieku šķirā būtu pavērti vaļā visi vārti nekautrīgi dēmagoģijai, kuņa tādos apstākļos varētu vilkt visai prāvu lomu.

*) Sastādīts pēc Starptautiskā Darba Biroja sniegtām ziņām.

Tā būtu bijusi reizē arī nepateicība. Visās kara vedēju zemēs armiju aizmugurē paturētie algas strādnieki jo cildenā kārtā pacēlās toreizējā stāvokļa cienīgos augstumos, kad no viņiem prasīja ievērojamu piespiešanos, lai paspētu apmierināt spiedīgās vajadzības, kas radās no pārmērīga patēriņa pieauguma. Pa šiem kritiskiem gadiem daudzi strādnieki bij guvuši iespēju darbā izstudēt uzņēmumu vadību, redzēt viņas grūtības, pamanīt un izprast viņu trūkumus, meklēt ceļus to izlabošanai. Daudzās galvās dzima solidaritātes sajūta un noģieda par kopdarbības vajadzību, un tas nosvēra daudzus algas strādniekus drīzāk uz reformisma nekā uz revolūcijas pusi.

Valdības nevarēja paiet garām šim lietu stāvoklim, kuŗš kara beigdoties izpaudās — 1919. g. — Bernes starptautiskās arodkonferences lēmumos un atrada tur savu formulu. Tāpēc valdības nostājās uz starptautiskas sociālpolitikas ceļa, pamatojot šo jauno sociālpolitiku uz kopdarbības ar darbdevējiem un algas strādniekiem.

MIERS.

Nu bij laiks stāties pie šo jauno ideju izvešanas dzīvē. Savā 1919. g. 25. janvāra sēdē Parīzes Miera Konference iecēla komisiju nākamās starptautiskās darba likumdošanas pētīšanai, ar uzdevumu: „izpētīt no starptautiskā viedokļa algas strādnieku darba apstākļus un atrast starptautiskus līdzekļus, ar kuŗu palīdzību varētu uzsākt kopīgu rīcību tanī laukā, kuŗš aptver algas strādnieku darba apstākļus, kā arī nākt ar izstrādātiem priekšlikumiem par pastāvīgu starptautisku iestādi, kuŗa lai nākamībā nodarbotos ar minētiem uzdevumiem sociālpolitikā, sadarbībā ar Tautu Savienību un pēdējās vadībā.“

Komisijā bij piecpadsmit locekļu: pa diviem katrai no (piecām) „valstīm ar vispasaules tirdznieciskām interesēm“ un pieci locekļi „to valstu kopībai, kuŗām ir mazāka apjoma intereses“. Blakus šiem locekļiem komisijā strādāja tehniski padomnieki.

DARBA CHARTA.

Komisijas darba rezultāts sastāvēja no divām daļām: 1) projekts par pastāvīga organa radīšanu starptautiskai darba likumdošanai, kuŗš dabūja vārdu „*Starptautiskā Darba Organizācija*“, un 2) principu dēklarācija.

Šo Miera Konferencē pieņemto tekstu kopība ieņem tagad Versaļas miera līguma XIII.-to daļu. Tāds pats teksts ir iemiesots arī gandrīz visos citos miera līgumos starp bijušiem kara vedējiem. Viņa priekšvārdu bieži daudzina kā *Darba Chartu*, un še zemāk seko viņa teksts.

PRIEKŠVĀRDS.

(Darba Charta.)

Nemot vērā, ka Tautu Savienības mērķis ir nodibināt pasaules mieru un ka tādu mieru var nodibināt vienīgi uz sociālās taisnības pamatiem;

Nemot vērā, ka starp darba apstākļiem ir arī tādi, kas daudziem cilvēkiem nodara netaisnību, un atnes postu un ciešanas, kas noved pie tāda nemiera, ka pasaules mieru un harmoniju apdraud briesmas, — un ņemot vērā, ka šie apstākļi ir steidzami jāuzlabo: par piemēru, attiecoties uz darba ilgumu, uz darba dienas un darba nedēļas maksimālgarumu, uz strādnieku nolīgšanu, uz cīņu pret bezdarbu, uz tādas algas nodrošināšanu, kas dod iespēju vest pienācīgu dzīvi, uz strādnieku aizsardzību pret vispārīgām un aroda slimībām un pret nelaimes gadījumiem darba gaitā, uz bērnu, pusaudžu un sieviešu aizsardzību, uz vecuma un darba nespējas pensijām, uz ārzemēs nodarbinātu strādnieku aizsardzību, uz arodbiedrības principa apstiprināšanu, uz aroda un tehniskās izglītības organizēšanu un uz cūtiem tamlīdzīgiem soliem;

Nemot vērā, ka ja viena kāda valsts savā zemē neuztura patiesi humanāra darba režīma, tad tas traucē arī citu valstu pūliņus, kuŗas vēlētos uzlabot strādnieku stāvokli savā pašu zemē;

Augstās Līgumslēdzējas Partes, iedvesmējoties no taisnības un cilvēcības jūtām, kā arī no vēlēšanās nodrošināt ilgstošu pasaules mieru, vienojās savā starpā par sekojošo:

Tas „sekojošais“ ir — Starptautiskā Darba Organizācija.

DEVIŅI PUNKTI.

Pirms kā aplūkot tuvāk Starptautisko Darba Organizāciju un izsekot viņas darbību, ir vajadzīgs vēl pievest pilnā tekstā tos deviņus punktus, kas noslēdz *Dēklarāciju*. Tie ir „metodes un principi, kas Augstām Līgumslēdzējām Partēm šķiet būt sevišķi svarīgi, un steidzami reālizējami“. Viņi skan šādi:

1. *Vadošais princips, ka darbu nebūs uzskatīt vienkārši kā precī vai tirdzniecības priekšmētu;*

2. *Biedrošanās tiesība kā algas strādniekiem, tā arī darbdevējiem attiecoties uz visiem objektiem, kas nav pretēji likumiem;*

3. *Tādas algas maksāšana strādniekiem, kas tiem nodrošina pienācīgu dzīves līmeni — tādu, kā to saprot viņu laikmetā un viņu zemē;*

4. *Astoņu stundu darba dienas un četrdesmit astoņu stundu darba nedēļas ievēšana, kā sasniedzamais mērķis visur tur, kur tas vēl nav sasniegts;*

5. *Vismazākais divdesmit četru stundu nedēļas atpūtas ievēšana, kurā vienmēr vajadzētu ietilpt svētdienai tur, kur tas ir iespējams;*

6. *Bērnu darba aizliegšana un pienākums — abu dzimumu pusaudžu darbā ievest tādus aprobežojumus, kādi ir nepieciešami, lai tiem dotu iespēju turpināt savu izglītību un nodrošināt savu miesīgo attīstību;*

7. *Vienādas algas princips, bez dzimumu izšķirības, par vienāda vērtīguma darbu;*

8. *Ik valstī izdodamiem noteikumiem par darba apstākļiem jānodrošina taisnīga (équitable) izturēšanās pret visiem algas strādniekiem, kas likumīgi uzturās valstī;*

9. *Ik valstī jāievēd darba inspekcija, ņemot inspektora amatam arī sievietes, lai nodrošinātu likumu un valdības rīkojumu kārtīgu pielietošanu attiecoties uz algas strādnieku aizsardzību;*

Augstās Līgumslēdzējas Partes — „nepaslušinādamas, ka šie principi un šīs metodes būtu pilnīgas un reiz par visām reizēm nosacītas“, un tai starpā atzīdamas, ka viņu pielietošana dzīvē var būt grozīga atkarībā no zināmiem vietas apstākļiem — kā klimata apstākļi, ģeogrāfiskais stāvoklis u. v. c., — „atrod, ka viņi labi var noderēt par ceļa vadoni Tautu Savienības politikai“ un — ja pēc viņiem rīkojus — nest ilgstošu svētību algas strādniekiem visā pasaulē.“

STARPTAUTISKĀ DARBA ORGANIZĀCIJA.

Šo principu pielietošana ir Starptautiskās Darba Organizācijas uzdevums. Saistošā kārtā un automātiski, šīs Organizācijas locekļi ir visi Tautu Savienības locekļi. Tomēr var būt arī izņēmumi no šīs rēģulas, tai ziņā, ka Starptautiskā Darba Organizācijā ieiet valsts, kas nepieder pie Tautu Savienības. Tā tas bij ar Vāciju, kamēr tā — līdz 1926. g. septembrim — vēl nebij iestājusies Tautu Savienībā: viņa piedalījās Starp-

tautiskā Darba Organizācijā jau kopš 1920. gada. Tas pats sakāms par Brazīliju: pēc izstāšanās no Tautu Savienības (1928. g.), viņa tomēr palika kā pilntiesīgs loceklis Starptautiskā Darba Organizācijā.

Starptautiskās Darba Organizācijas pamata organi ir sekošie divi: 1) Starptautiskā Darba Konference un 2) Starptautiskais Darba Birojs. Tos šē tālāk aplūkosim tuvāk katru par sevi.

B. Starptautiskā darba konference.

VĪNAS RAKSTURS.

Starptautiskā Darba Konference ieņem Starptautiskajā Darba Organizācijā to pašu vietu, ko Asambleja ieņem Tautu Savienībā. Kā viena, tā otra notura sesijas mazākais vienu reizi gadā (un ja ir vajadzība, var to darīt arī biežāki), vai nu Ženevā, vai kādā citā pilsētā. Kā viena, tā otra sprauž par mērķi miera uzturēšanu. Asambleja vispirmā kārtā rūpējas par politisko mieru — mieru starp valstīm un tautām; Starptautisko Darba Konferenci vispirmā kārtā interesē sociālais miers — miers starp sociālām šķirām atsevišķās valstīs un sadarbība starp visiem ražošanas faktoriem. No tā dabīgi atvasinās diezgan liela starpība Starptautiskās Darba Konferences un Tautu Savienības Asamblejas sastāvā un metodēs.

SASTĀVS.

Tautu Savienības Asambleja sastādās no Tautu Savienības locekļu priekšstāvjiem (dēlegātiem), kurus ieceļ valdības, un kuŗi, Asamblejā darbojoties, visi izpilda savu valdību instrukcijas, ciktāl un kādos jautājums tādas tiek dotas. Šai ziņā visiem dēlegātiem Tautu Savienības Asamblejā ir vienāds raksturs, vienāds stāvoklis. Kad nu visi vienas valsts dēlegāti Asamblejā ir valdību dēlegāti, tad arī rodas iespēja izpildīt to Pakta noteikumu, ka katram Tauta Savienības locekļam Asamblejā ir tikai viena balss, kaut arī dēlegātu skaits, no atsevišķas valsts, būtu lielāks (katra valsts var sūtīt Asamblejā augstākais trīs dēlegātus).

Glūzi citādi tas ir Starptautiskā Darba Konferencē. Katra no tām 56 valstīm, no kuŗām sastādās Starptautiskā Darba Organizācija, sūta gan Starpt. Darba Konferencē četrus dēlegātus, bet tie visi nav valdības dēlegāti kā tādi: vienīgi divi no tiem rēprezentē valdību, ir valdības dēlegāti.

Pārējie divi nerēpresentē valdību, bet gan rēpresentē katrs vienu sociāl-oikonomisku grupu savā valstī, proti — viens ir darbdevēju dēlēgāts un otrs — algas strādnieku dēlēgāts. Darbdevēju un strādnieku dēlēgātus iecel gan valdība un sedz arī viņu ceļa un uztura izdevumus sakarā ar darba konferenci, bet pēc Versaļas līguma 389. panta 3. punkta noteikuma valdība šinī iecelšanā nav pilnīgi brīva rīkoties kā pati grib: darbdevēju un strādnieku dēlēgāti viņai jāieceļ saziņā (d'accord) ar savas zemes visrepresentatīvākajām kā darbdevēju, tā strādnieku organizācijām, ciktāl tādas vispār pastāv. Darba Konferencēs katrs dēlēgāts balso individuāli un personīgi, pilnīgi autonomi un neatkarīgi no citiem tās pašas valsts sūtītiem dēlēgātiem. Neviena dēlēgāta votums darba konferencēs juridiski nesaista attiecīgās valsts valdību. Valdību saistības iesākās tikai pēc Darba Konferenču aktu ratifikācijas, ciktāl tāda tiek dota.

Tādējādi Starptautiskās Darba Konferencēs izveidojas trīs dēlēgātu grupas: 1) valdību dēlēgātu grupa, 2) darbdevēju dēlēgātu grupa, un 3) algas strādnieku dēlēgātu grupa. Katra grupa ievēl savu grupas prezidiju. Tādējādi darba konferences ir vispasaules darba parlaments, kuņā aicinātas sadarboties trīs galvenās varas ik valstī un tautā.*)

Sociālā un darba attiecību pasaulē konfliktu „standarta-tips“ ir konflikti starp darbdevējiem un strādniekiem atsevišķā valstī, un tikai retumis atgadās darba konflikti starp valstīm. Tāpēc arī Darba Konferenču grupēšanās notiek nevis pēc valstīm resp. valstu grupām, bet pēc sociālām kategorijām. „Pa labi“ darbdevēju grupa, „pa kreisi“ strādnieku grupa, un starp šiem diviem spārnjiem ir valdību dēlēgātu grupa, kā samierinošs „centrs“, kā interešu izlīdzinātājs. No šīs sociāli neutrālās — valdību dēlēgātu — grupas arī vienmēr ņem Darba Konferenču priekšsēdētāju, bet trīs Konferences viceprezidentus — pa vienam no katras augstāk minētās grupas.

DARBA KONFERENCES LOMA.

Darba Konference izstrādā, apspriež un pieņem dažādus starptautiskus noteikumus attiecoties uz darba apstākļiem. Konferencei nododamos jautājumus iepriekš sagatavo Starptautiskais Darba Birojs Ženevā un viņa Pārvaldes Padome (par tiem būs runa tālāk). Darba Konference

*) Par Starptautisko Darba Organizāciju, viņas satversmi, konferenču uzbūvi un lomu, St. D. O. mērķiem un problēmām etc. — Skat K. Ducmaņa brošūru: „Latvijas ārējā sociālpolitika“ (izn. Rīgā, 1930.). — T u l k o t ā j a p i e z ī m e.

apspriež šos jautājumus un meklē atrast tiem atrisinājumu — gan darba konvenciju, gan ieteikumu veidā, dažreiz arī rezolūciju veidā. Iepazīnušies augstāk ar starpību starp T. S. Asambleju un Starpt. Darba Konferenci, īpaši attiecoties uz dēlēgātu kvalitāti un balsošanu, mēs sapratīsim, ka no tā dabīgi atvasinās sekošā tālākā starpība: Asamblejas lēmumos valda vienbalsības princips, un balsu vairākums tiek pieļauts tikai kā izņēmums no šī principa; kad balso ne dēlēgāti, bet viņu personā pašas valstis kā tādas, tad tas — pie suverēnām valstīm — citādi tagad vēl nevar būt. Turpretim Starpt. Darba Konferencēs, kur valdību dēlēgātu ir tikai puse no visiem dēlēgātiem un kur balsi nodod ne valstis, bet dēlēgāti personīgi un individuāli par sevi, valda nevis vienbalsības, bet balsu vairākuma princips, un pie tam bez nekādiem izņēmumiem. Balsojot Konferences rezolūcijas, ieteikumus, konvenciju projektus pa pantiem un vēl citos balsojumos — vajaga vienkārša balsu vairākuma. Bet balsojot konvencijas galīgā veidā un visā visumā, kā arī balsojot par apstrīdētiem dēlēgātu mandātiem un par dažiem dienas kārtībā likšanas jautājumiem — vajaga mazākais divi trešdaļu nodoto balsu vairākuma.

VALODAS.

Starptautiskās Darba Konferencēs — tāpat kā arī Starptautiskajā Darba Birojā un viņa pārvaldes Padomē — oficiālās valodas ir franču un angļu valodas: tās ir — abas tās pašas valodas, kuŗas ir visas Tautu Savienības valodas. Viss vairums runātāju arī faktiski izsakās šinīs valodās. Kam tas nav iespējams, tiem jārunā savā mātes valodā.*)

*) Pēdējais teikums šeit latviešu tulkojumā atšķiras no tulkojamās grāmatas attiecīgā oriģinālteksta valodu lietā (69. l. p.), kuŗš tulkojumā skanētu šādi: „Tomēr katram delegātam ir tiesība izteikties kādā citā valodā, kāda tam patīk.“ Tas nav pareizi. Tāda kārtība valda gan Tautu Savienības Asamblejās, kuŗu kārtības rullis (Règlement) sava 16. panta 2. punktā nosaka: „katram delegātam, kas runā kādā citā valodā (nekā franču vai angļu), pašam jāgādā par savas runas pārtulkošanu franču vai angļu valodā“, — un Asamblejās tā tad tās citas valodas izvēle ir brīva. Turpretim Starptaut. Darba Konferencēs šīs brīvības nav: pēc Darba Konferenču kārtības ruļļa (Règlement) 11. panta 3. punkta tiem delegātiem, kam nav iespējas runāt franču vai angļu valodā, jārunā savā mātes valodā, bet ne kādā citā pēc paša izvēles. Ka Darba Konferenču prezidenti parasti ļauj izvēlēties arī kādu citu nekā mātes valodu, tas negroza lietas tiesisko stāvokli, un tāda prakse ir nelikumīga. Pie viņas visi tā bij pieraduši, ka XIV. Starpt. Darba Konferencē 1930. g. jūnijā, Ženevā, sen-

DARBA KONVENCIJAS.

[Ņemot vērā, ka šis svarīgais nodalījums tulkojamās grāmatas oriģināltekstā — 69. l. p. — attēlots ar nepilnībām, kuŗas var radīt pārpratumus, un lai neizraibinātu tekstu ar labojumu piezīmēm, tulkotājs še sniedz pats savu pārskatu, bet ne tulkojumu. — K. D.]

Darba konvencijas, kādas tās rada Starptautiskās Darba Konferences, ir *īpatnēji* starptautiski akti, kuŗiem līdzīgu starptautiskās tiesības nepazīna pirms Tautu Savienības un Starptautiskās Darba Organizācijas dibināšanas. Tāpēc viņu raksturs še īpaši jāpaskaidro.

Kopš seniem laikiem parastais un arī tagad valdošais — „klasiskais“ — starptautisku konferenču un tajās pieņemtu līgumu un konvenciju tips ir šis: konferencē sanāk dēlēgāti, kas rēprezentē un saista savas valdības un pieņem līgumus un konvencijas (bet ne viņu „projektus“), dodot zem tām savus (pilnvarotu valdības dēlēgātu) parakstus. Pēc tam — ja konvencijai ir tāds raksturs, kas to vēl prasa — seko ratifikāciju posms, tas ir — kad valsts likumdošanas vara resp. valsts galva apstiprina dēlēgāta parakstīto aktu un apsolās to izpildīt resp. izvest dzīvē savā valstī. Dot vai nedot tādu ratifikāciju — tas stāv ik valsts suverēnitātes ziņā. Nav arī pienākuma katrā ziņā vismaz iesniegt tādu konvenciju piekritīgās varas ratifikācijai (p. piem. Latvijā — iesniegt Saeimai). Ja kāda valsts nedomā ratificēt, viņa var lietu atstāt kā ir, un valdība var arī nemaz neiesniegt konvenciju likumdošanas iestādes ieskatam, ratifikācijai vai t. s. vēlākai pievienošanās (adhésion).

Citādi tas ir ar starpt. darba konvencijām. Jau pašas Darba Konferences sastāvs atšķiras no še augstāk minētā klasiskā tipa: Darba Konfe-

sāciju sacēla konferences prezidenta beļģiešu profesora Mahaim kga atgriešanās pie likumīgās kārtības. Tas notika, kad grieķu delegāts konferences plēnārsēdē savu runu teica vācu valodā. Runas vidū konferences prēzidents attapās un vaicāja grieķu dēlēgātam, vai vācu valoda esot viņa mātes valoda? Dabūjis atbildi, ka nē, prēzidents aizliedza turpināt runu vācu valodā, atsaukdamiem uz Darba Konferenču kārtības ruļļa 11. panta 3. punktu. Neprasdams nevienu no konferences oficiālajām valodām, grieķu delegāts savu runu pabeidza grieķu valodā. Ka šai lietā darba konferenču prēzidentiem neveicās ar kārtības ruļļa stingrības konsekventu ievērošanu, tanī pašā XIV. St. Darba Konferencē rādīja piemērs ar igauņu strādnieku delegātu Must'a kgu, kuŗš — debatēs par Latvijas strādnieku delegāta Dinberģa kga apstrīdēto mandātu — netraucēts un no prezidenta neapturēts noturēja savu runu (nevis igauņu, bet) vācu valodā. — Neoficiālās valodās sacītās runas tūliņ attulko abās oficiālajās valodās. — Tulkotāja piezīme.

rencē, kā redzējām, tikai puse no dēlēgātiem reprezentē valdības, bet otra puse reprezentē sociāl-oikonomiskas grupas — algas strādniekus un darba devējus, privātu uzņēmumu saimniekus. Tāpēc arī balsojot un lemjot balso un lemj nevis valstis savu pilnvarotu dēlēgātu personā, bet gan personas, dēlēgāti kā tādi, katrs par sevi individuāli un personīgi. Skaidri, ka tādā veidā nevar balsot valsts kā tāda un arī nevar šis votums skanēt valdības vārdā. No tā paša izriet, ka nav arī nozīmes dēlēgātiem parakstīt pieņemtās konvencijas. Viņi to arī nedara. Versaļas līguma 405. panta 4. pk. nosaka, ka Darba Konferencē pieņemto konvencijas (vai ieteikuma) *projektu* paraksta Konferences prezidents un Starptautiskā Darba Biroja Direktors, pēc kam šo eksemplāru nodod Tautu Savienības Ģenerālsekretāram, kuŗš tad pa vienam apliecinātam norakstam piesūta katrai valdībai (to valstu valdībām, kuŗas ir Starptautiskās Darba Organizācijas locekļi, vienalga vai kuŗā no tām ir vai nav piedalījusies attiecīgā Darba Konferencē). Un tādējādi pieņemtos aktus sauc (arī pašā Versaļas līguma XIII.dalā) nevis par „konvencijām“ (vai „ieteikumiem“), bet gan par „konvenciju (vai ieteikumu) *projektiem*“. No „projekta“ par „konvenciju“ tāds akts pārvēršās tikai pēc ratifikācijas, ja un kad tāda seko. Par notikušo ratifikāciju tad valstis paziņo, līdz ar ratifikācijas grāmatas iesniegšanu, Tautu Savienības Ģenerālsekretāram, dēļ iereģistrēšanas un izsludināšanas T. S. Pakta 18. panta kārtībā. Tad arī iesākas valstu saistība, pēc Versaļas līguma 405. p. 7. pk., „spert tādus soļus, kuŗi ir nepieciešami, lai izvestu dzīvē darba konvencijas noteikumus“, — valstīm tad jāpielaiko konvencijai sava iekšzemes likumdošana un prakse attiecīgā laukā, ciktāl tas jau nebūtu noticis arī bez konvencijas.

Pretēji augstāk minētai „klasiskai“ normālpraksei, Versaļas līguma 405. p. 5. pk. uzliek valdībām par saistošu pienākumu *iesniegt* darba konvenciju projektus likumdošanas varas ratifikācijai (kuŗu dot vai nedot tad atkarājās no šīs piekritīgās varas), pie tam darīt to ne vēlāk kā viena gada laikā — ārkārtēju kavēkļu dēļ pusotra gada laikā, — skaitot no tās Darba Konferences slēgšanas dienas, kuŗā konvencija pieņemta.

Parastā „klasiskā“ normālprakse starptautiskās tiesībās nepazīst tādas saistības, ka valstīm, kas ratificējušas kādu daudzpusīgu starptautisku konvenciju, būtu jāsniedz periodiski pārskati un paskaidrojumi kādai starptautiskai autoritātei par to, kā šī valsts izpilda to konvenciju. Ja daudz, tad kādreiz vienojās par savstarpēju informāciju atsevišķos jautājumos. Atsevišķi te stāv T. S. Pakta prasība, periodiski ziņot Tautu Savienības iestādēm par bruņoto spēku sastāvu un par mandātvalstu

praksi mandātzemēs, bet arī tie ir tikai atsevišķi jautājumi, kas īpaši minēti.

Citādi tas ir ar ratificētām starpt. darba konvencijām. Starptautiskās Darba Organizācijas satversmes — Versaļas līguma XIII. daļas — 408. pants uzliek šai Organizācijā ieejošām valstīm par staistošu pienākumu, „sniegt Starptautiskajam Darba Birojam gada pārskatus par to, kas ir darīts, lai izvestu dzīvē ratificētās darba konvencijas“. Pie tam gada pārskati jāsniedz tajā formā, kādu norāda Starpt. Darba Biroja Pārvaldes Padome, un tajos jāsniedz atbildes uz tiem īpašiem sīkākiem precīzējumiem, kādus uzstādījusi šī Padome. Šo gada pārskatu kopsavilkumu tad Starpt. Darba Biroja Direktors ceļ priekšā gadskārtējām Starptautiskām Darba Konferencēm. Šos Versaļas līguma 408. panta noteikumus Darba Konferenču prakse vēl papildina ar to, ka valdību dēlēgātiem, uz īpašas konferences komisijas pieprasījumu, tanī „408. panta komisijā“ jāierodas dot tuvākus mutiskus paskaidrojumus.

Bet arī ar to šī *starptautiskā kontrole* vēl nebeidzas. Veseli divpadsmit plaši panti Versaļas miera līguma XIII. daļā (Starpt. Darba Organizācijas satversmē), proti 409.—420. p. p., nosaka, kas, kur un kādā ceļā var iesūdzēt valsti, kas pēc viņa domām neizpilda vai nepareizi izpilda 405. pantā nosacīto — augstāk minēto — pienākumu, attiecoties uz ratificētu darba konvenciju izvešanu dzīvē. Var sūdzēties algas strādnieku un darbdevēju organizācijas, griežoties pie Starptautiskā Darba Biroja Ženevā, kuŗš tādu sūdzību raida tālāk uz savu Pārvaldes Padomi. Tam seko paskaidrojumu pieprasīšana no apsūdzētās valdības. Tādā pašā ceļā var sūdzēties arī katra valsts par kādu citu valsti (runa ir par Starpt. Darba Organizācijas locekļiem). Šinī gadījumā (kad sūdzās valsts) St. Darba Biroja Pārvaldes Padome var, ja grib, ierosināt īpašas izmeklēšanas komisijas iecelšanu, kuŗai jāierodās apsūdzētā valstī lietu izmeklēt un tad sniegt ziņojumu tam, kas to sūtījis, pēc kam tad iesūdzētā valsts dod paskaidrojumus Pārvaldes Padomes sēdēs u. t. t. Pēdējā, uz komisijas priekšlikumu, var vainīgai valstij uzlikt t. s. oikomiskās rēpresijas. Tikko aprakstīto sūdzēšanās procedūru vēl var ierosināt arī pati Starpt. Darba Biroja Pārvaldes Padome, un pat kuŗš katrs dēlēgāts kādā Starptautiskā Darba Konferencē. Katrai ieinteresētai valstij ir tiesība, ja viņa nav mierā ar St. D. B. Pārvaldes Padomes lēmumu, pārnest šādu lietu pret kādu valsti uz Pastāvīgo Starptautisko Tiesu Hāgā, un bez tam ir tiesība iesūdzēt otru valsti šinī Starpt. Tiesā arī tieši, bez augstāk aprakstītās procedūras. Protams, arī Hāgas Tiesa var uzlikt iesūdzētai valstij oiko-

nomiskas rēpresijas (Versaļas līgumā mīkstāki nosauktas par oikonom. sankcijām). Hāgas Tiesas lēmumi nekur vairs nav pārsūdzami.

Līdz šim ir noturētas jau 14 Starptautiskas Darba Konferences, sākot ar 1919. gadu. Pirmā (1919. g.) notika Vašingtonā, otrā (1920. g.) — Genujā jeb Dženovā, un visas pārējās — Ženevā. Tajās ir tikušas pieņemtas dažādas konvencijas, un līdz šim pavisam ap 60 proc. no visām St. D. O. valstīm ir vairāk vai mazāk no viņām ratificējušas: tā tad ir ap 40 proc. tādu valstu, kuŗas vispār nekā nav ratificējušas. Visu ratifikāciju kopskaits acumirkli pārsniedz 420.

Tomēr nav jādodomā, ka neratificēšanas gadījumā attiecīgās darba konvencijas iespaids līdzinās nullei. Bieži valstu likumdošana iedvēsmējas arī no neratificētām konvencijām, un tā tas ir bijis p. piem. ar Vašingtonas konvenciju par astoņu stundu darba dienu. Nereti ir arī tā, ka dažs valsts izveido labu sociālo likumdošanu gluži neatkarīgi no starptautiskām darba konvencijām un pat pirms viņu rašanās. Ir arī gadījumi, kad kādas valsts sociālie likumi strādnieku aizsardzībā iet tālāk par ratificētu darba konvenciju.

Šinī sakarībā var pievest Anglijas valdības dēlēgāta vārdus X-tā Starpt. Darba Konferencē (1927. g.): „Darba konvenciju ratifikācija ir viena lieta; bet ir vēl viena otra lieta, šo gadu no gada notiekošo sanāksmju dzemdināta — un tas ir vispārīgais sociālais progress, kas seko šeit pieņemtām darba konvencijām, arī ja nav vēl sekojusi viņu ratifikācija...“ Un Indijas valdības dēlēgāta Čartardži vārdi XII-tā Starpt. Darba Konferencē (1929. g.): „Ko, kā man šķiet, vajadzētu vispirmā kārtā pārrunāt un izpētīt — nav vis ratifikācijas vien kā tādas un viņu skaits, bet gan šai pēdējā gadu desmitā dažādās zemēs ievestās pārgrozības sociālā likumdošanā un praksē . . . kā arī pārgrozības vispārējā uztvērē par sociāliem un darba jautājumiem . . .“ Un X-tā Starpt. Darba Konferencē (1927. g.) Starpt. Darba Biroja Direktors Albert Thomas: „Blakus pašām darba konferencēm, Starpt. Darba Biroja īstā loma ir taisni attīstīt ticību tiem sociālās taisnības principiem, kas ierakstīti Versaļas miera līguma XIII. daļas fasādē . . . Mērķam, pēc kā jādzenās, vajaga būt sociālo konfliktu izbeigšanai, rūpniecības miera nodibināšanai . . .“

Ar to visu, protams, netiek noliegta vai mazināta pēc iespējas ātri izdarītu ratifikāciju patstāvīgā, autonomā pašvērtība.

K. D.

IETEIKUMI.

Blakus konvenciju projektiem, Starptautiskās Darba Konferences izstrādā un pieņem arī ieteikumu (recommandations) projektus. Arī tie nāk ratificēšanā (V. līg. 405.), un visa procedūra ir pie tam tāda pati, kā augstāk attēlots attiecoties uz darba konvencijām, tikai ar šo lielo starpību: kaut gan ieteikumiem piemīt zināms saistības spēks, tomēr — arī pēc ratifikācijas — te nav nekādu sankciju un atkrīt visa kontroles un sūdzību procedūra, kuŗa attēlota augstāk attiecoties uz darba konvencijām. Versaļas līguma 405. panta 6. punkts vienkārši nosaka: „kad lieta grozās ap ieteikumu (kas ratificēts), valdības paziņo Tautu Savienības Ģenerālsekretāram par to, kas uz viņa pamata darīts.“*)

Vispārīgi atzīmējot, še apskatāmais „ieteikums“ ir tāds teksts, kuŗā ir dažādas normas, ko konference atrod par taisnīgām un derīgām un ieteic tās pielietot dzīvē.

Te būs viens ieteikuma piemērs:

Sestā Starpt. Darba Konference 1924. gadā pieņēma gaŗu un interesantu ieteikumu: kā vislabāk sagādāt algas strādniekiem, kuŗu brīvais laiks pavairojas ar astoņu stundu darba dienas ievēšanu, iespēju derīgi un ar svētību viņu izglītībai pavadīt brīvo laiku un reizē atpūsties. Konvencija par astoņu stundu darba laiku saista tās valstis, kuŗas to ir ratificējušas. Bet tas tā nav ar minēto papildu ieteikumu, kuŗš ir tikai nesaiostošs padoms. Ieteikums tiecās iedvēsmēt to valstu iekšzemes likumdošanu, kuŗas to ir atzinušas, bet tas nav starptautiska saistība.

C. Starptautiskais darba birojs.

VIŅA RAKSTURS UN SĒDEKLIS.

Visā visumā un „no tālienes raugoties“, Starptautiskais Darba Birojs atgādina Tautu Savienības pastāvīgo Sekretāriātu.

Starptautiskais Darba Birojs atrodās Ženevā un pēc St. D. O. satvermes ir daļa no Tautu Savienības iestāžu kopības. Kopš 1926. gada viņš piemājo pats savā namā — plašā ēkā, kas uzcelta ar Tautu Savienības līdzekļiem. Protams, ka tādā gadījumā viss plāns un ierīce ir piemēroti

*) Aiz šī tulkotāja paskaidrojuma seko grāmatas oriģinālteksta tulkojums.

Tulkotāja piezīme.

tieši St. D. Biroja vajadzībām. Viņu varētu saukt arī par „pili“, kad ņem vērā, ar kādu devību visādu zemju valdības ir dāvinājušas iekārtas priekšmetus un mākslas darbus galveno zāļu ierīkošanai un dēkorēšanai, kā Pārvaldes Padomes sēžu zāle, komisiju zāles, lielās priekštelpas un augstāko ierēdņu kabinetu.*) Bet šai celtnei der arī vārds „darbnīca“, kad aplūko neskaitāmās darba istabas un viņu plānu gar gaļiem koridoriem, kā arī aprīnojamo darba metodi, kas apvieno visas šīs darba vietas un saskaņo visa milzu mēchanisma kopdarbību, kurā viss stāv zem lielas uzcītības un stingras disciplīnas zīmes.

Starptautiskā Darba Biroja galvenais uzdevums ir darba konferenču sagatavošana. (Zem šī viena vārda slēpjas tāds daudzums darba posmu un sazarojumu, ka to aprakstot vajadzētu daudz lapas pušu.) Tomēr šī pastāvīgā „darba sekretāriāta“ loma ne tuvu neaprobežojas ar šo darbu vien. (Jau pašas Darba Konferenču un Pārvaldes Padomes sesijas būtu grūti iedomājamas bez šīs Albert Thomas kga vadītās „darbnīcas“ visur klātesošās rokas. Tālāk — zinātniski pētījumi, nemitīgā satiksme ar valdībām, rakstiski un personīgi, kā arī ar arodu organizācijām u. t. jpr.)

ST. D. B. PĀRVALDES PADOME.

Starptautiskā Darba Biroja tiešais vadītājs ir viņa Direktors, bet pēdējais pats ir padots St. D. B. Pārvaldes Padomei, kuŗa ir Biroja vadības augstākais pastāvīgais orgāns: „pastāvīgais“, jo visaugstākais orgāns galu galā ir periodiskās Darba Konferences. Kopš St. D. O. dibināšanas St. D. B. Pārvaldes Padome sastāv no divdesmit četriem locekļiem. Te nav tā kā Tautu Savienības Padomē, kur par Padomes locekļiem skaitās valstis, un Padomē sēž šo valstu rēprezentanti. St. D. B. Pārvaldes Padomē kā locekļi ir ne valstis, bet personas, kuŗas tur sēž un lemj individuāli un personīgi, tāpat kā darba konferencēs. Otra atšķirība no Tautu Savienības Padomes ir tā, ka St. D. B. Pārvaldes Padomē sēž netikvien valdību dēlēgāti, bet arī sociāl-oikonomisku grupu pārstāvji (algas strādnieku un darbdevēju) — atkal pēc tā paša darba konferenču principa.

Pieminētie 24 locekļi St. D. B. Pārvaldes Padomē sadalās šādi: divpadsmit no viņiem ir valdību pārstāvji un divpadsmit — no sociāl-oiko-

*) Latvijas dāvana ir divi ozoliņi, kas 1923. gadā iestādīti pagalmā, ap kuŗu tagad paceļas Darba Biroja pils. Īpaša tāfele ar uzrakstu norāda uz dāvinātāju. —

nomiskām grupām, proti ik pa seši no algas strādnieku un darbdevēju organizācijām.

Valdību 12 pārstāvji sadalās šādi: no tiem astoņi ir pastāvīgi jeb permanenti, t. i. tai ziņā, ka vienmēr jābūt pārstāvjiem no attiecīgām astoņām valstīm: Beļģijas, Francijas, Indijas, Itālijas, Japānas, Kanādas, Lielbritānijas un Vācijas, kā no valstīm ar samērā visspēcīgāko rūpniecību. Atlikušās četras vietas ieņem pārstāvji no visām pārējām Starpt. Darba Organizācijas valstīm, kuŗus ievēl (darba konferencēs) reiz pa trim gadiem. Ievēlēšanu izdara valdību dēlēgātu grupa, bet ne visa konference kā tāda.

Arī algas strādnieku un darbdevēju pārstāvjus ievēl — darba konferencēs — uz trim gadiem: ievēl tā tad ne iekšzemes nacionālās aroda organizācijas, bet pēdējo viskopība darba konferencēs, strādnieku atsevišķi, darbdevēju atsevišķi (t. i. strādnieku grupa un darbdevēju grupa darba konferencē).

Tā ir tikai formālitate, ka augšminētos, trijās grupās izraudzītos, Pārvaldes Padomē sūtāmos pārstāvjus vēl īpaši apstiprina visas konferences plēnums.*)

St. D. B. Pārvaldes Padome ievēl savu priekšsēdētāju uz trim gadiem, tas ir uz to pašu laiku, uz kādu skan pašas Pārvaldes Padomes mandāts. Pārvēlot P. Padomi, iepriekšējo priekšsēdētāju var no jauna ievēlēt šinī amatā.**)

Tādējādi sastādīta, St. D. B. Pārvaldes Padome sanāk uz sesijām četras reizes gadā, ik pa trim mēnešiem reiz. Viņa iecel Starpt. Darba Biroja Direktoru, kuŗš Padomei sniedz ziņojumus par Biroja darbību. Padome sastāda Starpt. Darba Organizācijas budžeta projektu***), iecel dažādo komisiju locekļus, kuŗas palīdz veikt Padomes uzdevumus, un sastāda Starptautisko Darba Konferenču dienas kārtību.

*) Augšējais attēlojums še tulkojumā paplašināts, salīdzinot ar oriģinālu. Vēl piemetināms, ka tiklīdz ienāks dažas vēl iztrūkstošas ratifikācijas tam St. Darba Organizācijas satversmes (Vers. līg. 393. p.) grozījumam, ko pieņēma ceturrtā St. Darba Konference 1922. gadā, tad Starpt. Darba Biroja Pārvaldes Padomē būs 24 loc. vietā 32 locekļi: 16 no valdībām, 8 no darbdevējiem un 8 no strādniekiem. — T u l k o t ā j a p i e z ī m e.

**) Kopš paša sākuma — 1919. g. — un nu jau 12 gadus bez pārtraukuma St. D. B. Pārvaldes Padomē prezidē Francijas valdības pārstāvis Artūrs Fontēngs (Arthur Fontaine). Viņš arī atklāj darba konferences. — T u l k. p i e z.

***) Starptautiskā Darba Organizācija pastāv no Tautu Savienības līdzekļiem un viņas gada budžetu ikgadus apspriež un atvēl Tautu Savienības Asam-

STARPTAUTISKĀ DARBA BIROJA SASTĀVS.

Starptautisko Darba Biroju vada viņa Direktors, kuŗš pēc tiesībām (un bez īpašas ievēlēšanas) ir Starptautisko Darba Konferenču ģenerālsekretārs, tāpat arī Pārvaldes Padomes ģenerālsekretārs.

Kopš pašas St. Darba Biroja dibināšanas viņa priekšgalā kā Direktors stāv Francijas pilsonis Albert Thomas kgs, kuŗam bij lemts pārvērst šo iestādi no idejas par dzīvu īstenību.

St. Darba Biroja personālu — tagad pāri par 500 — ieceļ Biroja Direktors, pēc sacīkstes principa, raugoties uz vislielākām spējām un piedzīvojumiem, tomēr reizē arī cenšoties panākt, lai Biroja ierēdņi nāktu no visām vai gandrīz visām valstīm, kas ieiet Starptautiskā Darba Organizācijā.*)

DIVI ST. DARBA BIROJA PAMATA UZDEVUMI.

Pēc pašas Starptautiskās Darba Organizācijas satversmes Starpt. Darba Birojs ir radīts, lai veiktu šos divus uzdevumus:

Viņam jāizpēta un jāsaprot tādi jautājumi, kuŗi būtu vērti, lai St. D. B. Pārvaldes Padome tos liek Starpt. Darba Konferenču dienas kārtībā, kā arī jāsaprot lietišķi ziņojumi par šiem jautājumiem; joprojām jāsaprot darba konvenciju un ieteikumu priekšprojekti (avantprojets), kuŗi iesniedzami darba konferencēm.

Viņa uzdevums, otrkārt, ir arīdzan — savākt visādas ziņas par darba apstākļiem visas pasaules zemēs, tos apstrādāt, salīdzināt, ietvert pārskatos un plaši izplatīt.

VIŅA TRĪS FUNKCIJAS.

No sacītā atvasinās trīs Starpt. Darba Biroja funkcijas.

Viņš izpilda *diplomātisku funkciju*, jo viņš stājās sakaros ar valdībām, lai sagatavotu darba konferences un konvenciju un ieteikumu priekš-

bleja, pēc tam kad tas apspriests un pieņemts Asamblejas ceturtā (budžeta un personāla) komisijā. 1931. gadam tas pārsniedz 8 miljoni zelta franku, šī budžeta satversme sevišķi skaidri izceļ to — no dažiem nepareizi apšaubīto — faktu, ka Starpt. Darba Organizācija un St. Darba Birojs, pie visas savas autonomijas, ir daļa no vispārīgā Tautu Savienības organisma. — T u l k. p i e z.

*) Līdz šim to nav izdevies panākt tādā mērā, kā būtu vajadzīgs. —

T u l k. p i e z ī m e.

projektus, kā arī vēlāk — lai censtos panākt pieņemto konvenciju un ieteikumu projektu jo drīzu ratificēšanu dažādās valstīs .

Viņš izpilda *sakaru (relations) funkciju* — sakarus ar darbdevēju un algas strādnieku — vispārīgāki izsakoties, sociālām — organizācijām, tiklab starptautiskām, kā nacionālām, jo viņam tās jāinformē un ar tām jāapspriežas.

Beidzot, viņš izpilda *pētījumu funkciju* (fonction de recherches); tā funkcija ir tieši pieminēta St. Darba Organizācijas satversmē. Izpildot šo funkciju, St. Darba Birojs salīdzina darba apstākļus dažādās zemēs, izpēta ieinteresēto sociāl-oikonomisko grupu un valdību tendences un rūpniecības un vispār tautas saimniecības faktiskās iespējas. Tikai tad St. Darba Birojs var iesniegt Starptaut. Darba Konferencēm tajā izlemjamos jautājumus tādā veidā un izstrādājumā, kuŗš dara iespējamu ražīgu un lietīšķu apspriešanu un dod izredzes, ka konferenču lēmumi arī gūs piekrišanu plašajā pasaulē.

Katrai no šīm trim funkcijām Starpt. Darba Birojā atbilst savs departaments, kuŗi nāks aplūkojami šeit aiznākošā nodaļījumā.

ST. DARBA BIROJA KOMPETENCE.

Šī trejādā darbība aptver visplašāko domājamo lauku. Nekas no tā, kas skar fiziskā un garīgā darba intereses visos šī darba veidos, nepaliek ārpus Starpt. Darba Biroja kompetences un uzmanības: darba statistika, strādnieku likumdošana, darba algas, darba ilgums, strādnieku atvaļinājumi, nakts darbi, sieviešu un bērnu darbs, iedzimto darba apstākli aizjūras zemēs, arodkustība, tehniska un aroda izglītība, brīvā laika izlietošana, rūpniecības higiēna, nelaimes gadījumi darbā, darba meklēšana, bezdarbs, emigrācija, sociālā apdrošināšana, — tie ir daži — vissvarīgākie — no tiem jautājumiem, kādi prasa St. Darba Biroja uzmanību un ietilpst viņa kompetencē.

ORGANIZĀCIJA.

No augstāk attēlotiem uzdevumiem, funkcijām un kompetences atvasinās Starpt. Darba Biroja iekšējās iekārtas uzbūve: viņa organizācija.

Priekšgalā visam stāv St. Darba Biroja Direktors, kuŗam palīdz viens Vicedirektors (Directeur-Adjoint, Deputy Director) un īpašš Direktora kabinets, kuŗš atgādina kāda ministŗa kabinetu ar kabinetšefu priekšgalā.

Vispirms, tālāk mināmi trīs departamenti (divisions), kuŗi atbilst augstāk minētām trim Biroja funkcijām: 1) Diplomātiskais, 2) Sakaru un Ziņu un 3) Pētījumu jeb Zinātniskais Departaments. Katrs no tiem sadalās Nodaļās jeb „dienestos“.

Diplomātiskajā departamentā ir šādas Nodaļas jeb Sekcijas: Pārvaldes Padomes un darba konvenciju nodaļa, Darba Konferenču nodaļa, iedzimto darba nodaļa, jūriskā nodaļa.

Sakaru un Ziņu departamentā ir: nodaļa sakariem ar darbdevēju, strādnieku un vispār sociālām organizācijām un ar kooperātiem; sakaru biroju nodaļa, tepat pieder pārziņa par St. Darba Biroja korrespondentiem svarīgākās pilsētās pasaulē; bibliotēka un preses dienests.

Pētījumu jeb Zinātniskā departamentā ir sešas nodaļas (sekcijas): 1) statistika un algas; 2) darba nosacījumi un darba ilgums, strādnieku tiesības; 3) garīgais darbs, strādnieku brīvlaiks un dzīvokļi, arodkustība, sieviešu un bērnu darbs; 4) oikonomiskie jautājumi viņu sakarībā ar sociāliem jautājumiem; 5) darba uzmeklēšana, bezdarbs, ie- un izceļošana; 6) sociālā apdrošināšana. Bez tam vēl četri „dienesti“ (services): 1) laukstrādnieki; 2) rūpniecības higiēna; 3) nelaimes gadījumu novēršana darbā; 4) Padomju Krievijas sociālā iekārta.

Ir vēl ceturtais departaments: *Vispārīgās organizācijas* departaments, ar divām nodaļām (sekcijām): 1) *Administratīvā* nodaļa, kuŗa pārziņa St. Darba Biroja personālu, materiālo sastāvu, budžeta kontroli, iekšējo dienestu, stenografijas un mašīnrakstīšanas dienestu u. v. c.; 2) *Izdevniecības* nodaļa (Section d'édition) — īsta grāmatu apgādes lielfirma: viņa liek iespīest un laiž klajā ļoti daudz grāmatu un periodisku izdevumu, netīkvien abās oficiālajās Tautu Savienības valodās (franču un angļu), bet arī vācu valodā, dažreiz arī vēl citās valodās, p. piem. spāniešu (jo šo valodu lieto, bez pašas Spānijas, vēl visa milzīgā Dienvidus Amerika, izņemot Brazīliju).

D Palīga organismi.

Līdzīgi pašam Tautu Savienības centram, kuŗš gravitē ap T. S.-bas Sekretāriātu, Starptautiskā Darba Organizācija — kuŗa gravitē ap Starpt. Darba Biroju — ir radījuse savā klēpī daudz pastāvīgu un temporāru palīga organismu, dažādu komisiju un komiteju veidā. Te seko īss pārskats par šiem palīga organismiem.

IECEĻOŠANAS UN IZCEĻOŠANAS KOMITEJA.

(Comité des migrations).

Šo komiteju sastāda valdību grupas, darbdevēju grupas un strādnieku grupas pārstāvji, kuŗiem palīdz kāds simts ekspertu no visām pasaules malām. Šī komiteja ar saviem ekspertiem izpēta migrācijas jautājumus (par ieceļošanas un izceļošanas kustību), kuŗus būtu vērts iesniegt Starpt. Darba Konferencēm. Tādā ceļā p. piem. 1926. gada Darba Konferencē nonāca jautājums par emigrantu inspekcijas vienkāršošanu uz kuģiem, kas pārvadā emigrantus.

PARITĀTES KOMMISIJA JŪRLIETĀS.

(Commission paritaire maritime.)

Šo komisiju sastāda Starpt. Darba Biroja Pārvaldes Padomes priekšsēdētājs un divi vicepriekšsēdētāji, kā arī zināms skaits kuģu īpašnieku un jūrnieku pārstāvju. Viņa ņem apspriešanā jautājumus, ko tai nodod Starpt. Darba Birojs, un kuŗus pēdējais atrod par cienīgiem, lai tos iesniegtu kādai darba konferencei tuvākā nākamībā. Šinī ceļā tika veikti priekšdarbi tai speciāli jūrnieku darbam veltītai Starpt. Darba Konferencēi, kuŗa sanāca 1926. gada jūnijā, Ženevā.

IEDZIMTO DARBA KOMMISIJA.

(Commission du travail indigène.)

Šinī komisijā ieiet 13 St. Darba Biroja izraudzīti eksperti. Pēdējie izteic katrs savas personīgās domas par viņiem nodotiem jautājumiem. Starpt. Darba Birojs pieprasa šīs komisijas atzinumu, kad kāds jautājums par iedzimto darbu un par aizjūras kolonijām šķiet būt nobriedis, lai to iesniegtu Starpt. Darba Biroja Pārvaldes Padomei.

DARBA KONVENCIJU IZPILDĪŠANAS KOMMISIJA.

Saskaņā ar Versaļas miera līguma 408. pantu, valstīm, kas ratificējušas starpt. darba konvencijas, ikgadus jāiesūta Starpt. Darba Birojam gada pārskats (rapport) par to, kas ir darīts, lai savu likumdošanu un praksi saskaņotu ar ratificētām darba konvencijām. St. Darba Biroja Direktora iecelta ekspertu komisija skata cauri šos valdību pārskatus un uz

to pamata sastāda vispārīgu ziņojumu, kuŗu Starpt. Darba Biroja Direktors ikgadus iesniedz Starpt. Darba Konferencēm.*)

DARBA STATISTIĶU KONFERENCE.

Tā vairs nav komisija, bet periodiski sasauicama konference. Sasaucējs ir Starpt. Darba Birojs. Uz šādu konferenci sanāk dēlēgāti no dažādu zemju statistikas institūtiem resp. pārvaldēm, ciktāl šīs iestādes piekopj darba statistiku. Darba statistiķu konferences aktiem ir liels svars priekš Starpt. Darba Biroja. Jo visas ziņas, kas tam jāsniedz ieinteresētām organizācijām un uz kuŗām jāpamato šo organizāciju prasības, kā arī pašas darba konvencijas nākamībā — atbalstās uz statistikas datiem. Bet nu neretis izrādās, tiklīdz kā St. Darba Birojs sāk operēt ar savāktām statistikām savos pētījumos un pārskatos, ka dažādas valdības nav ievākušas savus statistiskos datus ar vienām un tām pašām metodēm, ka skaitļi neatbilst vieniem un tiem pašiem apzīmējumiem (nomenklātūra), un ka tā tad šīs statistikas nemaz nevar savā starpā salīdzināt. Darba statistikas metodu un paņēmienu salīdzinoša ūnifikācija — šo mērķi saņniegt palīdz St. Darba Birojam viņa sasauktās darba statistiķu konferences.

TEHNISKĀ BEZDARBA KOMISIJA.

Te kā locekļi piedalās Starpt. Darba Biroja Pārvaldes Padomes trīs locekļi: pa vienam no katras grupas (valdību, darbdevēju un strādnieku). Šīs komisijas uzdevums ir periodiski izpētīt bezdarba un vispār darba tirgus stāvokli pasaulē, kā arī bezdarba cēloņus. Uz šo pētījumu pamatā viņa ieteic St. Darba Biroja Pārvaldes Padomei, kas būtu darāms, lai mīkstinātu vai novērstu bezdarba krīzes.

SAKARU KOMITEJA SOCIĀLĀS APDROŠINĀŠANAS LIETĀS.

Tā ir ekspertu komiteja, kuŗas locekļus izraugās Starpt. Darba Biroja Direktors, vadoties vienīgi no viņu lietpratības un nemaz neņemot vērā valsts piederību. Šīs komitejas locekļi vienmēr ir Starpt. Darba Biro-

*) Šinī sakarībā atgādināms, ka pati Darba Konference arīdzan arvien ieceļ īpašu komisiju („408. panta komisiju“) šī vispārīgā pārskata apspriešanai, pēc kam nāk ar ziņojumu konferencē. Šinī komisijā aicina — vajadzības gadījumā — valdību dēlēgātus dot tuvākus paskaidrojumus. — T u l k. p i e z ī m e.

ja rīcībā, lai uz pēdējā vēlēšanos palīdzētu tam ar savu padomu. Bez tam gadījumos, kad kāds sociālās apdrošināšanas jautājums it sevišķi nopietnā kārtā nodarbina Starpt. Darba Biroju un pēdējam pietrūkst padoma viņa noskaidrošanai, Direktors sasauc komiteju uz sēdi, izraugoties tādus locekļus, kam ir speciāli šoreiz nepieciešamās zināšanas.

SAKARU KOMITEJA RŪPNIECĪBAS HIGIĒNAS LIETĀS UN DROŠĪBAS SUBKOMITEJA.

Sakaru komitejai rūpniecības higiēnas lietās ir gluži tas pats raksturs, kā sakaru komitejai sociālās apdrošināšanas lietās, un viņu tāpat arī sastāda. Pie viņas pastāv īpaša subkomiteja, kuŗa speciāli nodarbojās ar jautājumu, kā novērst nelaimes gadījumus darbā, un šai atkal ir sava īpaša drošības subkomiteja. Šai komitejai nododamo jautājumu programmu sastāda pats Starpt. Darba Birojs. Katram ir skaidrs tamlīdzīgu apspriežu svars, tiklab sociālā, kā arī oikonomiskā ziņā: jo fabriku un darbnīcu higiēna, izsargāšanās no aroda slimībām un, kad tās uznākušas, viņu ārstēšana un pabalsti pēdējai — viss tas ir netiekvien pavēlošs sociāls pienākums, bet arī gudrība pašu interesēs, tāpēc ka veicina darba roku labu kvalitāti, kā arī darba ražību. Acumirkļi ir tā, ka ikgadus aiz nelaimes gadījumiem darbā visā pasaulē iet bojā vairāk cilvēku dzīvību, nekā kādā lielā kaujā uz kaŗa lauka.

JAUKTA KONSULTĀTĪVA LAUKSAIMNIECĪBAS KOMMISIJA.

Šai komisijai ir diezgan īpatnējs raksturs, tāpēc ka viņa nepieder pie Starpt. Darba Biroja vien, bet ir veidota tādā kārtā, lai dotu šim Birojam iespēju sadarboties ar kādu otru oficiālu starptautisku iestādi, kuŗa vēl nepieder pie Tautu Savienības organismiem: proti, ar Starptautisko Lauksaimniecības Institutu Romā (dibināts 1907. g.). Šinī jauktā komisijā tāpēc sēž seši locekļi, kas nāk no Starpt. Darba Biroja Pārvaldes Padomes, un seši no Starptautiskā Lauksaimniecības Institūta. Viņa apspriež katru jautājumu, kuŗš interesē, no vienas puses, lauksaimniecības oikonomiju (Romas Starpt. Lauksaimniecības Institūta kompetences lauks), un, no otras puses, laukstrādnieku darbu (Starpt. Darba Biroja kompetences lauks). Par piemēru, kad nesen Starptautiskais Lauksaimniecības Institūts uzsāka liela stila ankētu par to, kā un ar kādiem panākumiem izvestas agrārreformas gandrīz visās Vidus- un Austruma-Eiropas valstīs pēc lielā kaŗa, — tad Starptaut. Darba Birojs nolēma piedalī-

ties šinī pētniecībā no sava īpatnējā redzes punkta: kā atsaukušās šīs agrārreformas uz laukstrādnieku darba apstākļiem un viņu dzīvi vispār.

KONSULTĀTIVĀ KOMMISIJA GARĪGĀ DARBA JAUTĀJUMIEM.

Varētu teikt, šī komisija Starptautiskās Darba Organizācijas klēpī ir apmērām tas pats, kas Tautu Savienības klēpī ir intelektuālās kopdarbības komisija. Pēdējās uzdevums ir rūpēties par darba līdzekļiem visas pasaules garīgā darba strādniekiem un veicināt viņu kopdarbību. Turpretim konsultatīvā komisija garīgā darba jautājumiem ir nodibināta, lai norādītu Starptautiskai Darba Organizācijai uz visnoderīgākiem celiem un līdzekļiem, kā garīgā darba strādniekiem nodrošināt pienācīgu iztikšanu, taisnīgu darba algu un cilvēcīgus darba apstākļus. Šī komisija ir sastādīta šādā kārtā: trīs locekļi no Starpt. Darba Biroja Pārvaldes Padomes, divi locekļi — no Tautu Savienības intelektuālās kopdarbības komisijas, un bez tam vēl vairāki locekļi no lielām garīgā darba strādnieku organizācijām, kā arī no šīs darba nozares darbdevējiem. Ieinteresēto organizāciju pārstāvjiem šinī komisijā ir vairākums.

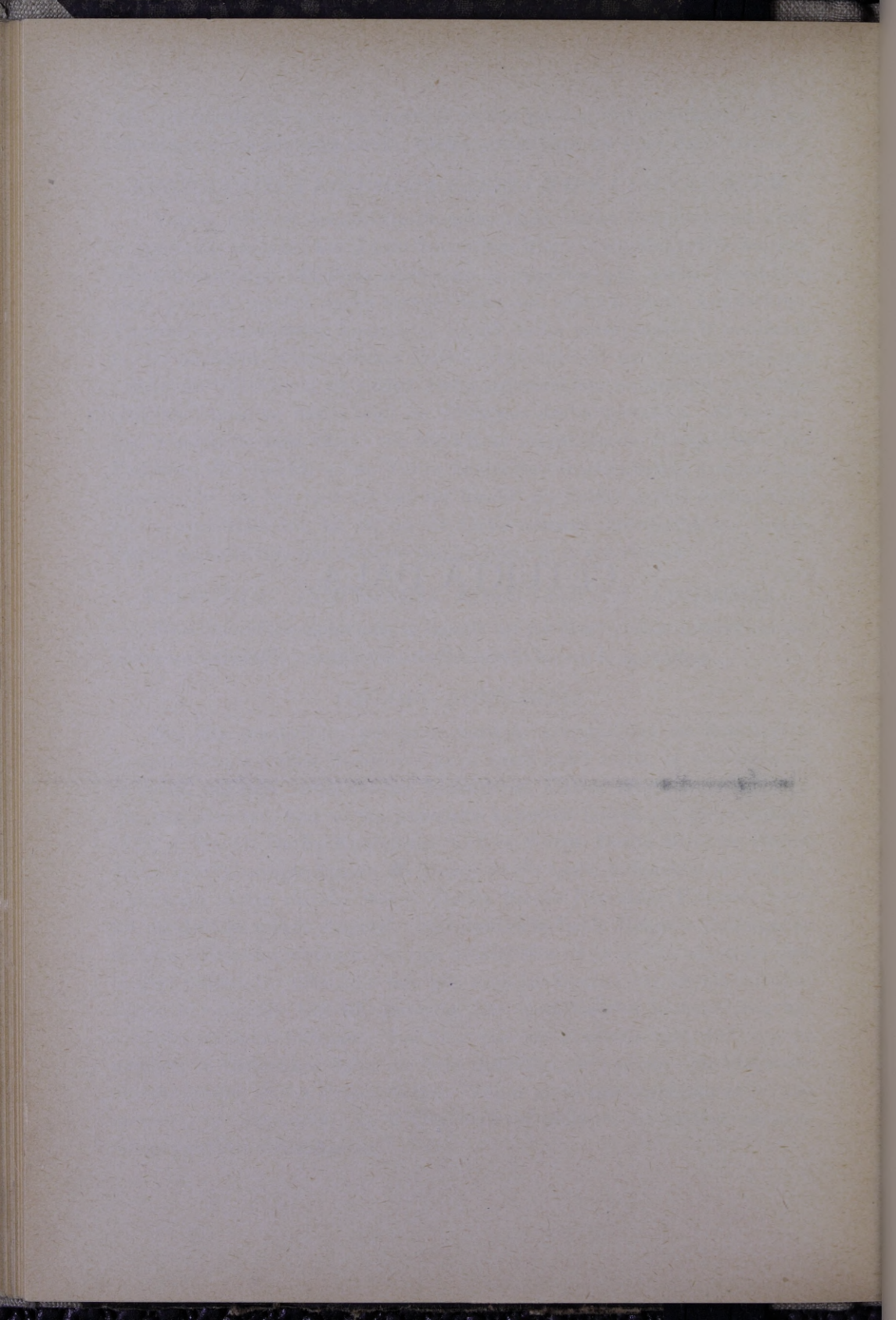
KALPOTĀJU (EMPLOYÉS) KONSULTĀTIVĀ KOMMISIJA.

Šīs komisijas uzdevums ir izpētīt un novērtēt visādu iestāžu un uzņēmumu kalpotāju (employés) darba apstākļus un to īpatnības.

PAGAIĻU KOMMIJAS.

Bez šīm pastāvīgām jeb permanentām komisijām un komitejām, Starptautiskais Darba Birojs var kuņā katrā brīdī radīt, ja vajadzība uz to spiež, pagaiļu (temporāras) komisijas kādam noteiktam mērķim. Tā, par piemēru, kad uz starptautisko kalnraču federāciju pieprasījumu 1925. g. Starpt. Darba Konference uzdeva Starpt. Darba Birojam izpētīt darba apstākļus ogļraktuvēs, šis Birojs iecēla īpašu kalnraktuvju komisiju, kuņā iegāja vairāki Starpt. Darba Biroja Pārvaldes Padomes locekļi un dažādu zemju eksperti. Starptautiskās lietās vienmēr jārīkojas ar sevišķu uzmanību, visnotāl pie tam atbalstoties uz jō plašas bāzes, ko dod lietišķi pārbaudīti fakti, pie tam pēc iespējas daudzi. Ar to izskaidrojas, kāpēc ir vajadzība pēc tik daudzām ļoti speciālizētām komisijām, komitejām un subkomitejām. Jau viņu visu savirknēšana vien dod iespēju uzminēt to uzdevumu dabu un lielo dažādību, ar kādiem jānodarbojās Starptautiskai Darba Organizācijai. Tāpat ar to nāk apjaušamas arī tās metodes, tie paņēmiēni, ko šī Organizācija pielieto, lai saviem uzdevumiem panāktu atrisinājumu.

CETURTĀ DAĻA

Saskaņošana, kontinuitāte, augšana.

VISPĀRIGĀ SASKAŅOŠANA.

(Koordinācija.)

Mūsu ātrais gājiens pa Tautu Savienības organizācijām nosēto ziedošo lauku ir galā. No viena organisma uz otru steigoties, īsumā iepazīnāties ar tiem visiem. Kāda dažādība, kāds plašums, kādi nākotnes attīstības solījumi! Kaut īsa, šī iepazīšanās tomēr ļāva izprast Tautu Savienības un viņas organismu dabu. Sprausto mērķu daudzpusība un pielietojamo metodu un procedūras vijīgums ir tādi, ka Tautu Savienība spēj stāties gandrīz pie visiem jautājumiem un uzdevumiem, kādus viņas locekli tai stāda, kad nacionālas un starptautiskas vajadzības spiež.

Bet taisni aiz šīs daudzpusības un aiz šī vijīguma visas šīs darbības saskaņošana top reizē svarīga un grūta. Mēs jau aplūkojam, kādās attiecībās stāv Pastāvīgā Starptautiskā Tiesa (72.—78. l. p.) ar Tautu Savienības un Starptautiskās Darba Organizācijas locekļiem, ar pašu Tautu Savienību un Starpt. Darba Organizāciju kā tādām, kā arī ar viņu Padomēm. Vēl atliek attiecības starp citiem organismiem.

TAUTU SAVIENĪBAS PADOME UN DAŽĀDĀS ORGANIZĀCIJAS.

Ja kāds T. S. Padomei nodots jautājums savā gaitā paceļ satiksmes un tranzīta problēmas, Padome var uzaicināt T. S. Satiksmes un Tranzīta Organizāciju izpētīt šīs problēmas un dot tai savu atzinumu.*) Ja paceļas kāds jautājums ar finansiēliem un oikonomiskiem aspektiem tajā, Padome to var nosūtīt T. S. Oikonomiskai un Finansiēlai Organizācijai ar tādu pašu uzaicinājumu.*) Joprojām, T. S. Padome (un Asambleja) var

*) Tā tas notika, apspriežot Padomē Polijas-Lietavas strīdu, kad starp citu uzpeldēja arī Liepājas-Romnu dzelzceļa jautājums. — Tā tas bij, apspriežot Padomē Somijas ierosināto konvencijas projektu par T. S.-bas finansiālu palīdzību valstij, kurai uzbrūk. — Tepat jāpiemēta, ka šīs palīga organizācijas neretis pašas jau iepriekš nodarbojās ar kādu problēmu savā kompetencē un tad iesniedz lietu T. S. Padomei, kurā līdz tam tāds jautājums nemaz nebija apspriests. — Tulkotāja piezīme.

pieprasīt Pastāvīgās Starptautiskās Tiesas atzinumu, kad apspriežamā lietā pacēlas kādi tiesību jautājumi. Tādā kārtā, apbruņotai ar nepieciešamiem speciālistu atzinumiem, Tautu Savienības Padomei rodas iespēja apspriest un izlemt lietas visā viņu pilnībā, skaidrā gaismā. Piedzīvojumi ir rādījuši, ka ejot pa šiem ceļiem, vērtīgi atvieglojās starptautisku strīdu izšķiršana miera ceļā.

Tā tad tie Tautu Savienības organismi, kas gravitē ap Padomi un Asambleju, spēlē padomdevēju (konsultātīvu) lomu tai nozīmē, kā to šē augstāk redzējam 40. un tālākās l. p. p. Bez tam viņi veic padomdevēju lomu arī plašākā nozīmē — tad, kad viņi pēta tīri tehniskus jautājumus.

IEKŠĒJĀ SADARBĪBA.

Minētie T. S.-bas organismi sadarbojās arī paši savā starpā. Par piemēru, sērgu izplatīšanās jautājums nenovēršamā kārtā piesaistās jautājumam par kārtības noteikumiem un citiem likumiem un rīkojumiem ostās: ar to ir dota sadarbības nepieciešamība starp T. S.-bas Higiēnas organizāciju un Satiksmes un Tranzita organizāciju. Tāpat apkaļojot nebūšanas attiecoties uz opiuma un citu tādu nezāļu tirdzniecību, nenovēršami jānonāk pie ārstnieciskiem un starptautiskā tranzita jautājumiem; tā tad vajadzības gadījumā Opiuma komisijai jāšazinās ar Higiēnas komiteju un ar Satiksmes un Tranzita komisiju. Tie ir tikai 2—3 piemēri no Tautu Savienības organismu savstarpējās (iekšējās) sadarbības lauka.

TAUTU SAVIENĪBA UN STARPTAUTISKĀ DARBA ORGANIZĀCIJA.

Saites, sakars starp Tautu Savienību un Starptautisko Darba Organizāciju dod vielu jo sevišķi interesantām pārdomām. Viņas vispirmā kārtā sadarbojās oikonomiskā laukā, jo katram oikonomiskam jautājumam ir aspekti, kas interesē sociālo un darba pasauli, un tāpat katra sociālā un darba reglamentācija atbalsojas vispārējā tautas saimniecībā. Nevar apspriest un atrisināt bezdarba problēmas — ar ko nodarbojas Starptautiskais Darba Birojs — reizē nepētot viņa oikonomiskos cēloņus, un nemeķļojot pretlīdzekļus tautas saimniecības laukā. Un šinīs pūliņos Starptautiskais Darba Birojs sadarbojas ar Tautu Savienības Oikonomisko Komiteju. Tāpat Starptautiskā Darba Organizācija kopš 1925. gada palīdzēja sagatavot Vispasaules Oikonomisko Konferenci, kuŗa notika Ņenevā

1927. gada maijā, un ar saviem pārstāvjiem piedalījās arī pašā tanī konferencē, kā arī vēlāk T. S-bas Konsultatīvā Oikonomiskā Komitejā, kuras uzdevums ir sekot Oikonomiskās Konferences ieteikumu izvešanai dzīvē un veicināt to.

Šāda sadarbība norisinās daudzos virzienos, tai starpā arī higiēnas un garīgā darba jautājumos. Tautu Savienības mandātu kommisijā sēž arī viens Starpt. Darba Biroja pārstāvis, lai līdzpriestu jautājumos par iedzīmto iedzīvotāju darbu mandātu zemē. Kad no 1926. līdz 1930. gadam nākamās atbrūošanās konferences priekšdarbus veica šīs konferences Sagatavošanas Kommissija (saukta arī par atbrūošanās priekškonferenci), tad vienā no šīs Kommissijas palīga organismiem (tajā, kur apsprieda brūošanās samazināšanas saimniecisko pusi), piedalījās arī darbdevēju un algas strādnieku pārstāvji no Starptautiskās Darba Organizācijas. Viens pārstāvis no šīs Organizācijas piedalās arī Tautu Savienības kommissijā bērnu aizsardzībai.

KONTINUITĀTE UN AUGŠANA.

Visos še aplūkoto T. S-bas organizāciju darbos izpaužas nepārtraukta kontinuitāte metodēs. Cik vien tas cilvēkam iespējams, visas starptautiskās problēmas nostāda bezpartejiski un izpēta zinātniski, no visiem redzes punktiem. Gadu no gada, no lietas uz lietu, bez mitēšanās tādā ceļā sarodās zināšanu, sapratnes un atziņu krājums attiecoties uz starptautiskām lietām, ar piedzīvojumiem pārbaudīts un nemitīgā attīstībā tālāk augošs. Šis zināšanu un atziņu krājums ir netikvien Tautu Savienības un tās locekļu, bet arī visas pasaules rīcībā.

Visai taustāmu šīs kontinuitātes un augšanas piemēru sniedz Tautu Savienības finansiēlais darbs. Šis darbs iesākās ar Briseles Finansiēlo Konferenci 1920. gadā. Viņš savā tālākā attīstībā aptvēra plašu palīdzības sniegšanu postā nonākušām valstīm, lai atjaunotu viņu valsts finanses un valūtu. Arī pazīstāmā Dovsa (Dawes) plāna autori — nokārtojot kara skādes atlīdzības jautājumus starp bijušiem pretiniekiem lielajā karā — smēlās padomus no zināšanu krājuma, kas saradies pielietojot Tautu Savienības metodes. Lokarno līgumi ir otrs tāds piemērs, šeit jau speciāli attiecoties uz kontinuitāti tajā kopdarbībā, kur paceļas samierināšanas, šķīrējtiesas jeb arbitražas un drošības jautājumi starptautiskā laukā. Kaut arī Lokarno līgumus neapsprieda un nenoslēdza tieši ar Tautu Savienī-

bas mēchanisma starpniecību, tos nekad nebūtu varējuši noslēgt, ja nepastāvētu Tautu Savienība un ja tā nebūtu sagatavojusi viņiem ceļu. Tāpat ir skaidrs, ka Tautu Savienības pūliņi starptautisku strīdu kārtošānā mierā ceļā iespaidoja visu tālāko, kas šinī virzienā tika veikts plašajā pasaulē; iespaidoja arī šo centienu krāšņo augli, kuŗš nāca gatavs Parīzē 1928. gada 27. augustā, parakstot t. s. Kelloga-Briāna paktu, tas ir — pazīstāmo līgumu par svinīgu atteikšanos no kara, kā nacionālas politikas rīka un kā starptautisku strīdu izšķiršanas līdzekļa, un par apņemšanos vienmēr visus strīdus starp valstīm izšķirt ar miermīlīgiem līdzekļiem.

Tā nemitīgi attīstās un aug liels Tautu Savienības iespaids uz starptautisko politiku un uz politisko domāšanu un jutoņu starptautiskā sabiedrībā. Tāds iespaids ir dabīgs un mūs nevar pārsteigt, jo Tautu Savienība ir pirmais mēģinājums cilvēces vēsturē *organizēt* starptautisko sabiedrību ar pozitīvām starptautiskām tiesībām un lielu kopīgu centru. Viņa ir pirmā pastāvīgā (permanenta) organizācija, tieši kā tāda radīta, starptautiskās politikas laukā, ar šo vienīgo lielo mērķi: ar politisku un sociālu mieru, kas dibināts uz taisnības, pamazām un arvien pieaugošā mērā atvietot un izņemt no apgrozības gadu simteņus veco tautu un šķiru cīņu.

I. PIELIKUMS.

Tautu Savienības Pakts.

Augstās līgumslēdzējas Partes,
atzīstot, ka lai attīstītu kopdarbību starp tautām un lai tām nodrošinātu mieru un drošību, ir vajadzīgs:

uzņemties zināmas saistības neuzsākt karu,
apņemties uzturēt tādas starptautiskās attiecības, kas ir atklātas un dibinās uz taisnības un goda,
stingri ievērot starptautisko tiesību noteikumus, kuŗi turpmāk atzīstāmi par valdību rīcības efektīvu likumu,
likt valdīt taisnībai un rūpīgi cienīt un ievērot visus līgumu pienākumus organizēto tautu savstarpējās attiecībās, —
Pieņem šo Paktu, kuŗš nodibina Tautu Savienību.

1. pants.

1. Tautu Savienības pirmatnējie Locekļi ir tie no Signatāriem, kuŗu vārdi atrodās šī Pakta Pielikumā, kā arī tās tanī pašā Pielikumā minētās Valstis, kuŗas būs pievienojušās šim Paktam bez kādas rezerves ar dēklārāciju, kas dēponēta Sekretāriātā divu mēnešu laikā no Pakta spēkā nākšanas un par ko tiks paziņots citiem Tautu Savienības Locekļiem.

2. Katra Valsts, Dominija vai Kolonija, kas sevi brīvi pārvalda un kas nav minēta Pielikumā, var tapt par Tautu Savienības Locekli, ja par viņas uzņemšanu izsakās divas trešdaļas no Asamblejas, zem noteikuma, ka viņa dod efektīvas garantijas par savu patiesu nodomu izpildīt savas starptautiskās saistības, un ka viņa pieņem Tautu Savienības nosacīto kārtību attiecoties uz viņas bruņotiem sauszemes, jūras un gaisa spēkiem.

3. Katrs Tautu Savienības Loceklis var, pēc divi gadi iepriekš dota paziņojuma, izstāties no Tautu Savienības, zem noteikuma, ka tanī laikā viņš būs izpildījis visus savus starptautiskos pienākumus, tai starpā tos, kas izriet no šī Pakta.

2. pants.

Tautu Savienības darbību, tādu kā tā ir noteikta šinī Paktā, veic viņas Asambleja un viņas Padome, kuŗām palīdz pastāvīgs Sekretāriāts.

3. pants.

1. Asambleja sastādās no Tautu Savienības Locekļu Rerezentantiem.

2. Viņa sapulcējas noteiktos laika metos un katrā citā laikā, ja apstākļi to prasa, Tautu Savienības sēdeklī vai kādā citā — īpaši nozīmētā — vietā.

3. Asambleja ir kompetenta spriest par katru jautājumu, kas pieder pie Tautu Savienības darbības lauka vai kas skar pasaules mieru.

4. Katram Tautu Savienības Loceklim var būt ne vairāk kā trīs Rerezentanti Asamblejā un ir tikai viena balss.

4. pants.

1. Padome sastādās no Galveno sabiedroto un asociēto Valstu Rerezentantiem*), kā arī no četrus citu Tautu Savienības Locekļu Rerezentantiem. Šos četrus Tautu Savienības Locekļus brīvi izraugās Asambleja, viņas pašas izvēlētos laika metos. Līdz tam laikam, kad Asambleja būs izdarījusi pirmo tādu ievēlšanu, Beļģijas Brazīlijas, Spānijas un Grieķijas Rerezentanti ir Padomes Locekļi.

2. Ar Asamblejas vairākuma piekrišanu Padome var izraudzīties citus Tautu Savienības Locekļus, kuŗi turpmāk būs pastāvīgi rerezentanti Padomē.***) Ar to pašu piekrišanu viņa var pavairot to Tautu Savienības Locekļu skaitu, kuŗus Asambleja ievēlēs par Padomes Locekļiem.***)

*) Galvenās sabiedrotās un asociētās Valstis ir sekojošās: Amerikas Savienotās Valstis, Britānijas Imperija, Francija, Itālija un Japāna (skat. ievādjumu miera līgumam ar Vāciju).

**) Saskaņā ar šo Pakta pantu, 1926. g. 8. septembrī Vācija tika ievēlēta par pastāvīgu Locekli T. S. Padomē.

***) Ar T. S. Asamblejas trešā kārtējā sesijā pieņemtu rezolūciju Asamblejas ievēlamo Padomes Locekļu skaitu pacēla no četriem uz sešiem (1922. g. 26. sept.), bet ar sestās Asamblejas rezolūciju (1926. g. 8. sept.) — no sešiem uz deviņiem.

2.-bis*) *Ar divu trešdaļu vairākumu Asambleja izdod noteikumus attiecoties uz Padomes nepermanento Locekļu ievēlēšanu un tai starpā nosacījumus attiecoties uz viņu mandātu ilgumu un pārvēlamības noteikumiem.*

3. Padome sapulcējas, kad apstākļi to prasa, un mazākais vienu reizi gadā, Tautu Savienības sēdeklī vai kādā citā — īpaši nozīmētā — vietā.

4. Padome ir kompetenta spriest par katru jautājumu, kas pieder pie Tautu Savienības darbības lauka vai kas skar pasaules mieru.

5. Katrs Tautu Savienības Loceklis, kas nav reprezentēts Padomē, tiek uzaicināts sūtīt tajā vienu Rerezentantu, kad Padomes apspriešanā nāk kāds jautājums, kas viņu īpaši interesē.

6. Katram Tautu Savienības Loceklim, kas ir reprezentēts Padomē, ir tikai viena balss un tikai viens Rerezentants.

5. pants.

1. Izņemot kad šinī Paktā vai šinī Miera Līgumā**) ir tieši noteikts pretējais, Asambleja un Padome savus lēmumus pieņem vienbalsīgi, ar visām klātesošo Tautu Savienības Locekļu balsīm.

2. Visus procesuālos***) jautājumus, kas paceļas Asamblejas vai Padomes sapulcēs, tai starpā Komisiju ievēlēšanu, kuŗām uzdots izpētīt īpašus jautājumus, izšķir Asambleja vai Padome un izlemj ar klātesošo Tautu Savienības Locekļu balsu vairākumu.

3. Pirmo Asamblejas sapulci un pirmo Padomes sapulci sasauks Amerikas Savienota Valstu Prēzidents.

6. pants.

1. Pastāvīgais Sekretāriāts ierīkojams Tautu Savienības sēdeklī. Viņš sastāv no viena Ģenerālsekretāra, kā arī no nepieciešamiem sekretāriem un personāla.

2. Pirmais Ģenerālsekretārs ir nozīmēts Pielikumā. Turpmāk Ģenerālsekretāru iecels Padome ar Asamblejas vairākuma piekrišanu.

*) Šis punkts „2-bis“ ir papildinājums pie Pakta 4. panta pirmatnējā teksta. Viņš nāca spēkā 1926. gada 29. jūlijā, saskaņā ar Pakta 26. pantu. —

**) Tautu Savienības Pakts ir pirmā daļa Versaļas un citiem miera līgumiem, kuŗi noslēdza lielo karu — T u l k. p i e z.

***) arī: „procēdūras“. Oriģinālā ir „procédure“, ar ko franču valodā izsaka arī to, ko mēs ar „procesu“. — T u l k. p i e z ī m e.

3. Sekretāriāta sekretārus un personālu iecel Ģenerālsekretārs ar Padomes piekrišanu.

4. Tautu Savienības Ģenerālsekretārs pēc tiesībām*) ir Asamblejas un Padomes Ģenerālsekretārs.

5.**) *Tautu Savienības izdevumus sedz viņas Locekļi, Asamblejas nosacītā proporcijā.*

7. pants.

1. Tautu Savienības sēdeklis ir Ženevā.

2. Padome katrā laikā var nolemt ierīkot to kurā katrā citā vietā.

3. Visi amati Tautu Savienībā vai tai piesaistītos dienestos, tai starpā Sekretāriātā, ir vienādi pieejami vīriešiem un sievietēm.

4. Tautu Savienības Locekļu Reprēzentanti un šo Locekļu aģenti savu amatu izpildot bauda diplomātiskās privilēģijas un immunitātes.

5. Tautu Savienības, viņas dienesta biroju un sapulču ieņemtās celtnes un zemes gabali ir neaizsargāmi.

8. pants.

1. Tautu Savienības Locekļi atzīst, ka miera uzturēšana prasa valstu bruņoto spēku samazināšanu līdz tādām mīnimumam, kurš ir savienojams ar ik valsts drošību un ar kopīgas uzstāšanās labād uzlikto starptautisko pienākumu izpildīšanu.

2. Padome, visnotaļ ņemdama vērā katras Valsts ģeografisko stāvokli un speciālos apstākļus, sagatavo šīs samazināšanas plānus, lai tad dažādās valdības tos apspriež un par tiem lemj.

3. Mazākais ik desmit gadus šie plāni jāapspriež par jaunu un, ja vajadzīgs, jārevīdē.

4. Kad dažādās Valdības viņus būs pieņēmušas, tad tādā veidā nospraustās bruņoto spēku robežas nevar pārsniegt bez Padomes piekrišanas.

*) „de droit“ („de plein droit“) — tas ir, bez īpašas ievēlēšanas katrā atsevišķā gadījumā. — T u l k. p i e z ī m e.

***) šis Pakta pārlobojums nāca spēkā 1924. g. 13. augustā, saskaņā ar Pakta 26. pantu, un atvieto pirmātnējo 6. panta 5. punktu, kurš skanēja šādi: „Sekretāriāta izdevumus sedz Tautu Savienības Locekļi, tajā proporcijā, kādu nosacījis Vispasaules Pasta Ūnijas Starptautiskais Birojs“.

5. Ņemot vērā, ka munīcijas un kara materiālu privāta ražošana rada nopietnus iebildumus, Tautu Savienības Locekļi uzdod Padomei atrast līdzekļus, kā izsargāties no viņas ļaunajām sekām, pie tam paturot vērā to Tautu Savienības Locekļu vajadzības, kuŗi nespēj ražot viņu drošībai nepieciešamo munīciju un kara materiālus.

6. Tautu Savienības Locekļi aņņemas sniegt cits citam visvalširdīgākā un vispildnīgākā veidā visas ziņas, kas attiecās uz viņu bruņoto spēku sastāvu, uz viņu programmām sauszemes, jūŗas un gaisa bruņotos spēkos un uz to savu rūpniecības iestāžu darbību, kuŗas varētu izlietot kara gadījumā.

9. pants.

Tiks iecelta viena pastāvīga Komisija, lai tā dotu Padomei savu atzinumu par 1. un 8. panta izpildīšanu un vispārīgi sauszemes, jūŗas un gaisa militāŗjautājumos.

10. pants.

Tautu Savienības Locekļi aņņemās respektēt un uzturēt spēkā pret katru ārēju uzbrukumu visu Tautu Savienības Locekļu terriotriālo neaizskaŗamību un politisko neatkarību.

11. pants.

1. Tiek tieši pasludināts, ka katrs karš vai kara draudi, vienalga vai tas tieši skaŗ vai neskaŗ kādu Tautu Savienības Locekli, interesē visu Tautu Savienību kopā, un ka pēdējai jāspeŗ tādi soli, kas spēŗ efektīvi apsargāt tautu mieru. Tamlīdzīgā gadījumā Ģenerālsekretārs bez kavēšanās sasauc Padomi, uz kuŗa katra Tautu Savienības Locekļa pieprasījumu.

2. Bez tam tiek pasludināts, ka katram Tautu Savienības Loceklim ir tiesība draudzības kārtībā griezt Asamblejas vai Padomes uzmanību uz katru apstākli, kas pēc savas dabas skaŗ starptautiskās attiecības un kas tālākā gaitā draudz traucēt mieru vai labu saprašanos starp tautām, no kuŗas miers atkarājas.

12. pants.*)

1. Visi Tautu Savienības Locekļi vienojas, ka ja starp viņiem izceļas strīdus, kas varētu novest pie mierīgu attiecību pārtraukšanas, viņi to nodos vai nu šķīrējtiesas procedūrai vai tiesas izspriešanai, vai arī Padomes caurskatīšanai. Bez tam viņi vienojās, ka nekādā gadījumā viņi nedrīkst uzsākt karu pirms kā būs pagājuši trīs mēneši pēc šķīrējtiesas vai tiesas lēmuma, vai pēc Padomes ziņojuma.

2. Visos šīnī pantā paredzētos gadījumos lēmums jāpasludina piemērotā laikā, un Padomei savs ziņojums jāpieņem sešu mēnešu laikā, skaitot no tās dienas, kad strīdus lieta viņai nodota.

13. pants.**)

1. Tautu Savienības Locekļi vienojas, ka ja starp viņiem izceļas strīdus, kuŗu atrisinot, pēc viņu domām, ir iespējams pielietot šķīrējtiesas

*) Papildinājumi pie šī 12. panta (šeit iespiesti ar kurvīva burtiem) nāca spēkā 1924. g. 24. septembrī, saskaņā ar Pakta 26. pantu. Pirms šo papildinājumu ieviešanas 12. pants, savā pirmātnējā redakcijā, skanēja šādi:

12. pants.

„Visi Tautu Savienības Locekļi vienojas, ka ja starp viņiem izceļas strīdus, kas varētu novest pie mierīgu attiecību pārtraukšanas, viņi to nodos vai nu šķīrējtiesas procedūrai, vai arī Padomes caurskatīšanai. Bez tam viņi vienojās, ka nekādā gadījumā viņi nedrīkst uzsākt karu pirms kā būs pagājuši trīs mēneši pēc šķīrējtiesnešu lēmuma vai Padomes ziņojuma.

Visos šīnī pantā paredzētos gadījumos šķīrējtiesnešu lēmums jāpasludina piemērotā laikā, un Padomei savs ziņojums jāpieņem sešu mēnešu laikā, skaitot no tās dienas, kad strīdus lieta viņai nodota.“

[Tulkotāja piezīme: 12. panta papildinājums ir ārkārtīgi svarīgs, jo tas starptautiskiem strīdiem, kas draud novest pie kara, atver durvis uz Pastāvīgo Starptautisko Tiesu Hāgā. Kad 1919. gadā izstrādāja T. S. Paktu un viņa 12., 13. un 15. p. p. paredzēja tikai šķīrējtiesu (arbitražu), tad vēl neparedzēja, ka Hāgas Tiesa tik drīz iegūs tagadējo plašo jūrisdikciju, un nesaskaņoja 12., 13. un 15. pantus ar 14. pantu.]

**) Papildinājumi pie šī 13. panta (šeit iespiesti ar kursīva burtiem) nāca spēkā 1924. g. 26. septembrī, saskaņā ar Pakta 26. pantu. Pirms šo papildinājumu ieviešanas 13. pants, savā pirmātnējā redakcijā, skanēja šādi:

13. pants.

„Tautu Savienības Locekļi vienojas, ka, ja starp viņiem izceļas strīdus, kuŗu atrisinot, pēc viņu domām, ir iespējams pielietot šķīrējtiesas ceļu, un ja šo

vai tiesas ceļu, un ja šo strīdu nevar apmierinoši nokārtot diplomātiskā ceļā, tad jautājums pilnā apjomā tiks nodots šķīrējtiesas vai tiesas izšķiršanai.

2. Tiek pasludināts, ka starp tiem strīdiem, kuŗos vispārīgi ir iespējams pielietot šķīrējtiesas vai tiesas ceļu, ir skaitāmi strīdi, kas attiecas uz kāda līguma iztulkošanu, uz ikkuŗu starptautisko tiesību jautājumu, uz ikkuŗu faktu, kuŗš, ja viņa esamība būtu pierādīta, nozīmētu kādas starptautiskas saistības pārkāpšanu, vai uz skādes atlīdzības lielumu vai dabu, kas pienākās par tādu pārkāpšanu.

3. *Lieta tiks nodota Pastāvīgai Starptautiskai Tiesai, vai kuŗai katrai jūrisdīkijai vai tiesai, ko nozīmējušas Partes, vai kas paredzēta viņu agrākās konvencijās.*

4. Tautu Savienības Locekļi apņemas labā ticībā izpildīt pasludinātos lēmumus un neuzsākt kuŗu ne pret vienu Tautu Savienības Locekli, kas pēc tiem rīkojas. Kad lēmumu neizpilda, tad Padome liek priekšā speramos soļus, kam būs panākt lēmuma respektēšanu.

14. pants.

Padomei tiek uzdots sagatavot Pastāvīgas Starptautiskas Tiesas projektu un to celt priekšā Tautu Savienības Locekļiem, Šīs Tiesas kompetencē būs visi starptautiska rakstura strīdi, ko Partes tai nodos. Viņa dos arī konsultatīvus atzinumus attiecoties uz katru strīdus lietu vai atsevišķu jautājumu, ko tai nodos Padome vai Asambleja.

strīdu nevar apmierinoši nokārtot diplomātiskā ceļā, tad jautājums pilnā apjomā tiks nodots šķīrējtiesai.

Tiek pasludināts, ka starp tiem strīdiem, kuŗos vispārīgi ir iespējams pielietot šķīrējtiesas ceļu, ir skaitāmi strīdi, kas attiecas uz kāda līguma iztulkošanu, uz ikkuŗu starptautisko tiesību jautājumu, uz ikkuŗu faktu, kuŗš, ja viņa esamība būtu pierādīta, nozīmētu kādas starptautiskas saistības pārkāpšanu, vai uz skādes atlīdzības lielumu vai dabu, kas pienākās par tādu pārkāpšanu.

Tautu Savienības locekļi apņemas labā ticībā izpildīt pasludinātos lēmumus un neuzsākt kuŗu ne pret vienu Tautu Savienības Locekli, kas pēc tiem rīkojas. Kad lēmumu neizpilda, tad Padome liek priekšā speramos soļus, kam būs panākt lēmuma respektēšanu.“

[Tulko tāja piezīme: Uz 13. pantu attiecināms tas pats, kas izteikts tulkotāja piezīmē pie iepriekšējā 12. panta, zīmējoties uz 14. pantā paredzētās tiesas lomu, kas noveda pie šiem pārlabojumiem.]

15. pants.

1. *) Ja starp Tautu Savienības Locekļiem izceļas strīdus, kurš varētu novest pie mierīgu attiecību pārtraukšanas, un ja šis strīdus nav nodots šķīrējtiesas vai tiesas'izspriešanai, kāda paredzēta 13. pantā, Tautu Savienības Locekļi vienojas tādā gadījumā to nodot Padomei. Šinī nolūkā rīkojoties pietiek, ja viens no abiem par šo strīdu paziņo Ģenerāļsekretāram, kurš tad spēž visus soļus, lai ievadītu pilnīgu ankētu un izmeklēšanu.

2. Visīsākā laikā Partēm jāpaziņo viņam savas lietas attēlojums ar visiem lietai piederīgiem faktiem un attaisnojošiem dokumentiem. Padome var norīkot, lai tos tūlī izsludina atklātībā.

3. Padome cenšās panākt strīdus nokārtošanu. Ja viņai tas izdodas, viņa izsludina atklātībā — tajā mērā, kādā pati to atrod par derīgu — īpašu atstāstījumu ar faktiem, viņu izskaidrojumiem un ar paša nokārtojuma tekstu.

4. Ja nav izdevies nokārtot strīdu, Padome sastāda un izsludina atklātībā savu ziņojumu, kas pieņemts vai nu vienbalsīgi, vai ar balsu vairākumu, lai darītu zināmus strīdus apstākļus un Padomes ieteikto atrisinājumu kā vistaisnīgāko un vislabāk piemēroto dotajā gadījumā.

5. Katrs Tautu Savienības Loceklis, kas reprezentēts Padomē, arīdzan var izsludināt atklātībā pārskatu par strīdus faktiem un savus paša slēdzienus.

6. Kad Padomes ziņojums ir pieņemts vienbalsīgi — pie kam šis vienbalsības aprēķinā strīdus Partu balsis netiek līdzrēķinātas — Tautu Savienības Locekļi apņemas neuzsākt kaŗu ne pret vienu Partī, kuŗa rīkojas saskaņā ar Padomes ziņojuma slēdzieniem.

*) Arī 15. pantā (viņa 1. punktā) tika ievests papildinājums tad pat, kad ievēda papildinājumus 12. un 13. pantos. Viņš nāca spēkā 1924. g. 26. septembrī, saskaņā ar Pakta 26. pantu. Pirms šī papildinājuma ievēšanas, 15. panta pirmais punkts skanēja šādi:

15. pants.

„1. Ja starp Tautu Savienības Locekļiem izceļas strīdus, kurš varētu novest pie mierīgu attiecību pārtraukšanas, un ja šis strīdus nav nodots šķīrējtiesas izspriešanai, kāda paredzēta 13. pantā, Tautu Savienības Locekļi vienojas tādā gadījumā to nodot Padomei. Šinī nolūkā rīkojoties pietiek, ka viens no abiem par šo strīdu paziņo Ģenerāļsekretāram, kurš tad spēž visus soļus, lai ievadītu pilnīgu ankētu un izmeklēšanu“.

[T u l k o t ā j a p i e z ī m e: šurp attiecināms tas pats, kas izteikts tulkotāja piezīmē pie 12. panta.]

7. Kad Padomei neizdodas panākt, lai viņas ziņojumu pieņem visi viņas Locekļi, kas nav strīdus Partu Reprerzentanti, Tautu Savienības Locekļi patur sev tiesību rīkoties tā, kā viņi to atradīs par vajadzīgu tiesību un taisnības uzturēšanai.

8. Ja kāda no Partēm pastāv un ja Padome atzīst, ka strīdus attiecas uz tādu jautājumu, ko starptautiskās tiesības rezervē šīs Partes ekskluzīvai kompetencei*), tad Padome to konstatē savā ziņojumā, bet neieteicot nekāda atrisinājuma.

9. Šinī pantā paredzētos gadījumos Padome var pārnest strīdus lietu uz Asambleju. Tāpat Asamblejai jāņem strīdus lieta savā apspriešanā, kad to pieprasa kāda no Partēm; tāds pieprasījums jāiesniedz četrpadsmit dienu laikā, skaitot no tās dienas, kad strīdus lieta tika nodota Padomei.

10. Katrā Asamblejai nodotā lietā šī panta un 12. panta noteikumi, attiecoties uz Padomes rīcību un kompetenci, pielietojami arī attiecoties uz Asamblejas rīcību un kompetenci. Tiek atzīts, ka Asamblejas ziņojumam, kam piekrituši Padomē reprezentēto Tautu Savienības Locekļu Reprerzentanti un pārējo Tautu Savienības Locekļu vairākums, izslēdzot katrā no abiem gadījumiem strīdus Partu Reprerzentantus, — ir tas pats spēks kā Padomes ziņojumam, ko pieņēmuši vienbalsīgi viņas Locekļi, kuŗi nav strīdus Partu Reprerzentanti.

16. pants.

1. Ja kāds Tautu Savienības Loceklis uzsāk karu, pretēji saviem ar 12., 13. vai 15. pantu uzņemtiem pienākumiem, tas ar to pašu**) tiek uzskatīts kā karu uzsācis pret visiem citiem Tautu Savienības Locekļiem. Tie apņemas bez kavēšanās pārtraukt ar viņu visus tirdzniecības un

*) Vārdi „un ja Padome atzīst“ noliek valstu suverēnitātes novērtēšanu T. S. Padomes rokās. Teiciens „ekskluzīvā kompetence“ apzīmē to pašu, ko saucam par valsts **suverēnitātes** tiesībām, jeb vēl citādi par „rezervēto suverēnitātes lauku“, kuŗā citas valstis nedz kāda starptautiska autoritāte pēc tiesībām nedrīkst iemaisīties. Tāpēc šī kompetence 15. p. 8. pk. tekstā nosaukta par „ekskluzīvu“, tādu, kas izslēdz katru citu kompetenci. Šim 15. p. 8. punktam ir milzu nozīme un tālu ejošas sekas visā ar Tautu Savienību organizētā starptautiskā sabiedrībā. — T u l k o t ā j a p i e z ī m e.

**) Pakta franču un angļu oriģinālā tas, kas šinī tulkojumā izsacīts ar vārdiem „ar to pašu“, ir izsacīts ar latīņu vārdiem „ipso facto“, kuŗu vārdiskā nozīme ir „ar pašu šo faktu“. — T u l k o t ā j a p i e z ī m e.

finanču sakarus, aizliegt visus sakarus starp saviem pilsoņiem un tās Valsts pilsoņiem, kuŗa lauzusi Paktu, un likt izbeigties katrai financiālai, tirdznieciskai un personīgai satiksmei starp šīs Valsts pilsoņiem un katras citas Valsts pilsoņiem, vienalga vai tā ir vai nav Tautu Savienības Loceklis.

2. Šādā gadījumā Padomei ir pienākums ieteikt dažādajām ieinteresētām Valdībām to bruņoto sauszemes, jūras un gaisa spēku daudzumu, ar kādu Tautu Savienības Locekļi attiecīgi pievairos bruņotos spēkus, kuŗi nolemti, lai piespiestu respektēt Tautu Savienībā uzņemtos pienākumus.

3. Tautu Savienības Locekļi bez tam apņemas cits citu atbalstīt, pielietojot speramos financiālos un oikonomiskos soļus uz šī panta pamata, lai līdz minimumam samaziņātu no tā rodošos skādi un neērtības. Tāpat viņi cits citu atbalsta, lai dotu pretsparu katram speciālam solim, ko Paktu lauzusē Valsts vērs pret kādu no viņiem. Viņi dara nepieciešamo, lai atvieglinātu cauriešanu caur viņu zemi katra Tautu Savienības Locekļa bruņotiem spēkiem, kuŗš piedalās kopīgā uzstāšanās, lai piespiestu respektēt Tautu Savienībā uzņemtos pienākumus.

4. Var izslēgt no Tautu Savienības katru Locekli, kas noziedzies, lauzdams kādu no pienākumiem, kuŗš izriet no Pakta. Izslēgšanu izlemj ar visu citu Tautu Savienības Locekļu balsīm, kuŗi ir reprezentēti Padomē.

17. pants.

1. Strīdus gadījumā starp divām Valstīm, no kuŗām tikai viena ir Tautu Savienības Loceklis, vai no kuŗām neviena nepiedalās Tautu Savienībā, Valsts vai Valstis, kas ir ārpus Savienības, tiek uzaicinātas — strīdus nokārtošanas ziņā padoties tiem pienākumiem, kādi saista Tautu Savienības Locekļus, un zem noteikumiem, kādus par taisnīgiem atrod Padome. Ja šāds uzaicinājums tiek pieņemts, tad pielietošanā nāk 12—16 panti, zem to modifikāciju rezerves, kādas Padome atrastu par nepieciešamām.

2. Nosūtījusi tādu uzaicinājumu, Padome tūlīn uzsāk izmeklēšanu par strīdus apstākļiem un liek priekšā tādus soļus, kas viņai šķiet būt vislabākie un visefektīvākie dotajā gadījumā.

3. Ja uzaicinātā Valsts, liegdamās uzņemties Tautu Savienības Locekļa pienākumus strīdus nokārtošanas ziņā, uzsāk karu pret kādu Tautu Savienības Locekli, tad viņai piemērojami 16. panta noteikumi.

4. Ja abas strīdus Partes liedzas uzņemties Tautu Savienības Locekļa pienākumus strīdus nokārtošanas ziņā, tad Padome var spert visādus soļus un taisīt visādus priekšlikumus, kuŗi būtu noderīgi, lai lieta nenonāktu līdz kara darbiem un lai panāktu konflikta atrisināšanu.

18. pants.

Katrs starptautisks līgums vai saistība, ko nākamībā noslēgs kāds Tautu Savienības Loceklis, Sekretāriātam būs bez kavēšanās jāierēģistrē un, cik drīz iespējams, jāizsludina atklātībā. Neviena no šiem starptautiskiem līgumiem vai saistībām nebūs saistošs pirms tādas ierēģistrēšanas.

19. pants.

Laiku no laika Asambleja var uzaicināt Tautu Savienības Locekļus no jauna pārbaudīt līgumus, kuŗus vairs nevar pielietot dzīvē, kā arī starptautiskas situācijas, kuŗu tālāka uzturēšana varētu kļūt bīstama pasaules mieram.

20. pants.

1. Tautu Savienības Locekļi atzīst, katrs attiecoties uz sevi, ka šis Pakts atceļ visas saistības un vienošanās savā starpā, kuŗas nav savienojamas ar Pakta noteikumiem, un svinīgi apņemas nenoslēgt nākamībā tamlīdzīgas saistības un vienošanās.

2. Ja pirms savas iestāšanās Tautu Savienībā kāds viņas Loceklis ir uzņēmis saistības, kas nav savienojamas ar Pakta noteikumiem, viņam tūlī jāgādā, lai atsvabinātos no tādām saistībām.

21. pants.

Starptautiskas saistības, tādas kā šķīrējtiesas līgumi, reģionālas vienošanās, Monroē doktrīna, kuŗas veicina miera uzturēšanu, netiek uzskatītas kā nesavienojamas ar jebkuŗu šī Pakta noteikumu.

22. pants.

1. Sekojošie principi piemērojami kolonijām un zemēm, kuŗas pēc kara beidza atrasties zem to Valstu suverenitātes, kuŗas pār viņām valdīja agrāk, un ir apdzīvotas no tautām, kuŗas vēl nav spējīgas pārvaldīt

pašas sevi jo sevišķi grūtajos modernās pasaules apstākļos. Šo tautu labklājība un attīstība ir civilizācijas svēta misija, un ir vajadzīgs ievie-
tot šinī Paktā garantijas šīs misijas piepildīšanai.

2. Vislabākā metode šī principa praktiskai piepildīšanai ir — aiz-
bildniecību par šīm tautām uzticēt attīstītām tautām, kuŗas ar savu na-
cionālo bagātību, ar saviem piedzīvojumiem vai sava ģeogrāfiskā stā-
vokļa dēļ vislabāk var uzņemties šo atbildību un kuŗas ir ar mieru tādu
uzņemties: šo aizbildniecību viņas izpildīs kā Tautu Savienības Mandā-
tāri un Tautu Savienības vārdā.

3. Mandātu raksturam jābūt dažādam, skatoties pēc tautas attīstī-
bas pakāpes, zemes ģeogrāfiskā stāvokļa, viņas oikonomiskiem apstākļiem
un citiem tamlīdzīgiem apstākļiem.

4. Dažas civīlsabiedrības, kuŗas agrāk piederēja pie Turcijas Impē-
rijas, ir sasniegušas tādu attīstības pakāpi, ka viņām pagaidām var atzīt
neatkarīgu nāciņu stāvokli, zem noteikuma, ka viena Mandātāra padomi
un palīdzība vada viņu pārvaldi līdz tam laikam, kad viņas būs spējīgas
vadīt sevi pašas. Šo civīlsabiedrību vēlēšanās vispirms jāņem vērā, izrau-
goties tām Mandātāru.

5. Attīstības stāvokli, uz kāda atrodas citas tautas, īpaši Vidus
Āfrikā, prasa, lai Mandātārs tur uzņemas zemes pārvaldīšanu zem notei-
kumiem, kuŗi, līdz ar nebūšanu aizliegšanu — tādu kā vergu, ieroču un
alkohola tirdzniecība — garantē sirdsapziņas un ticības brīvību, bez citā-
diem ierobežojumiem kā vien tie, kādus var prasīt publiskās kārtības
un labu tikumu uzturēšana, aizliegums celt apcietinājumus un ierīkot
sauszemes un jūras militārbāzes, kā arī aizliegums dot iedzimtiem mili-
tāru apmācību, izņemot, kad tas notiek policijas un zemes aizsardzības
vajadzībām, — un kuŗi noteikumi nodrošina arī citiem Tautu Savienī-
bas Locekļiem vienlīdzīgu stāvokli saimnieciskā apgrozībā un tirdzniecībā.

6. Beidzot, ir tādas zemes, kā Dienvidvakaru Āfrika un dažas salas
Austrālijas Klusajā okeānā, kuŗas aiz viņu retas apdzīvotības, aiz nelielās
platības, aiz viņu tāluma no civilizācijas centriem, aiz viņu ģeogrāfiskā
tuvuma Mandātāra teritorijai vai aiz citiem apstākļiem — vislabāk pār-
valdīt zem Mandātāra likumiem, kā viņa teritorijas sastāvdaļu, zem to
garantiju rezerves, kādas paredzētas še augstāk iedzimto iedzīvotāju labā.

7. Visos gadījumos Mandātāram jāiesūta Padomei gada pārskats
attiecoties uz tam uzticēto mandātzemi.

8. Ja Mandātāram piešķirtās varas, kontroles un pārvaldes tiesību mērs nav rēgulēts ar kādu agrāku nolīgumu starp Tautu Savienības Locekļiem, par šiem jautājumiem tieši izlems Padome.

9. Vienai pastāvīgai Komisijai tiks uzdots pieņemt un caurskatīt Mandātāru gada pārskatus un dot Padomei savu atzinumu visos jautājumos, kas attiecas uz mandātu izpildīšanu.

23. pants.

Saskaņā ar tagad pastāvošo vai nākotnē noslēdzamu starptautisku konvenciju noteikumiem un zem viņu rezerves, Tautu Savienības Locekļi:

- a) centīsies nodrošināt un uzturēt taisnīgus un cilvēcīgus darba apstākļus vīriešam, sievietei un bērnam, kā savās pašu zemēs tā arī visās valstīs, kuŗās iesniedzas viņu tirdzniecības un rūpniecības sakari, un šī mērķa labad ierīkot un uzturēt nepieciešamas starptautiskas organizācijas;
- b) apņemas nodrošināt taisnīgu apiešanos ar iedzimtiem iedzīvotājiem tajās zemēs, kuŗas atrodas viņu pārvaldīšanā;
- c) uzdod Tautu Savienībai vispārīgu kontroli par līgumiem, kas attiecas uz tirgošanos ar sievietēm un bērniem un uz opiuma un citu kaitīgu drogu tirdzniecību;
- d) uzdod Tautu Savienībai vispārīgu kontroli par ieroču un municijas tirdzniecību ar zemēm, kur šīs tirdzniecības kontroli prasa vispārības labums;
- e) darīs visu vajadzīgo, lai panāktu satiksmes un tranzita brīvības nodrošināšanu un uzturēšanu, kā arī taisnīgu izturēšanos tirdzniecībā starp visiem Tautu Savienības Locekļiem, — pie kam tiek atzīts, ka 1914.—1918. gadu kaŗā izpostīto apgabalu speciālās vajadzības visnotāl jāņem vērā;
- f) centīsies spert soļus starptautiskā mērogā, lai aizsargātos no sērgām un lai tās apkaŗotu.

24. pants.

1. Visi ar kolektīvlīgumiem agrāk ierīkoti starptautiskie biroji — zem Partu piekrišanas rezerves — noliekami Tautu Savienības pārziņā. Visi citi starptautiskie biroji un visas komisijas starptautiska rakstura lietu kārtošanai, kas tiks radīti nākamībā, noliekami Tautu Savienības pārziņā.

2. Par visiem jautājumiem ar starptautisku interesi, kas nokārtoti ar vispārīgām konvencijām, bet nav nodoti starptautisku komisiju un biroju pārziņā, Tautu Savienības Sekretāriātam — ja Partes to prasa un ja Padome tam piekrīt — jāsavāc un jāizdala visādas derīgas ziņas un šinīs jautājumos visādi jāizpalīdz, kad tas ir nepieciešams vai vēlams.

3. Padome var nolemt, ka liekami Sekretāriāta izdevumu budžetā iekura Tautu Savienības pārziņā nolikta biroja vai komisijas izdevumi.

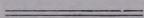
25. pants.

Tautu Savienības Locekli aņņemas atbalstīt un veicināt pienācīgi autorizētu brīvprātīgu nacionālu Sarkanā Krusta organizāciju nodibināšanos un sadarbību, kuŗu mērķis ir veselības uzlabošana, iepriekšēja aizsargāšanās pret slimībām un ciešanu atvieglināšana pasaulē.

26. pants.

1. Šinī Paktā ievesti grozījumi stājas spēkā, kad tos ir ratificējuši Tautu Savienības Locekļi, kuŗu Rerezentanti sastāda Padomi, un to Tautu Savienības Locekļu vairākums, kuŗu Rerezentanti sastāda Asambleju.

2. Katrs Tautu Savienības Loceklis ir brīvs nepieņemt Paktā ievestus grozījumus, kādā gadījumā izbeidzas viņa piederība pie Tautu Savienības.

II. PIELIKUMS.

Tautu Savienības locekļi.

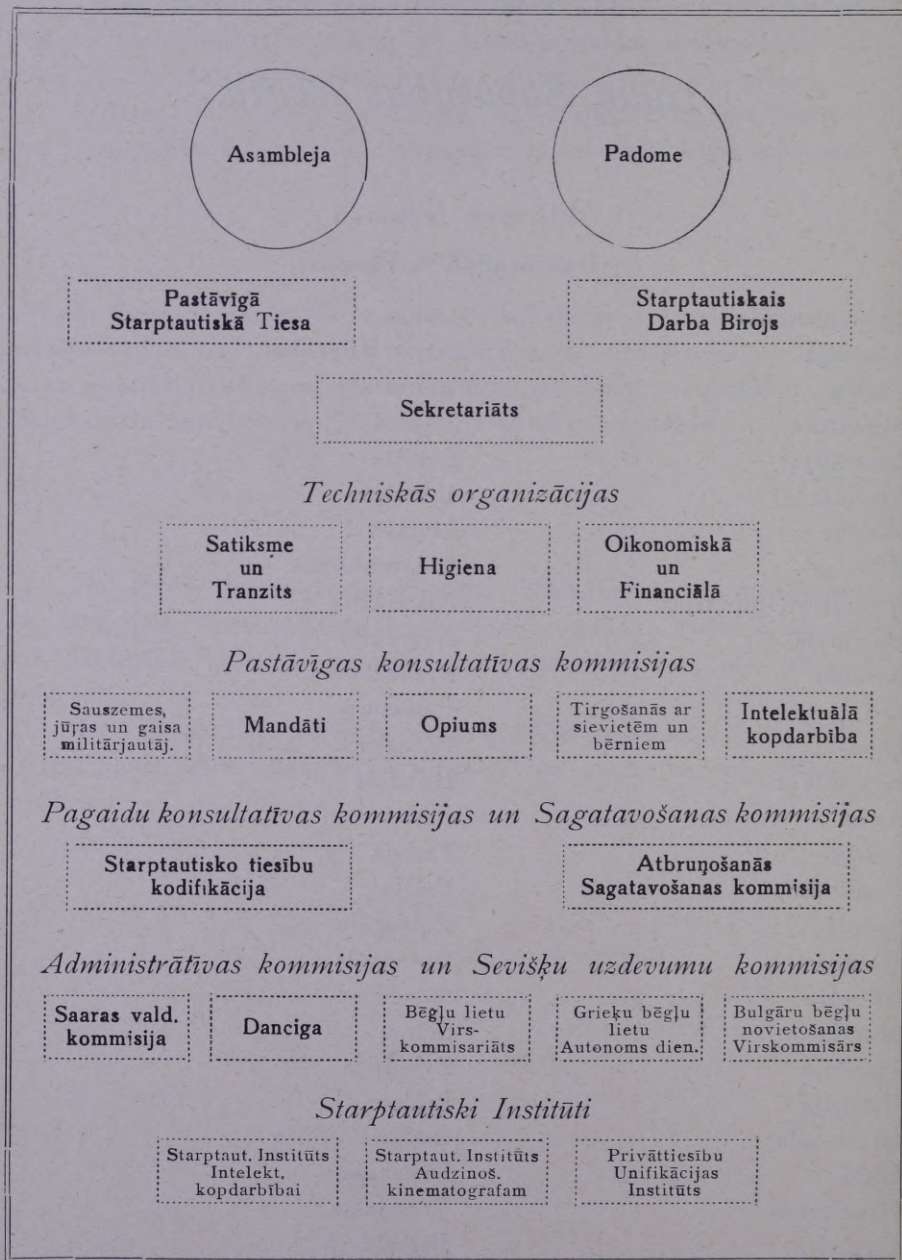
1931. gada 1. janvārī

(franču alfabēta kārtībā).

Dienvidus Āfrika	Indija
Albānija	Īrijas Brīvvalsts
Vācija	Itālija
Argentīna	Japāna
Austrālija	Latvija
Austrija	Liberija
Beļģija	Lietava
Bolīvija	Luksemburga
Britānijas Impērija	Nikarāgua
Bulgārija	Norvēģija
Kanāda	Jaunzēlande
Čili	Panama
Ķīna	Paragvaja
Kolumbija	Holande
Kuba	Peru
Dānija	Persija
Dominika	Polija
Spānija	Portugāle
Igaunija	Rumānija
Etiopija	Salvadora
Somija	Siāma
Francija	Zviedrija
Grieķija	Šveice
Gvatemāla	Čehoslovākija
Haīti	Urugvaja
Hondurasa	Venezuela
Ungārija	Jūgoslāvija.

Tautu Savienība.

Sinoptiska tabula.

Starptautiskā Darba Organizācija.

Sinoptiska tabula.

Starptautiskā Darba
Konference

Starptautiskā Darba Biroja
Pārvaldes Padome

Starptautiskais
Darba
Birojs

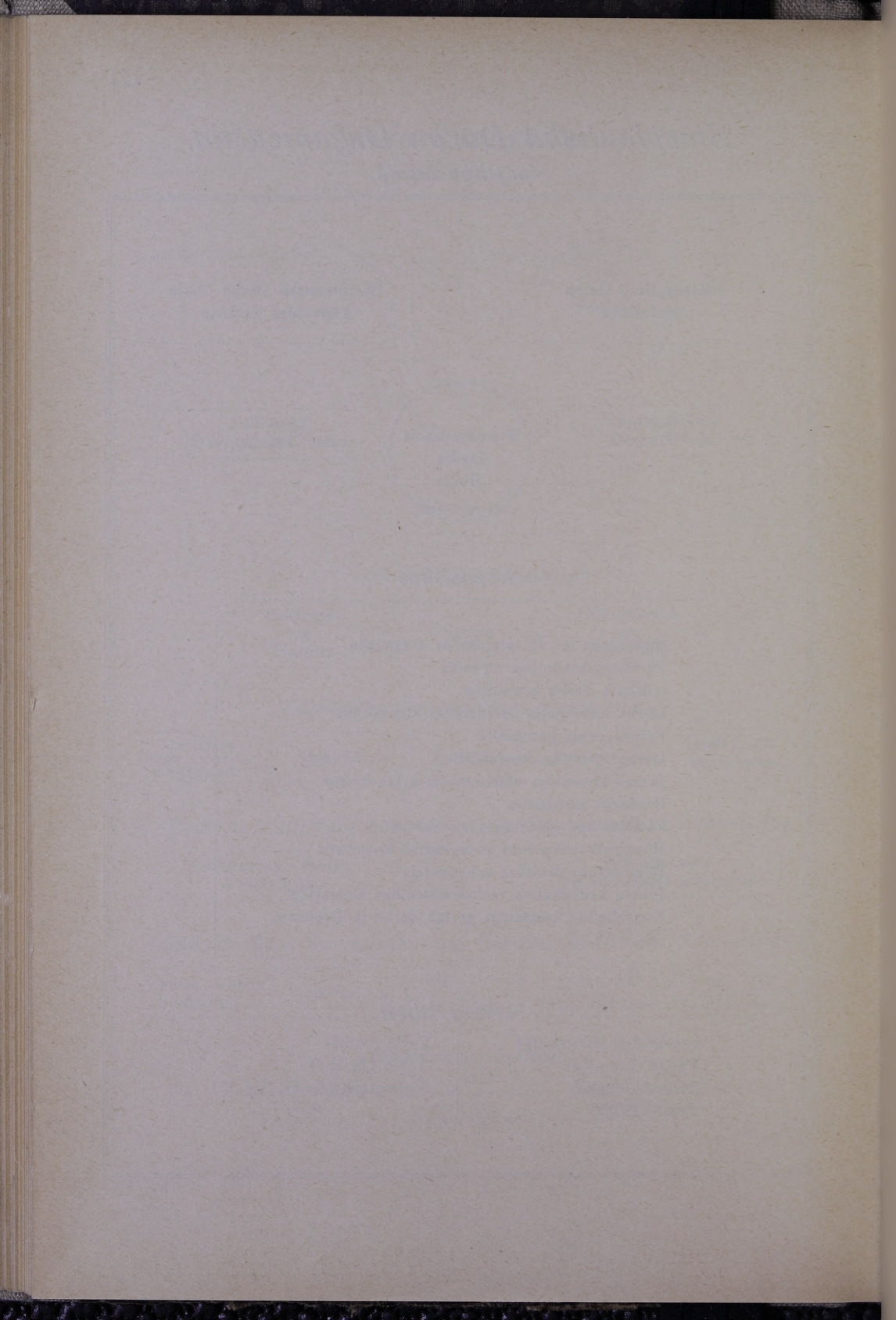
Komisijas

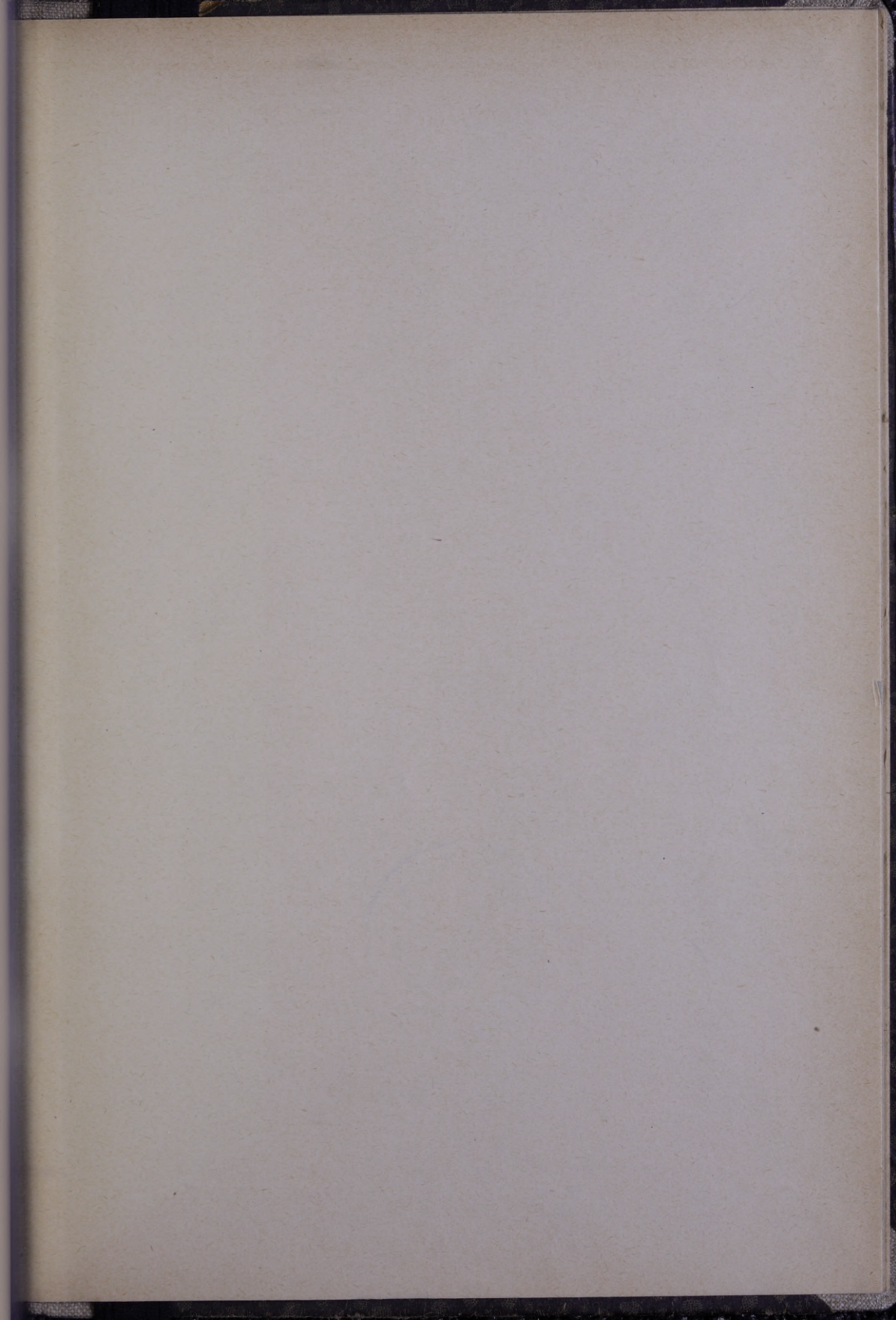
Strādnieku ie- un izceļošanas komisija
Paritātes komisija jūrlietās
Iedzimto darba komisija
Darba konvenciju izpildīšanas komisija
Krievu bēgļu komisija
Darba statistiķu konference
Jaukta komisija oikonomisku križu lietām
Bezdarba komisija
Sociālās apdrošināšanas komisija
Rūpniecības higiēnas konsultatīvā komisija
Rūpniecības drošības subkomiteja
Jaukta konsultatīva lauksaimniecības komisija
Konsultatīva komisija garīgā darba jautājumiem.

Sakaru Biroji

Londonā (Lielbritānijā)
Parīzē (Francijā)
Berlinē (Vācijā)
Romā (Itālijā)

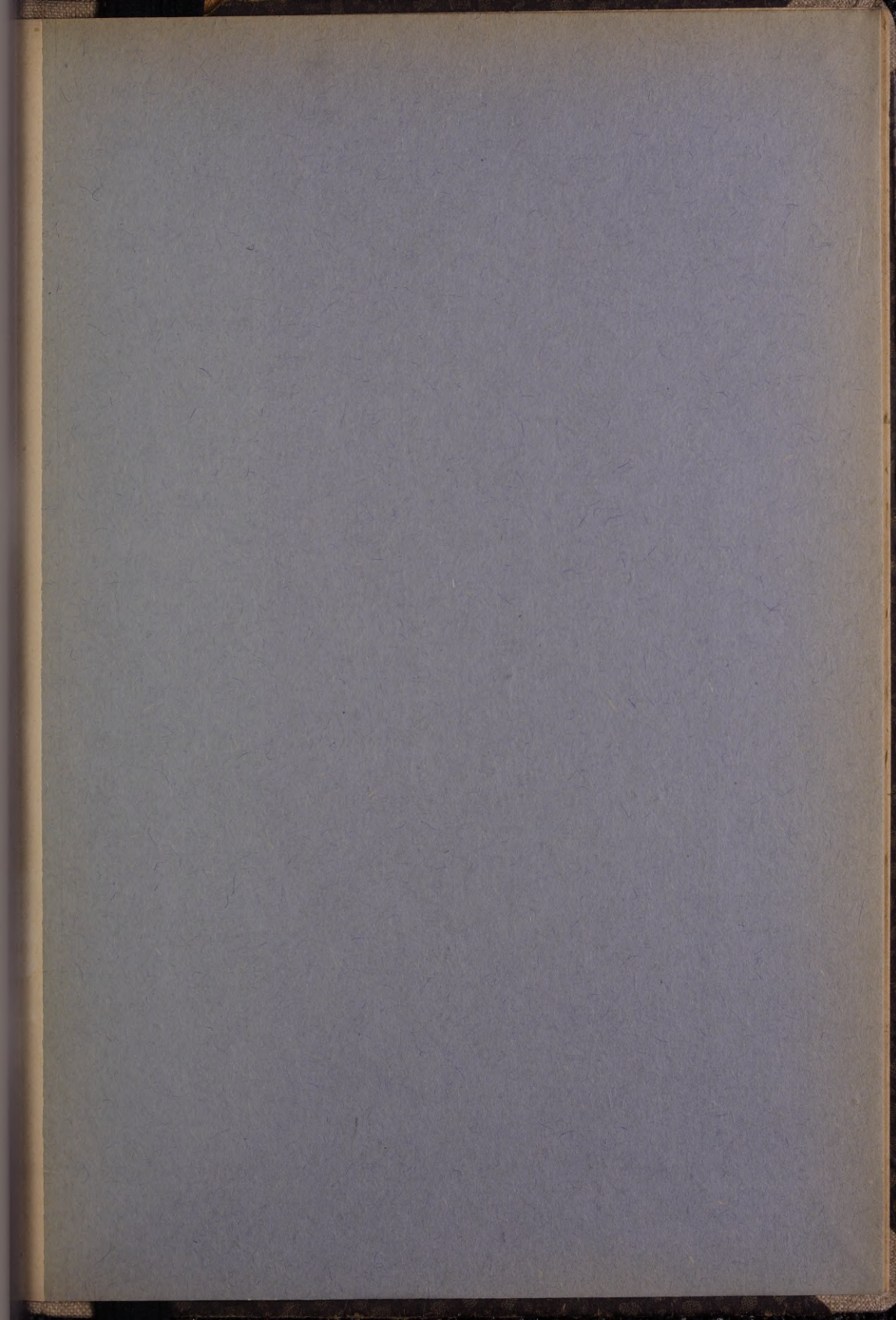
Delhi (Indijā)
Tokio (Japānā)
Vašingtonā (Amer. Sav. V.)

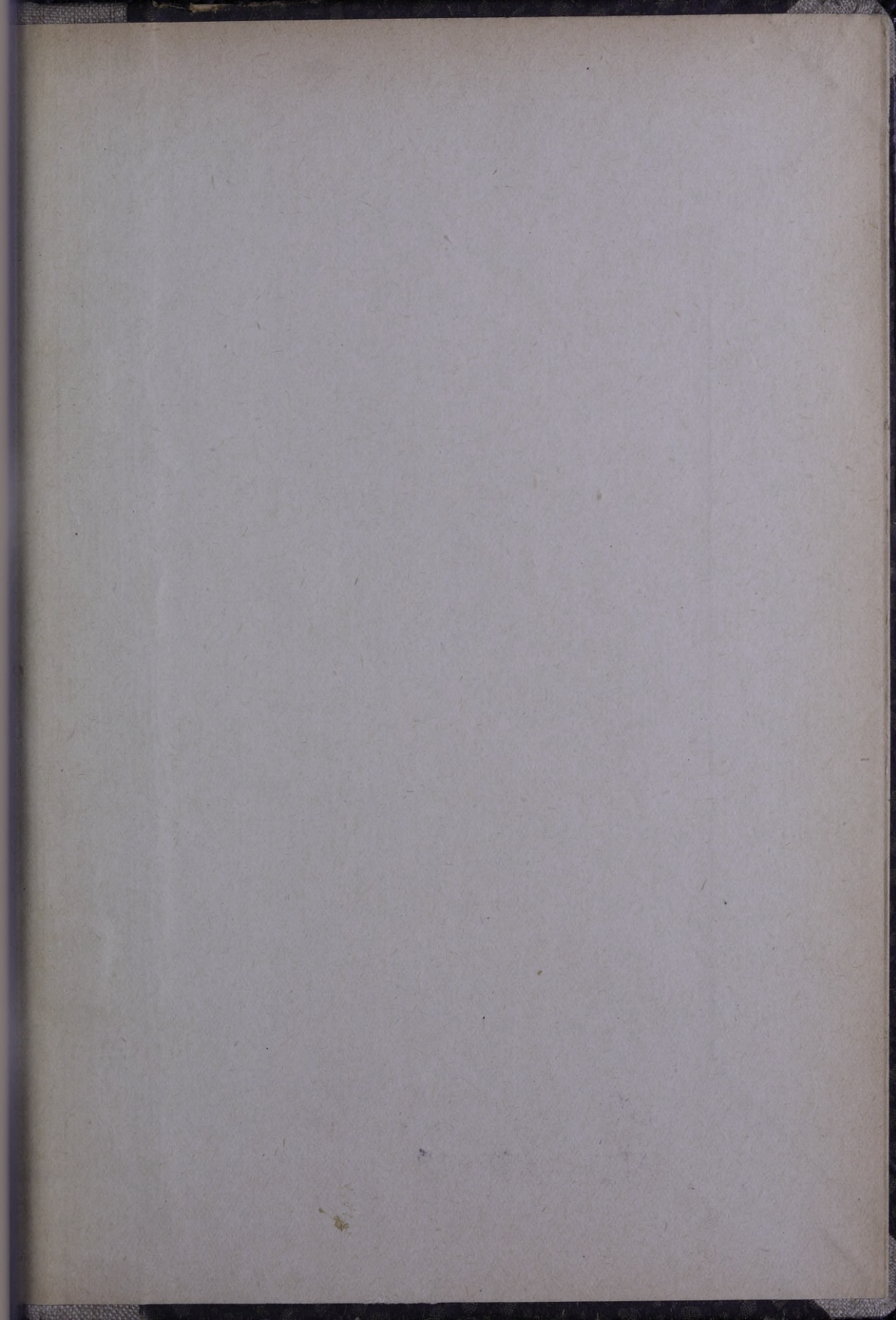

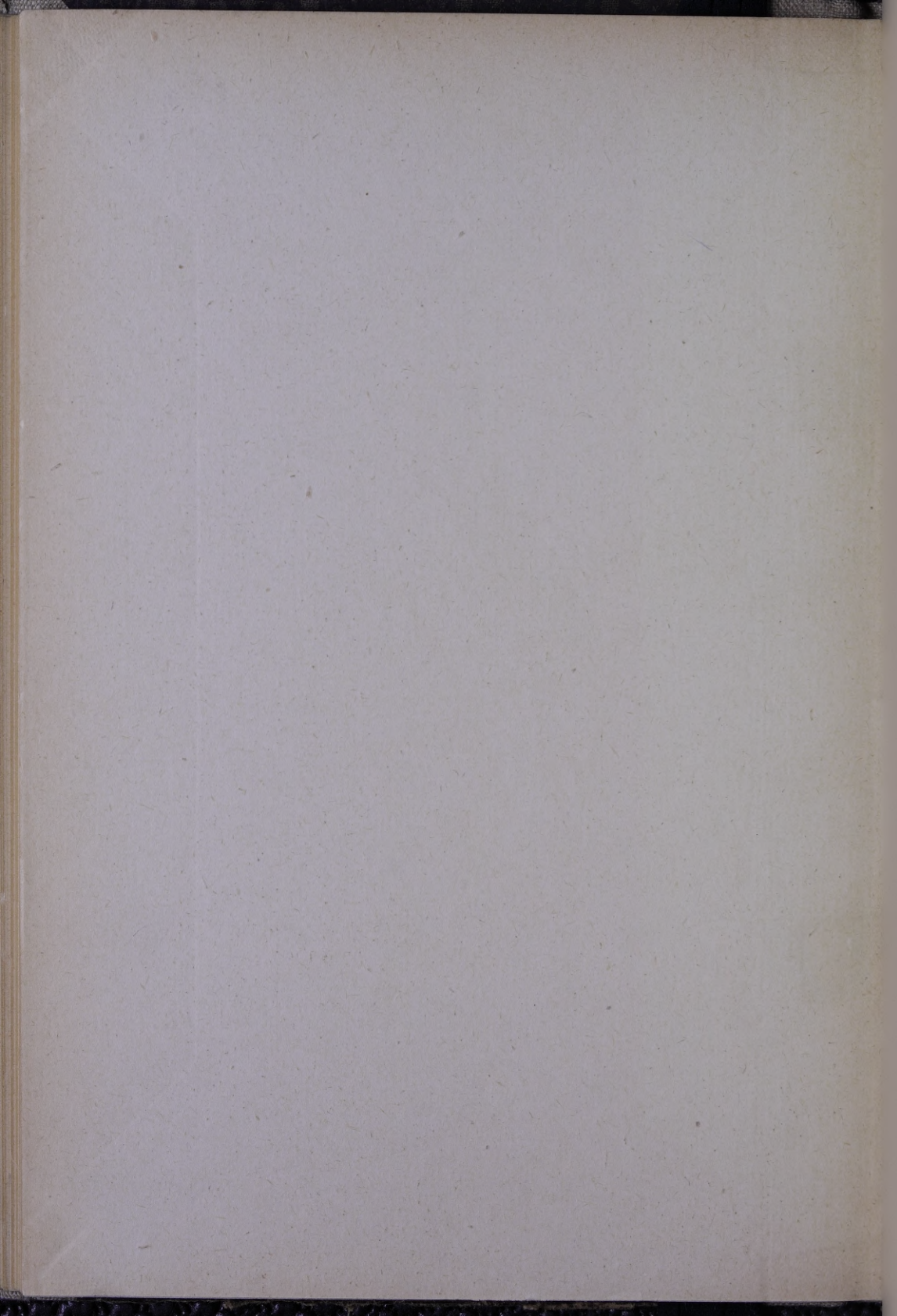
9c 4654

Ye 4654

18. JUL. 1931

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309068950

[2-]